

PROGRAM
OPIEKI NAD ZABYTKAMI
POWIATU LIPNOWSKIEGO
NA LATA 2025 – 2029

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE

- I.** **PODSTAWA PRAWNA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU LIPNOWSKIEGO NA LATA 2025-2029.**
- II.** **UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE**
- III.** **AKTY WYKONAWCZE WYDANE NA PODSTAWIE USTAWY O OCHRONIE ZABYTKÓW I OPIECE NAD ZABYTKAMI**
- IV.** **INNE AKTY PRAWNE DOTYCZĄCE OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI NAD ZABYTKAMI**
- V.** **OPIEKA NAD ZABYTKAMI W ŚWIELE DOKUMENTÓW STRATEGICZNYCH (RELACJE PROGRAMU)**
- VI.** **OPIEKA NAD ZABYTKAMI W ŚWIELE DOKUMENTÓW POWIATOWYCH**
- VII.** **NARZĘDZIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI**
- VIII.** **ZADANIA SAMORZĄDU POWIATOWEGO W ZAKRESIE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI**
- IX.** **CHARAKTERYSTYKA ZABYTKÓW POWIATU LIPNOWSKIEGO**
- X.** **ANALIZA SWOT I ZAŁOŻENIA PROGRAMU**
- XI.** **ZASADY I ŹRÓDŁA FINANSOWANIA**
- XII.** **ZASADY OCENY REALIZACJI PROGRAMU**

WPROWADZENIE

W odpowiedzi na wymóg ustawowy powstał Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Lipnowskiego na lata 2025- 2029.

W niniejszym programie przedstawiono zagadnienia prawne i strategiczne dotyczące ochrony zabytków na terenie powiatu lipnowskiego. Omówione zostały regulacje dotyczące ochrony zabytków oraz dokumenty programowe na poziomie państwa, województwa, powiatu i gmin z terenu Powiatu Lipnowskiego. Scharakteryzowana została materia zabytkowa, z wyszczególnieniem zabytków reprezentacyjnych z terenu Powiatu Lipnowskiego. W programie dokonano analizy SWOT oraz przedstawiono założenia programowe. Ujęto w nim również rozdział poświęcony źródłom finansowania programu opieki nad zabytkami. W ostatnim rozdziale zawarto instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami oraz zasady oceny jego realizacji.

Założeniem niniejszego opracowania jest zbudowanie podstaw wspólnej polityki ochrony zabytków na terenie powiatu lipnowskiego poprzez pomoc w aktywnym zarządzaniu zasobem stanowiącym dziedzictwo kulturowe powiatu. Przedmiotem opracowania „Programu Opieki nad Zabytkami Powiatu Lipnowskiego na lata 2025-2029” jest dziedzictwo kulturowe, pozostające w granicach administracyjnych powiatu lipnowskiego, zaś celem tego opracowania jest określenie zasadniczych kierunków działań na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami na terenie powiatu lipnowskiego.

Dokument ma również zaznaczyć wpływ zabytków na kulturę lokalnej społeczności oraz zwrócić uwagę mieszkańców powiatu lipnowskiego na istotę znaczenia zabytków dla rodzimej kultury, przyczynienie się do zintensyfikowania przedsięwzięć o charakterze społecznym oraz edukacyjnym wobec społeczności powiatu. Kształtowanie i wzrost świadomości oraz uwrażliwienie mieszkańców powiatu na kwestie związane z ochroną dóbr kultury oraz upowszechnienie wiedzy o zabytkach przyczynia się również do budowania lokalnej tożsamości, poprzez odwołanie do poczucia wspólnoty i wspólnego dziedzictwa. Nie można pominąć ważnego dla naszego powiatu wymiaru gospodarczego tj. korzyści płynących z wykorzystania oraz wypromowania miejscowych dóbr kultury, jako mogących wpływ na rozwój lokalny.

Niniejszy dokument jest dokumentem planistycznym i nie stanowi przepisów prawa miejscowego. Nakreśla jedynie kierunek, w jakim powinien podążać samorząd mając na celu zachowanie i poprawę stanu dziedzictwa kulturowego.

I. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA POWIATOWEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Obowiązek opracowania Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami wprowadza ustawa z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2024 r. poz. 1292 t. j.). Zgodnie z art. 87 ust. 1 w/w ustawy: „Zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami.

W ust. 2 wpisano, że „**celem Programu**, o którym mowa w ust. 1 jest w szczególności:

- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- określanie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków,
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Zgodnie z ust. 3 Wojewódzki, powiatowy i gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu i rada gminy po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Zgodnie z ust. 4 Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami jest publikowany w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Z realizacji programów zarząd województwa, powiatu i wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza, co 2 lata sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy (zgodnie z ust 5 w/w ustawy).

Program opieki nad zabytkami jest dokumentem o charakterze uzupełniającym. Ma on określać stan, do którego należy dążyć w zakresie opieki nad zabytkami, wskazywać konieczne do wykonania zadania i sugerować sposoby ich realizacji.

Opracowując niniejszy Program przyjęto zadania należące z mocy ustawy do obowiązków powiatu oraz zarysowano ogólną politykę powiatu lipnowskiego w dziedzinie opieki nad zabytkami nie naruszając przy tym kompetencji poszczególnych gmin i praw właścicieli.

II. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

Najważniejszymi aktami prawnymi zawierającymi regulacje z zakresu ochrony dziedzictwa narodowego są: Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ustawy o samorządzie gminnym, powiatowym i wojewódzkim. Zawarte w nich regulacje prawne znajdują ścisłe powiązania z szeregiem innych aktów prawnych, które dotyczą bezpośrednio lub pośrednio ochrony zabytków w Polsce.

2.1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej

Podstawowym aktem prawnym nakładającym obowiązek ochrony zabytków jest Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 Nr 78, poz. 483r. ze zm. Dz. U. z 2006 r., Nr 200, poz. 1471, Dz. U. z 2009r., Nr 114, poz. 946). Zgodnie z art. 5 oraz 6 Konstytucja wskazuje, że jedną z kluczowych funkcji państwa jest ochrona dziedzictwa narodowego i wprowadza zasadę upowszechniania oraz zapewnienia równego dostępu do dóbr kultury, które stanowią źródło tożsamości Polaków. Ponadto Konstytucja zobowiązuje do udzielania pomocy Polakom zamieszkałym poza granicami w zachowaniu ich związku z narodowym dziedzictwem kulturalnym. Zabytki zostały objęte w Polsce ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela.

2.2. Ustawa o samorządzie powiatowym

Wprowadzenie reformy administracyjnej oraz związane z tym uwarunkowania ustawowe nałożyły na samorządy powiatowe zadania z zakresu kultury i ochrony dóbr kultury. Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2024 r. poz. 107 t. j., ze zm. poz. 1907) w art. 4 nakłada na powiat określone ustawami zadania publiczne o charakterze ponadgminnym, między innymi w zakresie kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, a także ochrony środowiska i przyrody.

2.3. Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

Podstawowym aktem prawnym, który reguluje zagadnienia związane z zabytkami w Polsce jest ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wraz z aktami wykonawczymi, o których mowa w Rozdziale III niniejszego Programu. Zawarte w niej normy prawne określają:

- przedmiot, zakres, formy ochrony zabytków oraz opieki nad nimi,
- zasady tworzenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami
- finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach,
- organizację organów ochrony zabytków.

W ustawie uregulowane zostały podstawowe definicje związane z ochroną i opieką nad zabytkami.

W myśl art. 3 **zabytek** to nieruchomość, lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiąca świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zgodnie z art. 4 **ochrona zabytków** polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

W myśl art. 89 Ustawy **organami ochrony zabytków** są:

- 1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;
- 2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków.

Opieka nad zabytkiem (art. 5) sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

W myśl art. 6 Ustawy, niezależnie od stanu zachowania, **ochronie i opiece podlegają**:

1) Zabytki nieruchome, będące w szczególności:

- a) krajobrazami kulturowymi,
- b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- c) dziełami architektury i budownictwa,
- d) dziełami budownictwa obronnego,
- e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,

- f) cmentarzami,
- g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

Zabytek nieruchomy tj. nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, będący dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiąca świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową (art. 3 pkt 2)

2) Zabytki ruchome, będące w szczególności:

- a) dziełami sztuk plastycznych, sztuki użytkowej i rzemiosła artystycznego,
- b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i porządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, medalami, odznakami i orderami,
- d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach,
- f) instrumentami muzycznymi,
- g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Zabytek ruchomy, to rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych będących dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiąca świadectwo minionej epoki, bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową (art. 3 pkt. 3)

Zabytki archeologiczne, będące w szczególności:

- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- b) cmentarzyskami,
- c) kurhanami,
- d) reliktnami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Zabytek archeologiczny to zabytek nieruchomy, będący powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem (art. 3 pkt. 4)

Ponadto zgodnie z przedmiotową ustawą, ochronie mogą podlegać również nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, ulicy, placu lub jednostki osadniczej.

Pozostałe definicje:

Zgodnie z ustawą dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wprowadza się następujące definicje

instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami – instytucję kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami,

prace konserwatorskie – działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań,

prace restauratorskie – działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części, oraz dokumentowanie tych działań,

roboty budowlane – roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku,

badania konserwatorskie – działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich,

badania architektoniczne – działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń,

badania archeologiczne – działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego,

historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny – przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg,

historyczny zespół budowlany – powiązana przestrzennie grupa budynków wyodrębniona ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi,

krajobraz kulturowy – postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka

otoczenie – teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków, w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

III. AKTY WYKONAWCZE WYDANE NA PODSTAWIE USTAWY O OCHRONIE ZABYTEKÓW I OPIECE NAD ZABYTEKAMI

Na podstawie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, na dzień sporządzenia Programu Opieki nad Zabytkami Powiatu Lipnowskiego na lata 2025-2029, zostały wydane:

- 1) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (tekst jedn. Dz. U. z 2014 r. poz. 399),
- 2) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne (Dz. U. z 2014 r. poz. 110),
- 3) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2021r., poz. 56 t. j.)
- 4) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz. U. z 2011 r., Nr 89, poz. 510),
- 5) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 lipca 2019r. w sprawie wzorów dokumentów oceny wskazującej czas powstania zabytku, wyceny zabytku oraz potwierdzenia wywozu zabytku na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2019 r., poz. 1470),
- 6) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004 r., Nr 212, poz. 2153),
- 7) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami” (Dz. U. z 2004 r., Nr 124, poz. 1304 ze zm. Dz. U z 2006r., Nr 24, poz.181),
- 8) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 10 maja 2004 r. w sprawie rzeczoznawców ministra właściwego do spraw kultury w zakresie opieki nad zabytkami (Dz. U. z 2020 r., poz. 1901 t. j.),
- 9) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 kwietnia 2004 r. w sprawie organizacji wojewódzkich urzędów ochrony zabytków (Dz. U. z 2004 r., Nr 75, poz. 706),
- 10) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz. U. z 2004 r., Nr 71, poz. 650),
- 11) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. z 2004 r., Nr 30, poz. 259).
- 12) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 28 kwietnia 2017r. w sprawie Listy Skarbów Dziedzictwa z dnia 28.04.2017r. (Dz. U. z 2017r., poz. 928).

- 13) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 21.05.2018r. w sprawie wymagań, jakim powinna odpowiadać ochrona przechowywanego i przewożonego zabytku wpisanego na Listę skarbów Dziedzictwa (Dz. U. z 2018 r. poz. 1134).
- 14) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 04.12.2017r. w sprawie ksiąg ewidencyjnych prowadzonych przez podmioty gospodarcze wyspecjalizowane w zakresie obrotu zabytkami na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2017 r. poz. 2249).
- 15) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 17 lipca 2017r. w sprawie ustalania wysokości i rozliczania dotacji celowej na wyposażenie w zabezpieczenia techniczne pomieszczenia, w którym będzie przechowywany zabytek wpisany na Listę Skarbów Dziedzictwa (Dz. U. z 2017 r., poz. 1384).
- 16) Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 kwietnia 2004 r. w sprawie Polskiego Komitetu Doradczego (Dz. U. z 2004 r. Nr 102, poz. 1066).
- 17) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Kulturowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U. z 2021r., poz. 81 t. j.).
- 18) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. z 2023 r. poz. 2425 t.j. ze zm. Dz. U. z 2024r., poz. 1462).
- 19) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 sierpnia 2015 r. w sprawie krajowego rejestru utraconych dóbr kultury (Dz. U. z 2015 r. poz. 1275).

IV. INNE AKTY PRAWNE DOTYCZĄCE OCHRONY ZABYTEKÓW I OPIEKI NAD ZABYTEKAMI

Kwestia zabytków znalazła swe uregulowania już w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, w której zawarto konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela do ochrony zabytków.

Zagadnienia związane z zabytkami w Polsce poza uregulowaniem w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami i o samorządzie powiatowym, o których mowa w Rozdziale II, regulują następujące akty prawne:

- 1) ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2024 r. poz. 1145 t. j. ze zm. poz. 1222, poz. 1717, poz. 1881),
- 2) ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane (Dz. U. z 2024 r. poz. 725 t. j. ze zm. poz. 834, poz. 1222, poz. 1847, poz. 1881),
- 3) ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2024r., poz. 1130 t. j., ze zm. poz. 1907, poz. 1940),
- 4) ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2024 r. poz. 54 t. j. ze zm. poz. 834, poz. 1089, poz. 1222, poz. 1881 poz. 1847, poz. 1853, poz. 1914, poz. 1940, poz. 1946),
- 5) ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2024 poz. 1478 t. j. ze zm. poz. 1940),
- 6) ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2024 r. poz. 87 t. j.),
- 7) ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2024r., poz. 1491 t. j. ze zm. poz. 1940),
- 8) ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2020 r., poz. 164 t. j),
- 9) ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2022 r. poz. 2393),
- 10) ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2022 r. poz. 385).

Inne:

- 1) Europejska Konwencja o ochronie dziedzictwa archeologicznego poprawiona i sporządzona w La Valetta dnia 16 stycznia 1992 (Dz. U. z 1996 r., Nr 120, poz. 564).
- 2) Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturowego i naturalnego, przyjęta w Paryżu dnia 16 listopada 1972 r. (Dz. U. 1976 r. Nr 32, poz. 190 i 191).
- 3) Międzynarodowa Karta Ochrony Zarządzania Dziedzictwem Archeologicznym ICOMOS (Karta Lozańska), przyjęta w 1990 r. przez Międzynarodową Radę Ochrony Zabytków i Miejsc Historycznych (ICOMOS).
- 4) Europejska Konwencja Krajobrazowa z dnia 20 października 2000 r. (Dz. U. z 2006 r. Nr 14, poz. 98).

- 5) Konwencja o ochronie dziedzictwa architektonicznego Europy z dnia 3 października 1985r. (Dz. U z 2012 r. poz. 210)
- 6) Konwencja UNESCO w sprawie ochrony i promowania różnorodności form wyrazu kulturowego z dnia 20 października 2005 r. sporządzona w Paryżu (Dz. U. z 2007 r. Nr 215, poz. 1585).
- 7) Konwencja UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego z dnia 17 października 2003r. (Dz. U. z 2011r. Nr. 172, poz. 1018.).

V.OPIEKA NAD ZABYTKAMI W ŚWIELE DOKUMENTÓW STRATEGICZNYCH

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami 2023-2026

Rada Ministrów uchwałą nr 242 z dnia 8 grudnia 2023 r. przyjęła „Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2023–2026”. Celem programu jest zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami poprzez m.in. ochronę i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości, podnoszenie wiedzy o zasobach zabytkowych kraju, cyfryzację i podniesienie jakości prowadzonych postępowań administracyjnych czy zwiększenie zastosowania nowych technologii. Jest głównym dokumentem strategicznym niezbędnym do realizacji ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Najważniejsze cele programu:

Ochrona i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości poprzez m.in.:

- model i system wartościowania zabytków;
- plany zarządzania dla pomników historii;
- wsparcie procesu tworzenia planów ochrony parków kulturowych;
- system bezpieczeństwa zabytków;
- projektowanie konserwatorskie.

Cyfryzacja i podniesienie jakości prowadzenia postępowań administracyjnych poprzez m.in.:

- cyfryzację procesu inwestycyjno-budowlanego w zakresie ochrony zabytków;
- opracowanie i realizację programu szkoleń specjalistycznych dla pracowników wojewódzkich urzędów ochrony zabytków.

Zwiększenie zastosowania nowych technologii w ochronie zabytków poprzez m.in.:

- wdrożenie i rozwój programu wsparcia zarządzania dziedzictwem archeologicznym (AZP+);
- digitalizację i udostępnianie zasobu archiwalnego;
- rozwój portalu zabytek.pl.

Edukacja i podnoszenie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego poprzez m.in.:

- włączenie edukacji ochrony zabytków do programów nauczania w szkołach;
- kampanie społeczno-edukacyjne dotyczące zagrożeń dla dziedzictwa kulturowego;
- wsparcie merytoryczne służb mundurowych oraz organów wymiaru sprawiedliwości w sprawach dotyczących przestępczości przeciwko zabytkom.

Wzmacnianie narzędzi ochrony zabytków wobec zmian klimatycznych poprzez m.in.:

- wsparcie procesu tworzenia gminnych programów opieki nad zabytkami;
- warsztaty konserwatorskie – praktyka prac konserwatorskich;
- wzmacnianie kompetencji zawodów rzemieślniczych;
- inwestycje w obiektach zabytkowych – szkolenia dla samorządów.

Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju do roku 2030

Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju została przyjęta przez Radę Ministrów dnia 13 grudnia 2011 r. Jest ona najważniejszym dokumentem strategicznym dotyczącym zagospodarowania przestrzennego kraju. Dokument określa zasady polityki państwa w dziedzinie przestrzennego zagospodarowania kraju w perspektywie najbliższych lat. Zgodnie z zapisami KPZK 2030 dokument wprowadził nowe ujęcie problematyki zagospodarowania przestrzennego kraju – współzależność celów polityki przestrzennej z celami polityki regionalnej, wiąże planowanie strategiczne z programowaniem działań w ramach programów rozwoju i programów operacyjnych współfinansowanych ze środków UE, określa działania państwa w sferze legislacyjnej i instytucjonalnej dla wzmocnienia efektywności systemu planowania przestrzennego i działań rozwojowych (w tym inwestycyjnych) ukierunkowanych terytorialnie.

Zgodnie z zapisami KZPK 2030 polityka przestrzennego zagospodarowania kraju realizuje cele rozwoju kraju w odniesieniu do całości przestrzeni polskiej. Cel strategiczny polityki przestrzennego zagospodarowania kraju jest następujący: ***Efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia ogólnych celów rozwojowych — konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie.*** Ma on charakter ponadczasowy i dotyczy wszystkich podmiotów publicznych wykonujących zadania rozwojowe w zakresie swoich kompetencji na różnych poziomach zarządzania, w różnych obszarach tematycznych i w odniesieniu do różnych terytoriów, przy jednoczesnej koncentracji działań w wybranych obszarach tematycznych i na wyodrębnionych terytoriach.

Wybór celów obszarów interwencji wynika z diagnozy sytuacji, w tym najważniejszych uwarunkowań rozwojowych oraz trendów rozwojowych kraju na tle międzynarodowym, przede wszystkim w skali Unii Europejskiej. Sformułowano sześć ściśle powiązanych i wzajemnie się uzupełniających celów, które należy traktować łącznie:

Cel 1. Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności;

Cel 2. Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów;

Cel 3. Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej;

Cel 4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski;

Cel 5. Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa;

Cel 6. Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego.

Program Opieki nad zabytkami Województwa Kujawsko – Pomorskiego 2021-2024

Zgodnie z zapisami Programu opieki nad zabytkami Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2021-2024 jest on najważniejszym dokumentem przedstawiającym dziedzictwo kulturowe, które wymaga konsekwentnych i spójnych oraz długofalowych działań. Wskazuje założenie, że tylko dzięki wspólnemu i aktywnemu uczestnictwu w podejmowaniu działań jest możliwe zachowanie wyjątkowych cech i walorów województwa.

Program zakłada, że nowe cele mają przyczynić się do rozwiązania problemów i zjawisk kluczowych dla stanu zachowania zabytków wpisanych do rejestru - uwzględniają one cele wskazane w ustawie i innych dokumentach regulujących ochronę i opiekę nad zabytkami w Polsce. Zgodnie z zapisami Programu, cele główne, a także operacyjne odwołują się do celów określonych w Strategii rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 – Strategia Przyspieszenia 2030+, natomiast kierunki działań i działania odpowiadają zadaniom ustawowym, których obowiązek wypełniania spoczywa na województwie.

Wyróżnia się następujące cele główne, operacyjne oraz kierunki działań Programu:

1. Zdrowe, aktywne i zamożne społeczeństwo

1) Cel operacyjny : Kultura, sztuka i dziedzictwo narodowe

Kierunki działań:

- Popularyzacja wiedzy o znaczeniu i konieczności ochrony
- Edukacja
- Promocja
- Dokumentacja i popularyzacja

2. Dostępna przestrzeń i czyste środowisko

1. Dostępna przestrzeń i czyste środowisko

2) Cel operacyjny: Przestrzeń kulturowa

Kierunki działań:

- Ochrona
- Prace konserwatorskie i restauratorskie
- Dokumentacja i badania

Zgodnie z zasadami współpracy i finansowania, których mowa w Programie o wsparcie finansowe w formie dotacji celowych, podmioty posiadające tytuł prawny do zabytku mogą ubiegać się z budżetu państwa na poziomie krajowym i wojewódzkim, z budżetów samorządów, a także ze środków europejskich. Program wskazuje, że opieka nad zabytkami polega także na podejmowaniu wszelkich działań związanych ze zmianą ich funkcji w przestrzeni publicznej oraz ich popularyzacją

i udostępnianiem społecznym, a te formy opieki mogą być również finansowane ze źródeł zewnętrznych, w zależności od typu działań.

Kontrakt Terytorialny dla Województwa Kujawsko-Pomorskiego

Kontrakt Terytorialny Województwa Kujawsko-Pomorskiego to umowa zawarta pomiędzy Ministrem Infrastruktury i Rozwoju a Województwem Kujawsko-Pomorskim, reprezentowanym przez Zarząd Województwa. Kontrakt sporządzany jest z uwagi na potrzebę koordynacji działań z zakresu polityki rozwoju, podejmowanych przez stronę rządową i stronę samorządową w województwach w celu zwiększenia skuteczności i efektywności tych działań oraz efektywności wydatkowania środków publicznych. Kontrakt Terytorialny Województwa Kujawsko-Pomorskiego obowiązuje w latach 2014-2023. Źródłami jego finansowania są w szczególności: środki przeznaczone na realizację właściwych programów operacyjnych na lata 2014-2020, służących realizacji umowy partnerstwa w zakresie polityki spójności, budżet państwa, budżet województwa, budżety innych jednostek samorządu terytorialnego, środki pozostałych jednostek sektora finansów publicznych, środki państwowych funduszy celowych i inne środki publiczne.

W kontrakcie zapisano następujące cele rozwojowe wraz z określonymi kierunkami działań na terenie województwa, dla których Strony Kontraktu deklarują wolę współpracy przy ich realizacji:

- poprawa jakości badań oraz wzmocnienie współpracy sektora nauki i gospodarki;
- rozwój infrastruktury transportowej, łączącej największe ośrodki miejskie oraz wspieranie ich powiązań z europejskim systemem transportowym oraz ośrodkami subregionalnymi;
- zapobieganie negatywnym skutkom powodzi;
- lepsze wykorzystanie istniejącego potencjału przyrodniczego i kulturowego województwa;
- zwiększenie poziomu zatrudnienia w województwie;
- redukcja poziomu wykluczenia społecznego;
- podniesienie poziomu wykształcenia i kompetencji w regionie;
- podniesienie jakości i dostępności usług z zakresu ochrony zdrowia;
- rozwój miast wojewódzkich i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie oraz miast regionalnych i subregionalnych;
- kompleksowa rewitalizacja dzielnic i miast o wysokim nasileniu niekorzystnych zjawisk społecznych i gospodarczych.

4 stycznia 2023 r. został podpisany Aneks nr 6 do Kontraktu Terytorialnego dla Województwa Kujawsko-Pomorskiego - zmiana wprowadzana Aneksem nr 6 wynika z decyzji Komisji Europejskiej Nr C(2022)5014) z dnia 11 lipca 2022 r. przyznającą dodatkowe środki dla województwa kujawsko-pomorskiego w ramach II transzy mechanizmu REACT-EU. REACT-EU to inicjatywa Unii Europejskiej gwarantująca dodatkowe środki finansowe w ramach polityki spójności na lata 2014-2020. Jej celem jest przeciwdziałanie negatywnym skutkom społeczno-gospodarczym pandemii

koronawirusa SARS-CoV-2. W naszym województwie środki z mechanizmu REACT-EU zostaną przeznaczone na wsparcie sektora zdrowia oraz zakup kolejowego taboru pasażerskiego.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa kujawsko-pomorskiego

W Planie zagospodarowania przestrzennego województwa kujawsko-pomorskiego przyjęto za cel nadrzędny zbudowanie struktur funkcjonalno-przestrzennych podnoszących konkurencyjność regionu i jakość życia mieszkańców. Cel ten został uszczegółowiony przez trzy cele szczegółowe:

- zwiększenie atrakcyjności regionu w wymiarze europejskim jako pochodnej jego walorów przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego, wysokich standardów życia mieszkańców, wysoce sprawnych systemów infrastruktury technicznej, dogodnych powiązań ze światem zewnętrznym;
- przyspieszenie rozwoju największych miast regionu jako aktywnych biegunów wzrostu, stymulujących wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich w ich otoczeniu;
- modernizacja struktury przestrzenno-funkcjonalnej regionu osiągnięta w następstwie rozwoju miast średnich (Włocławek, Grudziądz, Inowrocław), a także pozostałych miast powiatowych jako węzłów systemów transportowych i teleinformacyjnych oraz obszarów z unikatowymi walorami środowiska przyrodniczego i predyspozycjami do użytkowania rekreacyjnego. W planie przyjęto również, że w obszarze dziedzictwa kulturowego wymaga się przestrzegania następujących zasad:
- zachowanie dziedzictwa kulturowego w stanie umożliwiającym jego przetrwanie dla przyszłych pokoleń;
- harmonijne kształtowanie krajobrazu kulturowego;
- dbałość o integralność zabytkowych struktur urbanistycznych i ruralistycznych.

Kierunki zagospodarowania przestrzennego jako znaczący element polityki przestrzennej województwa zostały zapisane w układzie trzech sfer: sieci osadniczej, środowiska przyrodniczego i kulturowego oraz komunikacji i infrastruktury technicznej. Kierunki działań, odnoszące się do dziedzictwa kulturowego, dotyczą zarówno ochrony dóbr kultury jak i wykorzystania ich walorów dla podniesienia konkurencyjności i atrakcyjności regionu. W planie województwa wśród zadań o znaczeniu wojewódzkim (Tabela nr 2 Zadania ponadlokalne realizujące cele publiczne, poz. 53) wymieniono rewaloryzację historycznych układów urbanistycznych (60 miast i miejscowości). Obowiązujący plan zagospodarowania przestrzennego województwa kujawsko-pomorskiego z 2003 r. uległ dezaktualizacji w różnych ważnych dla regionu dziedzinach i wymaga wprowadzenia określonych zmian (oceny planu z 2007r. i 2014r.) Z uwagi na powyższe oraz znaczące zmiany przepisów prawnych Sejmik Województwa Kujawsko-Pomorskiego podjął uchwałę o przystąpieniu do sporządzenia nowego planu na mocy Uchwały Nr XXIX/418/21 z dnia 8 lutego 2021 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia planu zagospodarowania przestrzennego województwa kujawsko-pomorskiego.

Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 roku – Strategia Przyspieszenia 2030+.

W dniu 21 grudnia 2020 r. Sejmik Województwa Kujawsko-Pomorskiego przyjął Strategię rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 roku – Strategia Przyspieszenia 2030+. Dokument ten jest już czwartą w historii strategią wypracowaną w drodze szerokiego konsensusu, przy udziale wielu partnerów samorządowych, społecznych, gospodarczych i naukowych. zgodnie z założeniami określonymi w w/w Strategii działania podjęte w perspektywie finansowej 2014-2020 będą kontynuowane w okresie programowania 2021-2027. Polityka terytorialna województwa kujawsko-pomorskiego realizowana będzie na 5 poziomach:

Zgodnie z zapisami Strategii „Istotą funkcjonowania i rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego, której finalnie podporządkowane są wszystkie działania podejmowane, prowadzone i wspierane przez Samorząd Województwa, jest zapewnienie jak najwyższej możliwej jakości życia jego mieszkańców” Wskazuje się na cztery problemy wymagające poprawy, tj. w zakresie:

- negatywnej sytuacji społeczno-gospodarczej,
- gospodarowania zasobami wody na terenie województwa ze szczególnym uwzględnieniem skrajnego niedoboru wody dla rolnictwa,
- peryferyjności transportowej,
- poprzemysłowego wielkoobszarowego skażenia środowiska.

Zgodnie z zapisami dokumentu obszary występowania powyższych problemów należy utożsamiać z kategorią „obszarów strategicznej interwencji” w rozumieniu „Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030”

W strategii wyróżniamy cztery filary, na których będzie się opierać idea przyspieszenia rozwoju tj. na:

- **rozwoju społecznym** – którego celem będzie wyposażenie społeczeństwa w wiedzę, umiejętności oraz postawy sprzyjające długiemu życiu w zdrowiu i dobrej sytuacji materialnej, a jednocześnie stymulujące rozwój nowoczesnej, efektywnej gospodarki, opartej o silne więzi społeczne,
- **zrównoważonym rozwoju gospodarczym** – którego celem będzie zapewnienie podstaw wysokiej jakości życia, kształtowanej warunkami materialnymi i środowiskowymi, a jednocześnie lokować będzie region wśród twórców postępu, a nie tylko konsumentów jego efektów,
- **kształtowaniu przestrzeni** – którego celem będzie zapewnienie atrakcyjnych warunków dla życia i prowadzenia działalności gospodarczej w sposób zapewniający utrzymanie we właściwym stanie zasobów i walorów środowiska przyrodniczego regionu, w tym zachowanie funkcjonalnej ciągłości sieci korytarzy ekologicznych,
- **sprawnym funkcjonowaniu systemów** – którego celem będzie zapewnienie spójności, dostępności, bezpieczeństwa, czyli uwarunkowań kluczowych dla jakości życia, środowiska i rozwoju gospodarki.

W dokumencie wskazuje się na następujący cel nadrzędny „Strategii Przyspieszenia 2030+”: „Jakość życia typowa dla wysokorozwiniętych regionów europejskich”. Cel ten zamierza się osiągnąć poprzez koncentrację działań w czterech obszarach tematycznych rozwoju:

Obszar Społeczeństwo – w ramach którego dążyć się będzie do zasadniczej poprawy szeroko rozumianego poziomu rozwoju społecznego, zwłaszcza w aspekcie zmian postaw społecznych i rozwoju edukacji. Cele operacyjne w ramach tego obszaru dotyczą edukacji, aktywności społecznej, zdrowia, kultury i sportu.

W ramach tego obszaru wskazuje się dwa cele główne „Strategii Przyspieszenia 2030+”:

1. Skuteczna edukacja

2. Zdrowe, aktywne i zamożne społeczeństwo

Zagadnienia edukacji są immanentną częścią problematyki związanej z kształtowaniem rozwoju społecznego. Jednak ze względu na specyfikę województwa kujawsko-pomorskiego, w którym dostrzega się bardzo dużą skalę potrzeb w tym zakresie, a jednocześnie bardzo duży wpływ problematyki kształcenia na wszystkich poziomach na osiągnięcie celu nadrzędnego „Strategii Przyspieszenia 2030+” – wyodrębnienie celu głównego dedykowanego tej właśnie problematyce stanowi podkreślenie jej ważności oraz deklarację determinacji do interwencji w tym zakresie.

Obszar Gospodarka – w ramach którego dążyć się będzie do rozwoju i unowocześnienia gospodarki województwa, jako warunku wzrostu jego konkurencyjności w aspekcie miejsca zamieszkania. Cele operacyjne w ramach tego obszaru dotyczą jakościowego i ilościowego rozwoju przedsiębiorczości.

W ramach tego obszaru wskazuje się cel główny „Strategii Przyspieszenia 2030+”:

3. Konkurencyjna gospodarka

Obszar Przestrzeń – w ramach którego dążyć się będzie do zapewnienia wysokiej jakości życia oraz konkurencyjności gospodarki, w zagadnieniach związanych z jakością przestrzeni województwa (wynikającej ze stanu środowiska oraz charakteru zagospodarowania). Cele operacyjne w ramach tego obszaru dotyczą: dostępności usług, infrastruktury transportowej, przestrzeni dla rozwoju gospodarczego, wykorzystania potencjałów endogenicznych w rozwoju lokalnym.

W ramach tego obszaru wskazuje się cel główny „Strategii Przyspieszenia 2030+”:

4. Dostępna przestrzeń i czyste środowisko

Obszar Spójność – w ramach którego dążyć się będzie do zapewnienia wysokiej sprawności funkcjonowania systemu społeczno-gospodarczego, tak by przestrzeń województwa była spójna komunikacyjnie, bezpieczna i odporna na zagrożenia. Zarazem cechą realizowanych w województwie procesów powinna być innowacyjność, przy jednoczesnej nowoczesności struktur. Cele operacyjne w ramach tego obszaru dotyczą: informatyzacji (cyfryzacji), bezpieczeństwa publicznego, transportu publicznego, współpracy na rzecz rozwoju regionu.

W ramach tego obszaru wskazuje się cel główny „Strategii Przyspieszenia 2030+”:

5. Spójne i bezpieczne województwo

W ramach poszczególnych celów głównych, formułuje się następujące cele operacyjne:

Cel główny: **1. Skuteczna edukacja**

Cele operacyjne:

- 11. Podniesienie jakości kształcenia i wychowania
- 12. Edukacja dla gospodarki opartej na wiedzy i nowoczesnych technologiach
- 13. Kształtowanie środowiska edukacyjnego
- 14. Rozwój szkolnictwa wyższego

Cel główny: **2. Zdrowe, aktywne i zamożne społeczeństwo**

Cele operacyjne:

- 21. Aktywność społeczna i rozwój społeczeństwa obywatelskiego
- 22. Rozwój wrażliwy społecznie
- 23. Zdrowie

24. Kultura, sztuka i dziedzictwo narodowe

- 25. Sport i aktywność fizyczna

Cel główny: **3. Konkurencyjna gospodarka**

Cele operacyjne:

- 31. Odbudowa gospodarki po COVID-19
- 32. Innowacyjna gospodarka – nauka, badania i wdrożenia
- 33. Rozwój przedsiębiorczości
- 34. Rozwój sektora rolno-spożywczego
- 35. Rozwój turystyki
- 36. Internacjonalizacja gospodarki
- 7. Nowoczesny rynek pracy

Cel główny: **4. Dostępna przestrzeń i czyste środowisko**

Cele operacyjne:

- 41. Infrastruktura rozwoju społecznego
- 42. Środowisko przyrodnicze

43. Przestrzeń kulturowa

- 44. Przestrzeń dla gospodarki
- 45. Infrastruktura transportu
- 46. Infrastruktura techniczna
- 47. Czysta energia i bezpieczeństwo energetyczne
- 48. Potencjały endogeniczne

Cel główny: **5. Spójne i bezpieczne województwo**

Cele operacyjne:

- 51. Transport publiczny
- 52. Cyfryzacja
- 53. Bezpieczeństwo

54. Współpraca dla rozwoju regionu

Zgodnie z zapisami strategii działania z zakresu kultury, sztuki i dziedzictwa narodowego mają niezwykle ważny wpływ na rozwój społeczny oraz przyczyniają się do kształtowania tożsamości danego miejsca (tak w ujęciu lokalnym, jak i całego regionu), a bardzo często są podstawą budowy jego wizerunku.

Działania dotyczące ochrony, zachowania, odnowy, wzmacniania i promocji dziedzictwa kulturowego – czyli konserwacja historycznego i kulturowego tła dla budowy tożsamości lokalnej i regionalnej, są przedmiotem odrębnego celu operacyjnego „43. Przestrzeń kulturowa”.

W ramach celu operacyjnego „43. Przestrzeń kulturowa” można wyodrębnić Kierunek 4301. Ochrona, zachowanie, odnowa, wzmacnianie i promocja dziedzictwa kulturowego województwa

Kierunek ma charakter ogólny i dotyczy wszystkich działań mających na celu ochronę, zachowanie, wzmacnianie potencjału oraz promocję dziedzictwa kulturowego województwa. Do tego kierunku zaliczają się także działania ratownicze wobec obiektów i obszarów będących częścią środowiska kulturowego województwa, zachowanie tradycyjnej kultury wiejskiej, ochrona, zachowanie, konserwacja i szeroko rozumiana poprawa dobrostanu historycznych budowli zabytkowych, obiektów architektury, budownictwa czy zespołów urbanistycznych, dziedzictwa ginących zawodów, wsparcie powstających drobnych kolekcji, tworzenia nowych oraz rozwoju istniejących zbiorów muzealnych i skansenów, będących częścią środowiska kulturowego województwa. Kierunek obejmuje także obiekty sakralne (w tym elementy ich wyposażenia). Kierunek dotyczy także działań towarzyszących ochronie dziedzictwa kultury w ramach miejsc/obiektów objętych rozporządzeniem Prezydenta RP – Pomniki Historii oraz wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego UNESCO.

Zgodnie z zapisami Strategii wskazuje się wyjątki w odniesieniu do kwestii poruszonych powyżej, tj.:

- Działania służące rozwojowi działalności gospodarczych na bazie walorów środowiskowych powinny być realizowane w ramach kierunku „4802. Wykorzystanie lokalnych walorów przyrodniczych i kulturowych dla rozwoju działalności gospodarczych o charakterze turystycznym”.
- 4302. Adaptacja obiektów dziedzictwa kulturowego dla celów publicznych i komercyjnych - kierunek dotyczy wykorzystania obiektów dziedzictwa kulturowego dla celów np. prowadzenia instytucji kultury, edukacji, działalności noclegowych, gastronomicznych, handlu, innego rodzaju usług publicznych lub komercyjnych. Obejmuje działania mające na celu ich adaptację do nowych funkcji przy zachowaniu obostrzeń konserwatorskich. Głównym celem działań jest ochrona obiektów istotnych dla dziedzictwa kultury poprzez nadanie im możliwości pełnienia funkcji publicznych lub komercyjnych, wskutek czego niezbędne będzie utrzymywanie ich we właściwym stanie technicznym, pod nadzorem służb konserwatorskich.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030)

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego jest podstawowym dokumentem strategicznym polityki regionalnej państwa w perspektywie do 2030 r. Strategia ta jest zbiorem wspólnych wartości, zasad współpracy rządu i samorządów oraz partnerów społeczno-gospodarczych na rzecz rozwoju kraju i województw. Dokument określa systemowe ramy prowadzenia polityki regionalnej zarówno przez rząd wobec regionów, jak i wewnątrz regionalne. Odegra on w nadchodzących latach ważną rolę w procesie programowania środków publicznych, w tym funduszy UE.

Celem strategicznym polityki regionalnej, zdefiniowanym w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego, jest efektywne wykorzystywanie endogenicznych potencjałów terytoriów i ich specjalizacji dla osiągnięcia zrównoważonego rozwoju kraju, co będzie tworzyć warunki do wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym osiąganiu spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym. KSRR ustala 3 szczegółowe cele: 1. Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym. 2. Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych. 3. Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie.

W ramach celu „Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym” jednym z kierunków interwencji jest „Rozwój infrastruktury wspierającej dostarczanie usług publicznych i podnoszącej atrakcyjność inwestycyjną obszarów”. Infrastruktura społeczna to zagadnienie pojawiające się w opisie powyższego działania. W strategii podkreślono, że w zakresie infrastruktury kultury celem będzie stworzenie optymalnych warunków dla prowadzenia działalności kulturalnej, poprzez modernizację i rozbudowę infrastruktury instytucji kultury, a także innych podmiotów działających w tym obszarze. Poprawa dostępności obejmie infrastrukturę obiektów zabytkowych i miejsc kultury. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 zakłada, że dzięki rozwojowi lokalnemu w wymiarze społeczno-kulturowym, gospodarczym oraz ekologicznym i przestrzennym, a także działaniom wyrównawczym na rzecz zwiększania dostępu do usług publicznych, obszary wiejskie staną się lepszym miejscem do życia, lepiej wykorzystującym dziedzictwo kulturowe i walory środowiska przyrodniczego. Podniesie to atrakcyjność turystyczną i inwestycyjną oraz zwiększy stopień zintegrowania z uwagi na wzmocnioną tożsamość lokalną.

Fundusze europejskie dla Kujaw i Pomorza na lata 2021 – 2027

FUNDUSZE EUROPEJSKIE DLA KUJAW I POMORZA 2021-2027 – to Program zatwierdzony decyzją wykonawczą Komisji Europejskiej z dnia 7 grudnia 2022 r.

W obszarze Kultury, zgodnie z zapisami Programu uczestnictwo w życiu kulturalnym jest jednym z elementów budowania wysokiej jakości kapitału ludzkiego przyczynia się do integracji społ. Dysproporcja w zakresie dostępu do kultury jest zauważalna, bowiem 25 gmin regionu nie posiada dostępu do instytucji kultury (domu kultury lub obiektu pełniącego podobną funkcję). Spośród 309

instytucji kultury regionu ponad 70% wskazuje na potrzebę ich doposażenia (również mając na celu włączenie cyfrowe czy ekologiczne), a ok. 25% na konieczność przeprowadzenia prac modernizacyjnych. Nieocenioną rolę dla włączenia społecznego, poprzez ofertę zajęć proponowaną mieszkańcom, pełnią biblioteki (jest ich 389). Jednak większość placówek bibliotecznych nie jest dostosowana do potrzeb osób z niepełnosprawnością, głównie ruchową. Istotna jest także ochrona dziedzictwa kulturowego regionu zróżnicowanego etnograficznie poprzez pielęgnowanie unikatowości obiektów wyróżniających ich na tle regionu i kraju.

Zgodnie z zapisami Programu w obszarze kultury można wyodrębnić trzy główne wyzwania:

- zapewnienie możliwości aktywnego uczestnictwa w kulturze przez wsparcie infr. podmiotów prowadzących działalność kulturalną,
- dostosowanie obiektów do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, poprawienie ich stanu cyfrowego, tym samym poszerzenie oferty działań włączeniowych i aktywizacyjnych,
- ochrona i zapewnienie lepszego dostępu do zasobów dziedzictwa kulturowego.

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030 (SRKS)

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2030 przyjęta Uchwałą Rady Ministrów z dnia 27.10.2020 r. stanowi kontynuację i aktualizację przyjętej Uchwałą nr 61 Rady Ministrów z dnia 26 marca 2013 r. Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020.

SRKS jest jednym z instrumentów realizacji przyjętej uchwałą nr 8 Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2017 r. Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) (SOR) (M.P. poz. 260) oraz jedną z dziewięciu horyzontalnych zintegrowanych strategii rozwoju, na których katalog składają się następujące dokumenty:

- Strategia Produktywności 2030,
- Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2030,
- Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030,
- Strategia Sprawne i Nowoczesne Państwo 2030,
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030,
- Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa 2030,
- Strategia Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 roku,
- Polityka energetyczna Polski do 2040 r.,
- Polityka Ekologiczna Państwa 2030 – strategia rozwoju w obszarze środowiska i gospodarki wodnej.

Głównym celem SRKS jest wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków. Cel główny realizowany będzie przez trzy cele szczegółowe: 1. Zwiększenie zaangażowania obywateli w życie publiczne; 2. Wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich; 3. Zwiększenie wykorzystania potencjału kulturowego i kreatywnego dla rozwoju. W odniesieniu do ochrony zabytków i opieki nad zabytkami istotne znaczenie ma cel szczegółowy strategii „Wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich” w ramach którego

wyróżniono następujące priorytety: 1. Tworzenie warunków oraz budowanie kompetencji dla wzmocnienia uczestnictwa w kulturze; 2. Ochrona dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dzieł kultury; 3. Digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury; 4. Umacnianie tożsamości i postaw obywatelskich przez kulturę; 5. Wzmocnienie promocji kultury polskiej za granicą. Jednym z kluczowych obszarów i kierunków działań w zakresie rozwoju kapitału społecznego jest szeroko rozumiana ochrona dziedzictwa kulturowego. Zdefiniowana jest ona w SRKS w ramach omawianego celu szczegółowego jako działanie priorytetowe nr 2 pn. Ochrona dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dzieł kultury. Inicjując działania ochronne zwiększa się dostępność tegoż dziedzictwa, co z kolei przekłada się na zwiększone poczucie tożsamości społeczeństwa, przywiązanie do regionu czy budowanie i utrwalanie przynależności lokalnych i ponadlokalnych społeczności do określonych wspólnot. Zwiększenie dostępności dóbr kultury i dziedzictwa przynosi ponadto szereg wymiernych korzyści, takich jak rozwój infrastruktury muzealniczej, pobudzanie turystyki kulturowej, a także powstawanie i rozwój miejsc związanych z nauką i kultywowaniem tradycji. W ramach przedmiotowego obszaru priorytetowo traktowane są wszelkie działania inwestycyjne związane z zachowaniem obiektów zabytkowych oraz usprawnieniem systemu ochrony zabytków. Priorytet ten znajduje swoje odzwierciedlenie w dokumentach i programach o znaczeniu centralnym – przede wszystkim w Krajowym Programie Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami.

VI. OPIEKA NAD ZABYTKAMI W ŚWIELE DOKUMENTÓW POWIATOWYCH

Strategia Rozwoju Obszaru Rozwoju Społeczno – Gospodarczego Powiatu Lipnowskiego

W dniu 25.02.2016r. Komitet Sterujący Uchwałą Nr 10/KSPL/2016 przyjął czwartą wersję Strategii ORSG Powiatu Lipnowskiego. Zmiany w Strategii spowodowane były wniesionymi uwagami do Strategii ORSG Powiatu Lipnowskiego. W związku z potrzebą aktualizacji danych i wprowadzenia nowych projektów Strategia była cały czas na bieżąco aktualizowana przez Komitet Sterujący, ostatnia aktualizacja miała miejsce na posiedzeniu w dniu 15.02.2021r., - przyjęta Uchwałą Nr 33/KSPL/2021 Komitetu Sterującego Obszaru Rozwoju Społeczno – Gospodarczego Powiatu Lipnowskiego z dnia 15.02.2021r. (19 wersja Strategii)

Strategia Obszaru Rozwoju Społeczno –Gospodarczego Powiatu Lipnowskiego” była pełnym odzwierciedleniem stanu społeczno –gospodarczego Powiatu Lipnowskiego oraz poszczególnych Gmin wchodzących w jego skład, zawierała główne kierunki i plany rozwojowe, które były realizowane poprzez szereg projektów obejmujących swym zakresem wszystkie obszary deficytowe. Zakres działań ujętych w dokumencie obejmował zamierzenia wpisujące się w politykę terytorialną w ujęciu Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko - Pomorskiego, jak również stanowiące odpowiedź na potrzeby obszaru, w tym również oczekiwania społeczne.

Zgodnie z zapisami Strategii dla Obszaru Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Powiatu Lipnowskiego podstawowym celem, misją na lata 2014-2020 oraz kolejne był i jest:

„Rozwój gospodarczy drogą do rozkwitu nowoczesnego społeczeństwa”

Za najważniejsze zidentyfikowane obszary wymagające interwencji w ramach ORSG PL zostały uznane obszary wydzielone w następujący sposób:

1. Rozwój gospodarki i rynku pracy
2. Rozwój infrastruktury
3. Rozwój kreatywnego społeczeństwa
4. Zachowanie dziedzictwa naturalnego

Strategia określała poszczególne priorytety inwestycyjne, które uszczegółowiają cele rozwojowe wskazane dla ORSG PL a w ich ramach kierunki działań:

1) Spójna przestrzeń gospodarcza

Kierunki działań: rozwój terenów inwestycyjnych; tworzenie infrastruktury dla potrzeb gospodarczych (w tym przestrzeni biurowej); wspieranie inicjatyw gospodarczych i samozatrudnienia na terenie ORSG PL; rozbudowa branży turystycznej w oparciu o spójną ofertę turystyczną gmin ORSG PL; rozwój nowoczesnego i ekologicznego sektora rolniczego; stworzenie oferty inwestycyjno-gospodarczej ORSG PL.

2) Dostęp do infrastruktury i usług

Kierunki działań: poprawa infrastruktury drogowej; stworzenie infrastruktury pieszo - rowerowej; - rozwój sieci i usług teleinformatycznych; rozwój kompetencji ITC; rozwój sieci wodno-

kanalizacyjnej; budowa sieci gazowej; rozwój nowoczesnych i proekologicznych technologii w budownictwie.

3) Aktywizacja przeciwko zagrożeniom społecznym

Kierunki działań: budowa sprawnego systemu wsparcia jednostki i rodziny w kryzysie; włączenie społeczne grup zagrożonych; aktywizacja osób bezrobotnych i zagrożonych ubóstwem; poprawa usług opieki zdrowotnej, w tym wdrożenie programów profilaktycznych; rozbudowa systemu opieki nad dziećmi; ułatwianie sprawnego powrotu na rynek pracy.

4) Kreatywna jednostka, kreatywne społeczeństwo

Kierunki działań: wszechstronny rozwój bazy dydaktyczno-oświatowej; stworzenie nowoczesnej oferty edukacyjnej dla wszystkich szczebli kształcenia; rozwój szkolnictwa zawodowego szansą na rynku pracy; ukształtowanie kompetentnych kadr; rozbudowa i promocja systemu kształcenia przez całe życie; spójna i rozwinięta oferta kulturalno – społeczno - sportowa obszaru; rozwój przestrzeni sprzyjającej ożywieniu kulturalno-rekreacyjnemu i wymianie międzypokoleniowej.

5) Natura dziedzictwem obszaru

Kierunki działań: rozwój edukacji ekologicznej; promowanie i inwestowanie w niskoemisyjne systemy grzewcze i instalacje oparte na OZE; budowa spójnego systemu gospodarowania odpadami i recyklingu; rekultywacja naturalnych zbiorników wodnych, parków i innych terenów cennych przyrodniczo; proekologiczne zagospodarowanie przestrzeni sąsiadującymi z terenami cennymi przyrodniczo i krajobrazowo.

6) Bogactwo tradycji i kultury

Kierunki działań: rewitalizacja przestrzeni miejsko - wiejskiej; zachowanie oraz promocja tradycji i zwyczajów obszaru; rewitalizacja obiektów istotnych historycznie i kulturowo; działania na rzecz upowszechnienia dóbr kultury (np. digitalizacja).

W ramach powyższego priorytetu koniecznym jest wdrożenie zarówno projektów inwestycyjnych, jak i ze sfery społecznej. Podstawą tego priorytetu jest dążenie nie tylko do zachowania, ale również do zaprezentowania tradycji związanych z terenem objętym ORSG PL, zarówno w zakresie dóbr materialnych (zabytki i obiekty ważne pod względem historycznym i kulturowym), jak i niematerialnych (zanikające tradycje i zwyczaje wsi i małych miasteczek charakterystyczne dla tego regionu). W zakresie ochrony zabytków utworzono Priorytet inwestycyjny 6c – Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego kulturowego. Cel szczegółowy: Zwiększona atrakcyjność obiektów kultury regionu kujawsko-pomorskiego.

Obecnie obowiązuje „Strategia Obszaru Prowadzenia Polityki Terytorialnej Lipno” Dokument został pozytywnie zaopiniowany na podstawie Uchwały Nr 8/441/24 Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 02 lipca 2024 r. w sprawie zaopiniowania przez Instytucję Zarządzającą programem Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027 Strategii

Terytorialnej Obszaru Prowadzenia Polityki Terytorialnej Lipna w zakresie możliwości finansowania strategii IIT w ramach programu Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027.

„Program działań na rzecz kultury i dziedzictwa narodowego dla Powiatu Lipnowskiego”

Program przyjęty Uchwałą Nr 291/2021 Zarządu Powiatu w Lipnie z dnia 18.01.2021r. określa cele Powiatu w zakresie działalności kulturalnej:

- 1) Zwiększenie udziału mieszkańców Powiatu Lipnowskiego w kulturze oraz zaangażowanie ich we współtworzenie kultury Powiatu Lipnowskiego
- 2) Poprawa dostępności do miejsc kultury i ich jakości,
- 3) Wypełnienie białych plam poprzez tworzenie nowych miejsc zaangażowanych w działalność kultury lub otwartych na aktywność kulturalną
- 4) Zwiększenie udziału mieszkańców w szeroko rozumianej ofercie spędzania wolnego czasu dostosowanej do różnych grup odbiorców,
- 5) Rozwijanie kompetencji kulturowych poprzez edukację kulturalną,
- 6) Podniesienie atrakcyjności /Powiatu Lipnowskiego jako miejsca sprzyjającego rozwojowi i twórczości artystów,
- 7) Budowa tożsamości kulturowej mieszkańców Powiatu Lipnowskiego poprzez działania kulturalne, w tym podtrzymywanie lokalnych tradycji i dziedzictwa kulturowego materialnego i niematerialnego,
- 8) Aktywny rozwój potencjału gospodarczego Powiatu Lipnowskiego poprzez stymulowanie kreatywności mieszkańców, rozwój przemysłów kultury i oferty turystycznej Powiatu Lipnowskiego,
- 9) Rozwijanie więzi międzyludzkich i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu,
- 10) Promowanie otwartości i tolerancji poprzez współpracę i integrację różnych środowisk i grup społecznych

Jako jedno z działań służące do realizacji powyższych celów Programu wymienia się m.in.: organizację, współorganizację lub dofinansowanie działań związanych z zachowaniem, poprawą jakości i popularyzacją zabytków znajdujących się na terenie Powiatu Lipnowskiego; wsparcie poprzez dotacje celowe na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków znajdujących się na obszarze Powiatu Lipnowskiego, jeżeli obiekt posiada istotne znaczenie historyczne, artystyczne lub naukowe dla Powiatu Lipnowskiego.

Program współpracy powiatu lipnowskiego z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie

Program współpracy jest przyjmowany corocznie i określa się w nim cele i zasady współpracy Powiatu Lipnowskiego z organizacjami pozarządowymi oraz osobami prawnymi i jednostkami organizacyjnymi działającymi na podstawie przepisów o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego, w Rzeczypospolitej Polskiej, o stosunku Państwa do innych kościołów i związków wyznaniowych oraz o gwarancjach wolności sumienia i wyznania, jeżeli ich cele statutowe obejmują prowadzenie działalności pożytku publicznego na terenie Powiatu Lipnowskiego i stowarzyszeniami jednostek samorządu terytorialnego. W Powiecie Lipnowskim zadania publiczne realizowane przy udziale organizacji pozarządowych poprzez wspieranie wykonywania zadań publicznych, będą obejmować między innymi wspieranie zadań z zakresu rozwoju kultury i sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego.

Program ochrony środowiska dla powiatu lipnowskiego na lata 2016-2018 z perspektywą do roku 2022

W dokumencie niniejszym sformułowano cele, priorytety i zasady ochrony środowiska na terenie powiatu lipnowskiego na lata 2016-2018 oraz w perspektywie do roku 2022. Wśród celów najważniejsze to:

- dalsza poprawa jakości wód powierzchniowych, zwłaszcza jezior,
- zachowanie jakości wód podziemnych i ich ochrona przed degradacją,
- dalsza poprawa jakości powietrza atmosferycznego,
- poprawa warunków klimatu akustycznego,
- zapobieganie powodziom i skutkom suszy,
- wdrożenie nowoczesnego systemu gospodarowania odpadami,
- zachowanie i kształtowanie różnorodności biologicznej regionu, z ograniczeniem populacji obcych gatunków roślin i zwierząt,
- zwiększenie lesistości powiatu,
- ochrona gruntów przed erozją i przeciwdziałanie degradacji gleb,
- rekultywacja terenów poeksploatacyjnych i zdegradowanych,
- ochrona złóż kopalin przed nieracjonalną eksploatacją,
- kształtowanie systemu obszarów chronionych i dostosowanie go do nowych uwarunkowań prawnych,
- przeciwdziałanie poważnym awariom i poważnym awariom przemysłowym.

Priorytetami są:

- dalsza poprawa jakości środowiska oraz likwidacja i minimalizacja bezpośrednich zagrożeń dla ochrony zdrowia i życia mieszkańców powiatu,

- zrównoważone wykorzystanie bogactw naturalnych, w tym wody oraz energii,
- ochrona dziedzictwa przyrodniczego i racjonalne wykorzystanie zasobów przyrody,
- prowadzenie edukacji ekologicznej w celu podniesienia świadomości ekologicznej mieszkańców powiatu.

Jak czytamy w Programie głównym celem w zakresie ochrony zasobów przyrodniczych i zachowania walorów krajobrazowych jest ochrona różnorodności biologicznej regionu na poziomie wewnątrzgatunkowym (genetycznym), gatunkowym i ponadgatunkowym (ekosystemowym i krajobrazowym). Niezbędna jest ochrona chronionych i rzadko występujących gatunków roślin, zwierząt i grzybów oraz zapewnienie ciągłości istnienia dzikiej fauny i flory oraz zapewnienie równowagi ekologicznej ekosystemów o wartości przyrodniczej.

Obszar powiatu lipnowskiego odznacza się również znacznym bogactwem fauny i flory. Znajdują się tu stanowiska wielu chronionych, rzadkich, zagrożonych wyginięciem gatunków roślin i zwierząt. Ponadto powiat lipnowski to powiat jezior- wszystkich jest ich 29 i obejmują łącznie ponad 10 ha. Są wykorzystywane głównie na potrzeby turystyki, zwłaszcza te, które znajdują się w otoczeniu lasów.

Zgodnie z zapisami Programu w dziale poświęconym środowisku przyrodniczemu – Ochronie przyrody i krajobrazu ochrona przyrody polega na zachowaniu, zrównoważonym użytkowaniu oraz odnawianiu zasobów, tworów i składników przyrody. Celami ochrony przyrody są przede wszystkim: utrzymanie procesów ekologicznych i stabilności ekosystemów; zachowanie różnorodności biologicznej; zapewnienie ciągłości istnienia gatunków roślin, zwierząt i grzybów, wraz z ich siedliskami; ochrona walorów krajobrazowych i zieleni. Cele ochrony przyrody realizowane są m.in. poprzez obejmowanie zasobów przyrody i jej składników różnymi formami ochrony. Ustawa o ochronie przyrody przewiduje następujące formy ochrony: parki narodowe, rezerваты przyrody, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów, pomniki przyrody, stanowiska dokumentacyjne, użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe oraz obszary Natura 2000. Tworzą one krajowy system obszarów chronionych. Na system obszarów i obiektów prawnie chronionych powiatu lipnowskiego składają się:

- 1) obszary chronionego krajobrazu,
- 2) rezerваты przyrody,
- 3) pomniki przyrody
- 4) obszary Natura 2000.

W chwili obecnej trwają prace nad przyjęciem projektu **Programu ochrony środowiska dla powiatu lipnowskiego na lata 2022 – 2030.**

Podstawowy cel polityki ekologicznej określony w Programie ochrony środowiska dla powiatu lipnowskiego stanowi zachowanie wysokich walorów środowiska przyrodniczego regionu w celu poprawy jakości życia mieszkańców oraz zwiększenia atrakcyjności i konkurencyjności powiatu przy

jednocześnie przyjętej i realizowanej zasadzie zrównoważonego rozwoju. Przyjęto, że zaktualizowany dokument obejmować będzie realizację zadań na lata 2022-2030.

Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych dla Powiatu Lipnowskiego.

Obowiązek sporządzenia i aktualizacji Planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych wynika z Rozporządzenia Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych. Dokument ten podlega uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

W powiecie lipnowskim obowiązuje przyjęty w 2005 roku „Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych dla Powiatu Lipnowskiego”. Powyższy dokument został opracowany w 2005 roku i uzgodniony z wojewódzkim konserwatorem zabytków i jest corocznie aktualizowany. Realizacją planu zajmuje się Wydział Zarządzania Kryzysowego. Powyższy plan zakłada ochronę zabytków, na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, polegających na planowaniu, przygotowaniu i realizacji przedsięwzięć zapobiegawczych, dokumentacyjnych, zabezpieczających, ratowniczych i konserwatorskich, mających na celu ich uratowanie przed zniszczeniem, uszkodzeniem lub zaginięciem.

VII. NARZĘDZIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI ZGODNIE Z USTAWĄ O OCHRONIE ZABYTKÓW

Zgodnie z art. 7 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami formami ochrony prawnej zabytków są:

- 1) wpis do rejestru zabytków;
- 2) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
- 3) uznanie zabytku za pomnik historii;
- 4) utworzenie parku kulturowego;
- 5) ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Ustawa szerzej objaśnia na czym polegają poszczególne formy ochrony zabytków:

1) Wpis do rejestru zabytków

Rejestr zabytków województwa kujawsko – pomorskiego prowadzony jest przez Kujawsko – Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Toruniu. Do rejestru wpisuje się zabytki nieruchome, na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy (kwestie te reguluje ustawa o ochronie zabytków w art. 9). Do rejestru, można również wpisać otoczenie oraz nazwę geograficzną, historyczną lub tradycyjną zabytku nieruchomego już wpisanego do rejestru zabytków. W przypadku, gdy wpis do rejestru dotyczy układu urbanistycznego, ruralistycznego lub historycznego zespołu budowlanego, nie wyklucza on wydania decyzji o wpisie położonych na tym obszarze układów lub zespołów zabytków nieruchomych.

W przypadku zabytków ruchomych ich wpisu dokonuje się na wniosek właściciela tego zabytku. Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę albo wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej (kwestie te reguluje ustawa o ochronie zabytków w art. 10)

W Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków w Toruniu prowadzone są trzy rejestry zabytków:

- Rejestr zabytków nieruchomych (Księga A)
- Rejestr zabytków ruchomych (Księga B)
- Rejestr zabytków archeologicznych (Księga C)

Ze względu na przepisy ustawy z 06 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz. U. Nr 112, poz. 1198 z późn. zm.) na stronie internetowej może być opublikowany jedynie rejestr zabytków nieruchomych.

2) Wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa

Lista Skarbów Dziedzictwa jest prowadzona przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Na Listę Skarbów Dziedzictwa wpisuje się zabytek ruchomy o szczególnej wartości dla dziedzictwa kulturowego zaliczany do jednej z kategorii, wymienionych w 13 punktach w artykule 14a ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:

1. zabytków archeologicznych, które mają więcej niż 100 lat, wchodzą w skład zbiorów archeologicznych lub zostały pozyskane w wyniku badań archeologicznych lub przypadkowych odkryć,
2. elementów stanowiących integralną część zabytków architektury, wystroju wnętrz, pomników, posągów i dzieł rzemiosła artystycznego, które mają więcej niż 100 lat,
3. wykonanych ręcznie dowolną techniką i na dowolnym materiale dzieł malarstwa, nieobjętych kategoriami wskazanymi w pkt 4 i 5, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 150 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
4. wykonanych ręcznie na dowolnym materiale akwareli, gwaszy i pastelów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 30 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
5. mozaik, nieobjętych kategoriami wskazanymi w pkt 1 i 2, oraz rysunków wykonanych ręcznie przy użyciu dowolnej techniki i na dowolnym materiale, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
6. oryginalnych dzieł grafiki i matryc do ich wykonania oraz oryginalnych plakatów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
7. oryginalnych rzeźb, posągów lub ich kopii wykonanych tą samą techniką co oryginał, nieobjętych kategorią wskazaną w pkt 1, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
8. fotografii, filmów oraz ich negatywów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
9. pojedynczych lub znajdujących się w zbiorach inkunabułów i manuskryptów oraz map i partytur muzycznych, liczących więcej niż 50 lat, które nie są własnością ich twórców,
10. pojedynczych lub znajdujących się w zbiorach książek, które mają więcej niż 100 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro,
11. map drukowanych, które mają więcej niż 200 lat,
12. środków transportu, które mają więcej niż 75 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro,
13. innych kategorii, niewymienionych w pkt 1-12, obejmujących zabytki, które mają więcej niż 50 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro

- na podstawie decyzji wydanej przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, z urzędu albo na wniosek właściciela zabytku ruchomego.

3) Uznanie zabytku za pomnik historii

To kolejna forma ochrony zabytków wymieniona w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, o której mowa w art. 15. Tym pojęciem określa się zabytek nieruchomy o szczególnej wartości historycznej, naukowej i artystycznej, utrwalonym w powszechnej świadomości i mającym duże znaczenie dla dziedzictwa kulturalnego Polski. Status pomnika historii ustanawiany jest w drodze rozporządzenia przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, wydanego na wniosek Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego zaopiniowany wcześniej przez Radę Ochrony Zabytków. Obiekt proponowany do uznania za Pomnik historii musi być wpisany do rejestru zabytków lub być objęty statusem parku kulturowego o szczególnej wartości dla kultury.

Lista pomników historii jest otwarta. Zawiera obiekty i obszary reprezentujące najwybitniejszą grupę zabytków, odzwierciedlającą bogactwo i różnorodność dziedzictwa kulturowego w Polsce. Pierwsze obiekty zostały uznane przez prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej za pomniki historii w 1994r.

4) Utworzenie parku kulturowego

Park kulturowy jest jedną z czterech form ochrony zabytków w Polsce określonych w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (art. 7). Chroni ona określony obszar krajobrazu kulturowego oraz wyróżniające się krajobrazowo tereny z zabytkami nieruchomymi, charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Park może być powoływany przez radę gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Parki wykraczające poza obszar jednej gminy, mogą być ustanawiane wspólnie przez gminy, bądź związek gmin. Na obszarze parku lub jego części, mogą być ustanawiane zakazy i ograniczenia dotyczące m.in. prowadzenia robót budowlanych oraz działalności handlowej, przemysłowej, usługowej, rolniczej i hodowlanej, zmiany sposobu korzystania z zabytków nieruchomych, składania bądź magazynowania odpadów oraz umieszczania tablic, napisów i ogłoszeń reklamowych oraz zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury. Dla obszarów, na których utworzono park kulturowy, sporządza się obowiązkowo miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego.

5) Ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego jest aktem prawa miejscowego, który ustala przeznaczenie terenów oraz określa sposoby ich zagospodarowania i zabudowy. W przypadkach, gdy miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego nie został na danym terenie uchwalony, wówczas, w celu umożliwienia realizacji inwestycji, właściwy organ (Wójt, Burmistrz, Prezydent Miasta) wydaje odpowiednio: decyzję o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego (w stosunku do inwestycji celu publicznego) lub decyzję o warunkach zabudowy (w stosunku do pozostałych inwestycji), zgodnie z art. 4 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. W planowaniu

i zagospodarowaniu przestrzennym uwzględnia się m.in. wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego

i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. Tworzenie tej formy ochrony gwarantują zapisy ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (art. 15 ust.2 pkt 4), które zawierają deklarację uwzględnienia w planowaniu przestrzennym wymagań ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

Potwierdza to także ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (art. 18 ust. 1,2), która ponadto wskazuje w art. 19 ust. 1, że w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego trzeba uwzględnić ochronę zabytków nieruchomych objętych wszystkimi formami ochrony opisanymi powyżej, wraz z ich otoczeniem jak i ujętych w wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków. Zgodnie z art. 15 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w planach miejscowych ustanawia się strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące tereny, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę zabytków znajdujących się na tym terenie. Ustawa wskazuje również, że projekty i plany zagospodarowania przestrzennego województwa oraz miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego podlegają uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu (art. 20).

Ewidencja zabytków jako narzędzie pomocnicze we właściwej opiece nad zabytkami.

Gminna ewidencja zabytków

Ochrona zabytków znajdujących się na terenie gminy należy do obowiązków samorządu lokalnego. Zadania te precyzuje art. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Jednym z obowiązków nałożonych przez ustawę na gminy jest uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska. Do zrealizowania tego obowiązku ma służyć gminna ewidencja zabytków, o której mowa w art. 22 ust. 4. Zgodnie z tym artykułem wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków formie zbioru akt adresowych zabytków nieruchomych terenu gminy.

Warto również mieć na uwadze art. 21, stanowiący, że ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy.

Obiekty figurujące w ewidencji zabytków stanowią najliczniejszą grupę obiektów o wartości kulturowej. W oparciu o odpowiednie zapisy Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r., ewidencja zabytków stanowi podstawę do sporządzania programów opieki nad nimi. Według tych zapisów, Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych z obszaru całego kraju, Wojewódzki Konserwator Zabytków prowadzi natomiast wojewódzką ewidencję zabytków znajdujących się na terenie danego województwa.

Sporządzenie kompletnej, rzetelnej karty ewidencyjnej wykorzystującej wszystkie dostępne materiały to ważny element w procedurze prawnej opieki i ochrony zabytków. Wartość i znaczenie dokumentacji ewidencyjnej zależy bowiem od poziomu kompletności tych podstawowych informacji o obiektach historycznych.

Aktem prawnym, regulującym zasady prowadzenia ewidencji zabytków przez poszczególne organy jest Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 26 maja 2011r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem. Określa ono podstawowe dane, jakie powinny znaleźć się na karcie ewidencyjnej i karcie adresowej zabytku, przesłanki, od których spełnienia zależy włączenie kart ewidencyjnych i adresowych do ewidencji oraz ich wyłączenie z ewidencji. Rozporządzenie to ustala też sposób gromadzenia zbioru dokumentów dla zabytków objętych wojewódzką ewidencją zabytków.

Wojewódzka ewidencja zabytków

Kujawsko-Pomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków w Toruniu prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa kujawsko-pomorskiego na podstawie art. 22 ust. 2 ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Szczegółową formę karty ewidencyjnej zabytku nieruchomego niewpisanego do rejestru zabytków określa wskazane już wcześniej rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 26 maja 2011r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem. Zgodnie z informacją na stronie wojewódzkiego konserwatora zabytków w aktualnym stanie prawnym ujęcie zabytku w ewidencji zabytków jest czynnością materialno-techniczną dokonywaną z urzędu przez Kujawsko-Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, zaś podstawą włączenia zabytku do wojewódzkiej ewidencji zabytków jest posiadanie przez niego wartości historycznej, artystycznej i naukowej zdefiniowanej w art. 3 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Podstawą wyłączenia zabytku z wojewódzkiej ewidencji zabytków jest utrata powyższych wartości.

Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku. Wojewódzka ewidencja zabytków podlega nieustannej weryfikacji.

Spółeczny Opiekun Zabytków

Zadania społecznego opiekuna zabytków oraz wymagania, jakie musi spełniać określa art. 102 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, natomiast art. 103 określa, iż zadaniem starosty jest powołanie na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, społecznych opiekunów zabytków lub cofanie takiego powołania. W przypadku, gdy funkcję społecznego opiekuna zabytków pełni: osoba

fizyczna, starosta wydaje jej odpowiednią legitymację, natomiast osobie prawnej lub innej jednostce organizacyjnej nieposiadającej osobowości prawnej - starosta wydaje odpowiednio zaświadczenie. Jednocześnie starosta prowadzi listę społecznych opiekunów zabytków.

W Powiecie Lipnowskim nie został powołany społeczny opiekun zabytków.

Na terenie Powiatu Lipnowskiego nie wszystkie gminy posiadają zaktualizowany gminny program opieki nad zabytkami, w przypadku ewidencji zabytków każda z gmin ją posiada (wg danych uzyskanych od Gmin w 2020 i 2021 roku)

Gmina	Czy Gmina posiada Gminny program opieki nad zabytkami?	Czy gmina prowadzi gminną ewidencję zabytków?
Miasto i Gmina Dobrzyń nad Wisłą (źródło: pismo IR.411.1.2020 z dnia 12.03.2020r.)	TAK	TAK
Miasto i Gmina Skepe (źródło: pismo nr UMIG.4123.2.2020 z dnia 12.02.2020r.)	TAK	TAK
Gmina Bobrowniki (źródło odpowiedź: pismo nr RK.4123.1.2020 z dnia 31.03.2020r)	NIE	TAK
Gmina Wielgie (źródło: pismo GSR.4120.1.1.2020.MB - w załączeniu „Gminny Program Opieki nad Zabytkami na lata 2019-2022”	TAK	TAK
Gmina Tłuchowo (Źródło: pismo nr ORG.4123.11.2020 z dnia 04.06.2020r.)	TAK	TAK
Gmina Lipno (źródło: pismo RGK.030.02.2021 z dnia 11.01.2021r.)	TAK	TAK
Gmina Kikół (źródło: pismo In.4120.1.2020.JBK z dnia 28.02.2020r.)	NIE	TAK
Gmina Chrostkowo	brak danych	brak danych
Miasto Lipno (źródło: pismo nr WGK.411.2.2020 z dnia 21.02.2020r.)	TAK	TAK

Według informacji uzyskanych od gmin z terenu Powiatu Lipnowskiego w 2020 i 2021r. prawie wszystkie gminy posiadały **studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy** oraz miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego uwzględniający ochronę zabytków, jedna gmina wskazała, iż nie posiadała aktualnego studium.

Ponadto uzyskano następujące dane:

Gmina	Czy w w/w studium i planie na terenie Gminy zostały ustalone strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy	Czy na terenie Gminy znajdują się zabytki wpisane na Listę Skarbów Dziedzictwa?	6.Czy na terenie Gminy utworzono parki kulturowe	7.Czy na Terenie Gminy znajdują się zabytki uznane za pomniki historii?	8. Czy na terenie Gminy znajdują się zabytki stanowiące własność Gminy bądź, co do których Gmina posiada inny tytuł prawny
-------	--	--	---	--	---

	i nakazy, mające na celu				
Miasto i Gmina Dobrzyń nad Wisłą (źródło: pismo IR.411.1.2020 z dnia 12.03.2020r.)	TAK	NIE	NIE	NIE	TAK
Miasto i Gmina Skępe (źródło: pismo nr UMiG.4123.2.2 020 z dnia 12.02.2020r.)	TAK	NIE	NIE	NIE	TAK
Gmina Bobrowniki (źródło odpowiedź: pismo nr RK.4123.1.2020 z dnia 31.03.2020r)	NIE	NIE	NIE	NIE	TAK
Gmina Wielgie (źródło: pismo GSR.4120.1.1.2 020.MB - w załączeniu „Gminny Program Opieki nad Zabytkami na lata 2019-2022”	TAK	NIE	brak informacji	NIE (pomniki przyrody)	TAK
Gmina Tłuchowo (Źródło: pismo nr ORG.4123.11.2 020 z dnia 04.06.2020r.)	NIE	NIE	NIE	NIE	TAK
Gmina Lipno (źródło: pismo RGK.030.02.20 21 z dnia 11.01.2021r.)	NIE	NIE	TAK	NIE (miejsca pamięci narodowej)	TAK
Gmina Kikół (źródło: pismo In.4120.1.2020. JBK z dnia 28.02.2020r.)	TAK	NIE	NIE	NIE	TAK
Gmina Chrostkowo	brak informacji	brak informacji	brak informacji	brak informacji	brak informacji
Miasto Lipno (źródło: pismo nr WGK.411.2.202 0 z dnia 21.02.2020r.)	TAK	NIE	NIE	NIE	TAK

Na terenie Powiatu Lipnowskiego nie są zlokalizowane zabytki wpisane na Listę Skarbów Dziedzictwa Narodowego. Zgodnie z informacją otrzymaną z Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Toruniu, Delegatura we Włocławku brak jest obiektów zabytkowych wpisanych do inwentarza muzeum lub wchodzących w skład narodowego zasobu bibliotecznego na terenie powiatu lipnowskiego.

Zabezpieczenie zabytku

Ustawodawca przewidział w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami szczególne rozwiązania mające na celu ochronę zabytków na wypadek zagrożenia zniszczeniem lub istotnym uszkodzeniem zabytków. Zgodnie z przepisami ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami kontrolę przestrzegania i stosowania przepisów sprawuje Wojewódzki Konserwator Zabytków lub działający z jego upoważnienia pracownicy. Wojewódzki Konserwator Zabytków może np. wydać decyzję nakazującą przeprowadzenie w określonym terminie prac konserwatorskich lub robót budowlanych przy zabytku – jeżeli ich wykonanie jest niezbędne ze względu na zagrożenie zniszczeniem lub istotnym uszkodzeniem tego zabytku.

Ustawodawca w art. 50 ustawy, przewidział następujące możliwości zabezpieczenia zabytku:

- **decyzja o zabezpieczeniu zabytku w formie ustanowienia czasowego zajęcia do czasu usunięcia zagrożenia** - wojewódzki konserwator zabytków może wydać, a minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego wydaje przedmiotową decyzję w przypadku wystąpienia zagrożenia polegającego na możliwości zniszczenia, uszkodzenia, kradzieży, zaginięcia lub nielegalnego wywiezienia za granicę **zabytku ruchomego** wpisanego do rejestru albo na Listę Skarbów Dziedzictwa (ust. 1). Czasowe zajęcie zabytku ruchomego polega na przekazaniu go, w zależności od rodzaju zabytku, do muzeum, archiwum lub biblioteki (ust. 2)
- **decyzja o zabezpieczeniu zabytku w formie ustanowienia czasowego zajęcia do czasu usunięcia zagrożenia** - starosta, na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, może wydać przedmiotową decyzję w przypadku wystąpienia zagrożenia dla zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru, polegającego na możliwości jego zniszczenia lub uszkodzenia (ust. 3).

W przypadku, gdy nie jest możliwe usunięcie w/w zagrożeń, o którym mowa w art. 50 ust. 1 lub 3

- zabytek ruchomy może być przyjęty przez wojewódzkiego konserwatora zabytków, w drodze decyzji, na własność Skarbu Państwa, z przeznaczeniem na cele kultury, oświaty lub turystyki, za odszkodowaniem odpowiadającym wartości rynkowej tego zabytku;
- zabytek ruchomy wpisany na Listę Skarbów Dziedzictwa zostaje przyjęty przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego w drodze decyzji, na własność Skarbu Państwa, z przeznaczeniem na cele kultury, za odszkodowaniem odpowiadającym wartości rynkowej tego zabytku;
- zabytek nieruchomy może być na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków wywłaszczony przez starostę na rzecz Skarbu Państwa lub gminy właściwej ze względu na miejsce

położenia tego zabytku, w trybie i na zasadach przewidzianych w przepisach o gospodarce nieruchomościami.

VIII. ZADANIA SAMORZĄDU POWIATOWEGO W ZAKRESIE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zadania samorządu powiatowego wynikające z ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, wymienione w art. 93 ust.4 stanowiące w myśl ustawy zadania własne:

- 1) opracowanie powiatowego programu opieki nad zabytkami i sporządzanie sprawozdań z jego realizacji (art. 87),
- 2) sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku, do którego samorząd powiatowy posiada tytuł prawny (art. 71),
- 3) ustanawianie na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków społecznego opiekuna zabytków, prowadzenie listy społecznych opiekunów, wydawanie legitymacji i zaświadczeń oraz cofanie takiego ustanowienia (art. 103 i 105),
- 4) w przypadku wystąpienia zagrożenia dla zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru, polegającego na możliwości jego zniszczenia lub uszkodzenia, starosta, na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, może wydać decyzję o zabezpieczeniu tego zabytku w formie ustanowienia czasowego zajęcia do czasu usunięcia zagrożenia. Przepisy o gospodarce nieruchomościami stosuje się odpowiednio (art. 50), w tym: w trybie i na zasadach określonych w przepisach o gospodarce nieruchomościami – na wniosek Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków – wywłaszczenie przez Starostę na rzecz Skarbu Państwa lub gminy właściwej ze względu na miejsce położenia zabytku nieruchomego,
- 5) umieszczanie w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków na zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru znaku informującego o tym, że zabytek podlega ochronie – zadanie fakultatywne (art. 12),

Zgodnie z art. 12 Starosta w uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, **może** umieścić na zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru znak informujący o tym, że zabytek ten podlega ochronie. Wzór znaku został ustanowiony w Rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków

6) udzielanie dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru – zadanie fakultatywne (art. 81),

Ponadto w przypadku gdy, wojewoda, na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków powierzy w drodze porozumienia, prowadzenie niektórych spraw z zakresu swojej właściwości (zgodnie z art. 96) wówczas starosta prowadzi przedmiotowe sprawy, w tym wydaje decyzje administracyjne w tym zakresie.

Problematykę ochrony zabytków i opieki nad zabytkami uwzględnia się również przy sporządzaniu i aktualizacji m.in. analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju ponadlokalnego jak również wielu innych dokumentów strategicznych i planistycznych szczebla wojewódzkiego i gminnego (art. 18).

Ponadto informację o wszczęciu postępowania w sprawie wpisania zabytku nieruchomego do rejestru oraz o ostatecznym zakończeniu tego postępowania wojewódzki konserwator zabytków przekazuje niezwłocznie właściwemu staroście (art. 9 ust 3a) – do czasu ostatecznego zakończenia tego postępowania informacje w kwestii podaje się do publicznej wiadomości m.in. na stronie podmiotowej BIP starostwa powiatowego, na obszarze którego znajduje się zabytek (art. 9 ust. 3b)

IX. CHARAKTERYSTYKA ZABYTKÓW POWIATU LIPOWSKIEGO

1. Charakterystyka Powiatu Lipnowskiego

Powiat lipnowski w związku ze swym położeniem oraz historią posiada niezwykle interesujące miejsca, zabytki architektoniczne, np. kościoły, zabudowania dworskie, dworki i pałacyki, a także miejsca wyjątkowe pod względem przyrodniczym. W powiecie można spotkać bardzo interesujące przykłady architektury drewnianej, przykłady pozostałości grodzisk, a także przykłady interesujących dworów i pałaców należących do szlachty dobrzyńskiej, liczne przydrożne kapliczki jak również pomniki przyrody. Ponadto Powiat Lipnowski odznacza się również znacznym bogactwem fauny i flory. Znajdują się tu stanowiska wielu chronionych, rzadkich, zagrożonych wyginięciem gatunków roślin i zwierząt, jak również liczne jeziora wykorzystywane głównie w celach turystycznych (*Szczegółowe informacje dotyczące obiektów zabytkowych oraz walorach turystycznych zostały zamieszczone w Załączniku nr 2 do Strategii*)

Należy podkreślić, że wiele obiektów o wysokiej wartości artystycznej, kulturalnej, będących dziedzictwem tego regionu znajduje się w słabej kondycji. Koszty utrzymania tych obiektów są bardzo wysokie, a przez wieloletnie zaniedbania generują jedynie straty. Obiekty zabytkowe w wielu przypadkach nie są dostosowane do obecnie funkcjonujących standardów i oczekiwań społecznych, np. w zakresie dostępności dla osób niepełnosprawnych. Potrzeby modernizacyjne nie są zaspakajane głównie ze względu na zbyt wysoką skalę wydatków publicznych, które należałoby ponieść.

W powiecie brak jest w chwili obecnej obiektów wystawienniczych, galerii oraz muzeów. Istnieją natomiast tzw. izby pamięci. Przy Miejskim Centrum Kulturalnym w Lipnie funkcjonuje Mieszczańska Izba Muzealna. Zbiór pamiątek przekazanych i udostępnionych przez mieszkańców umożliwił stworzenie „Izby mieszczańskiej” z przełomu XIX i XX wieku. Wśród zebranych eksponatów znalazły się szafy, regały, etażerki, pokaźny stół oraz mnóstwo przedmiotów codziennego użytku. Ekspozycję tworzą m.in. zegary, obrazy i oryginalne zdjęcia mieszkańców miasta. Dużo jest także dokumentów prywatnych i urzędowych. Ponadto od 2005 r. funkcjonuje Izba Pamięci Poli Negri, w której udało się zgromadzić wiele cennych pamiątek, dokumenty, listy i fotografie aktorki. Przy Dobrzyńskim Domu Kultury „Żak” funkcjonuje „Muzeum Dobrzyńskie” utworzone z inicjatywy Klubu Miłośników Ziemi Dobrzyńskiej. Muzeum to powstało w celu kultywowania dobrzyńskiej tradycji, krzewienia dobrzyńskiej kultury i sztuki oraz poznawania własnej historii. Gromadzi dawne, często zapomniane już lub nieznane przedmioty codziennego użytku, stare narzędzia rolnicze i rzemieślnicze, zabytki techniki, książki i podręczniki szkolne, stare czasopisma, gazety codzienne oraz kalendarze i poradniki. Szczególnie cenne są dawne fotografie i dokumenty. Zbiór stanowią przedmioty przekazane w depozyt lub ofiarowane przez osoby prywatne - mieszkańców Dobrzynia n. Wisłą i okolic.

2. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego na terenie Powiatu Lipnowskiego

Zabytki nieruchome

Ustawa z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w art. 6 wskazuje obiekty podlegające opiece, w tym jako zabytki nieruchome wymienia: krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne, ruralistyczne, zespoły budowlane, dzieła architektury i budownictwa, dzieła budownictwa obronnego, obiekty techniki, cmentarze, parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni, miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji. Powiat Lipnowski posiada znaczny zasób dóbr kultury.

Na terenie 9 gmin Powiatu Lipnowskiego, podlegających pod Kujawsko-Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, znajduje się 61 obiektów wpisanych do rejestru zabytków Województwa Kujawsko-Pomorskiego, w tym w poszczególnych gminach powiatu lipnowskiego została wpisana następująca liczba obiektów:

- Gmina Bobrowniki - 6
- Gmina Chrostkowo - 2,
- Miasto i Gmina Dobrzyń nad Wisłą – 12
- Gmina Kikół – 12
- Gmina Lipno – 9
- Miasto Lipno – 5
- Skępe – 6
- Gmina Tłuchowo – 0
- Gmina Wielgie – 9

Do ewidencji zabytków Województwa Kujawsko – Pomorskiego w poszczególnych gminach powiatu lipnowskiego została wpisana następująca liczba obiektów:

- Gmina Bobrowniki - 69
- Gmina Chrostkowo - 53
- Miasto i Gmina Dobrzyń nad Wisłą – 122
- Gmina Kikół – 67
- Gmina Lipno – 81
- Miasto Lipno – 171
- Skępe – 146
- Gmina Tłuchowo – 46
- Gmina Wielgie – 31

Łącznie 786 obiektów, należy jednak zaznaczyć, iż powyższe zestawienie liczby obiektów zapisanych w ewidencji zabytków województwa Kujawsko-Pomorskiego są na bieżąco aktualizowane i weryfikowane (lista nie jest zamknięta). Do najbardziej wartościowych zabytków z terenu powiatu należą obiekty sakralne, zamki, pałace, budowle:

Zabytki archeologiczne

Na terenie Powiatu Lipnowskiego znajdują się zabytki archeologiczne, które w myśl ustawy są śladami działalności człowieka znajdującymi się w ziemi lub pod wodą, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Można wyróżnić dwa typy zabytków archeologicznych: ruchome i nieruchome. Z perspektywy nauki i dziedzictwa znacznie ważniejsze są jednak archeologiczne zabytki nieruchome – stanowiska archeologiczne, czyli zespoły obiektów o charakterze kulturowym, grobowym, mieszkalnym lub gospodarczym, otaczający je układ warstw glebowych oraz znajdujące się w nich zabytki ruchome.

W powiecie znajdują się liczne stanowiska archeologiczne. Stanowiska archeologiczne są ważnym elementem krajobrazu kulturowego i stanowią podstawę wiedzy o najdawniejszych dziejach. Zgodnie z Archeologicznym Zdjęciem Polski (AZP) na terenie powiatu znajduje się 11 zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków oraz 1395 zabytków archeologicznych ujętych w ewidencji. Istotnym zagrożeniem dla stanowisk i zabytków archeologicznych są wszelkiego rodzaju prace ziemne takie jak: prace inwestycyjne (budowa domów, dróg, melioracje, wodociągi), głęboka orka, eksploatacja żwiru i piasku. Część stanowisk archeologicznych zagrożona jest także przez procesy naturalne. W związku z faktem, że każde zniszczenie dawnego grobu, osady czy wału grodziska jest nieodwracalne, realizowane wszelkie prace inwestycyjne w obrębie obszarów chronionych i stref występowania stanowisk archeologicznych uzgadniane są na etapie projektu z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków, który określa warunki realizacji inwestycji. W celu ochrony stanowisk archeologicznych oraz pradziejowych, średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych niezbędne jest wypełnianie przez inwestorów wymogów konserwatorskich określonych w decyzjach Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Rejestr zabytków archeologicznych prowadzi Wojewódzki konserwator Zabytków w Księdze C – wykaz ten nie jest dostępny na stronie. Ze względu na przepisy ustawy z 06 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz.U. Nr 112, poz. 1198 z późn. zm.) na stronie internetowej może być opublikowany jedynie rejestr zabytków nieruchomych. Ponadto stanowiska archeologiczne ewidencjonowane są w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski, liczne stanowiska archeologiczne zewidencjonowane są w gminnej ewidencji zabytków, w tym ślady osadnictwa, osady, punkty osadnicze, cmentarzyska, obozowiska itp.

Na terenie powiatu lipnowskiego znajduje się 11 zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków (Księga C), w tym:

- na terenie Gminy Dobrzyń nad Wisłą: znajdują się trzy średniowieczne grodziska wpisane do rejestru zabytków archeologicznych (Księga C) w Dobrzyniu nad Wisłą oraz we wsiach Krępa i Mokowo,
- na terenie Gminy Kikół w rejestrze zabytków archeologicznych znajdują się 3 grodziska (Grodzeń, Kikół i Niedźwiedź) oraz gródek stożkowaty w Suminie,

- na terenie Gminy Chrostkowo - brak,
- na terenie Gminy Bobrowniki – brak,
- na terenie Gminy Tłuchowo – brak,
- na terenie Gminy Wielgie – brak,
- na terenie Gminy Lipno występuje grodzisko w Głodowie,
- na terenie Miasta Lipno – 1 grodzisko – Wzgórze Św. Antoniego,
- na terenie Gminy Skępe występuje grodzisko w miejscowości Babie Ławy oraz grodzisko średniowieczne w Skępem.

Zabytki ruchome

Na terenie Powiatu Lipnowskiego występują również obiekty ruchome wpisane do rejestru zabytków. Wojewódzki Rejestr zabytków ruchomych prowadzi Wojewódzki konserwator Zabytków w Księdze B – wykaz ten nie jest dostępny na stronie, podobnie jak w przypadku zabytków archeologicznych, nie jest publikowany rejestr zabytków ruchomych.

Zgodnie z informacją od Wojewódzkiego Konserwatora zabytków wskazanie zabytków ruchomych z obszaru powiatu lipnowskiego w formie szczegółowej listy nie jest możliwe do udostępnienia z uwagi na art. 4 pkt 4 ustawy o ochronie zabytków i opieki nad zabytkami, a więc przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę w poszczególnych gminach w powiecie lipnowskim występuje następująca liczba zabytków ruchomych:

- Miasto i Gmina Dobrzyń nad Wisłą – 1 obiekt
- Gmina Lipno – 61 obiektów
- Gmina Chrostkowo – 18 obiektów
- gmina Wielgie – 64 obiekty
- Gmina Kikół – 97 obiektów
- Miasto Lipno - 26 obiektów
- Gmina Skępe - 84

Łącznie 351 obiektów ruchomych wpisanych do rejestru zabytków

3. Zabytki będące własnością Powiatu Lipnowskiego

Powiat nie jest właścicielem żadnego zabytku, — w stosunku do dwóch zabytków będących własnością Skarbu Państwa powiat realizuje zadania i obowiązki wynikające z przepisów prawa. Podejmowane są również czynności zmierzające do przejęcia Zespołu dworsko – parkowego w Suminie, będącego w zasobach KOWR.

4. Charakterystyka najistotniejszych zabytków znajdujących się na terenie powiatu lipnowskiego

W związku z tym, iż Gminy posiadają najpełniejszą wiedzę na temat zabytków znajdujących się na ich terenie, a ich opisy są najbardziej wiarygodnym źródłem informacji oraz z uwagi na to, iż podstawą tworzenia programów ochrony zabytków jest gminna ewidencja zabytków - przy tworzeniu charakterystyki zabytków w poszczególnych Gminach wykorzystano wprost zapisy ujęte w Programach ochrony zabytków (jeśli gmina go posiadała), zapisy ze stron internetowych, jak również wykazy zabytków znajdujących się na terenie poszczególnych gmin uzyskanych od wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Gmina Dobrzyń n. Wisłą

Do rejestru zabytków prowadzonego przez Kujawsko-Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w drodze decyzji zostały wpisane następujące zabytki nieruchome na terenie Gminy Dobrzyń nad Wisłą (12 zabytków):

1) Zespół dworsko – parkowy w Bachorzewie

Zespół dworsko-parkowy w Bachorzewie z drugiej połowy XIX w. obejmujący drewniany dwór z lat 1866 -1868 i park dworski z 1873 roku, budynki inwentarskie I i II, dawną oborę i stodołę drewnianą z XIX w. Po wojnie majątek znacjonalizowano, a w dworku utworzono mieszkania. Ponadto znajduje się tu również brama ujęta w ewidencji zabytków.

2) Zespół dworsko – parkowy w Chalinie

Zespół dworsko-parkowy w Chalinie z pierwszej połowy XIX w.: dwór, park, kuźnia, wozownia i rządcówka wraz z terenem w granicach wyznaczonych w dokumentacji parkowej. Po II wojnie światowej majątek znacjonalizowano. Dwór został rozbudowany od strony zachodniej w poł. XX w. W latach 1949-1950 został zniszczony w pożarze i następnie odbudowany. Kolejne remonty miały miejsce w 1957 roku, a następnie w latach 60/70-tych XX w. W dworku mieściła się szkoła, do której w latach 50-tych uczęszczał Lech Wałęsa (obecnie w złym stanie)

Zespół dworsko-parkowy w Chalinie – fot. Damian Siedlecki

3) Zespół Klasztorny OO. Franciszkanów w Dobrzyniu nad Wisłą

Zespół obejmujący wpisany do rejestru zabytków Kościół klasztorny o.o. Franciszkanów pochodzący z XV w., wielokrotnie przebudowywany, obecnie od 1805 roku kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia NMP w Dobrzyniu n. Wisłą. Ponadto w ewidencji zabytków znajduje się Klasztor franciszkanów, obejmujący plebanię i dom, dzwonnice i ogrodzenie z ok. 1900 r., figurę NMP z 1946 roku, starodrzew.

Kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia NMP w Dobrzyniu nad Wisłą został wzniesiony w latach 1279-1316. Budynek posiada trójboczne, zamknięte prezbiterium, nawę prostokątną z kaplicą. Wnętrze kościoła jest utrzymane w stylu barokowym, fasada zachodnia zaś w neoromańskim. Wyposażenie świątyni przywiezione zostało z Zakroczymia, z kościoła św. Wawrzyńca. W kaplicy bocznej znajduje się ołtarz z obrazem św. Walentego z nieistniejącego już kościoła przy ulicy Płockiej. W kościele pofranciszkańskim znajduje się tablica upamiętniająca 500-lecie obrony Zamku Dobrzyńskiego przed Krzyżakami. Bogatą historię mają też organy, wyprodukowane w fabryce Dominika Biernackiego w Dobrzyniu nad Wisłą.

Zespół Klasztorny OO. Franciszkanów w Dobrzyniu nad Wisłą – fot. Damian Siedlecki

Zespół Klasztorny OO. Franciszkanów w Dobrzyniu nad Wisłą – fot. Damian Siedlecki

4) Cmentarz parafialny rzymsko-katolicki, ul. Lipnowska w Dobrzyniu n. W

Cmentarz pochodzi z pierwszej połowy XIX w.; Zabytek obejmuje kaplicę cmentarną pw. św. Józefa z 1888 roku, historyczne nagrobki, bramę z ogrodzeniem z II poł XIX wieku, starodrzew (ujęte w rejestrze zabytków).

Cmentarz parafialny rzymsko-katolicki, ul. Lipnowska w Dobrzyniu nad Wisłą – fot. Damian Siedlecki

5) Zespół dworsko – parkowy w Dyblinie

Zespół pochodzi z pierwszej połowy XIX wieku. Obejmuje dwór (obecnie szkoła), park dworski, spichlerz (obecnie magazyn) i czworaki (ob.cz. sklep). Po wojnie majątek przejął Skarb Państwa. Dwór został rozbudowany, wyremontowany i przeznaczony na użytek szkoły w 1967r. Dwór w Dyblinie został zbudowany w pierwszej połowie XIX wieku w stylu późnoklasycystycznym. Położony jest w centralnym punkcie założenia dworsko-parkowego, które zajmuje powierzchnię 11 ha. Klasycystyczna forma zachowała się w postaci reprezentacyjnej fasady północnej z czterema kolumnami jońskimi z trójkątnym frontonem. Kolumnada frontonu sytuowana jest na osi, którą stanowi wydłużona aleja dojazdowa w zwartym szpalerze drzew.

Zespół dworsko – parkowy w Dyblinie – fot. Damian Siedlecki

Zespół dworsko – parkowy w Dyblinie – fot. Damian Siedlecki

6) Drewniany kościół parafialny p.w. Podwyższenia Krzyża Św. w Grochowalsku.

Obiekt ten z 1784 roku jest jednym z niewielu zachowanych przykładów drewnianego budownictwa sakralnego. Ma bardzo duże znaczenie historyczne, jednakże wymaga podjęcia prac remontowych, które uchroniłyby go przed popadnięciem w ruinę.

Kościół w Grochowalsku zbudowany w 1784 roku. Do roku 1875 stał w miejscu, gdzie obecnie zlokalizowany jest cmentarz. Został przesunięty w centralne miejsce wsi, w którym obecnie się znajduje. Kościół jest drewniany o konstrukcji zrębowej, wzniesiony z bali modrzewiowych. Ołtarz główny zdobią zabytkowe obrazy, między innymi malowidło przedstawiające św. Jana Nepomucena (XVIII w.), malowana na desce Koronacja Matki Bożej (XVIII w.), a także Ucieczka z Egiptu (XIX w.).

Drewniany kościół parafialny p.w. Podwyższenia Krzyża Św. w Grochowalsku – fot. Damian Siedlecki

7) **Zespół dworsko - parkowy z końca XIX w. w Grochowalsku** obejmujący dwór i park dworski. W skład zespołu dworsko – parkowego wchodzi również pochodzące z lat 1911-1922: budynek główny gorzelni, wcześniej nie istniejący już magazyn zbożowy, budynek magazynu spirytusu, budynek kotłowni, budynek gospodarczy oraz komin. Po wojnie w dworku mieściła się m.in. Gromadzka Rada Narodowa, Szkoła Podstawowa, biblioteka, a następnie Poczta. Obecnie jest częściowo zamieszkały.

Zespół dworsko - parkowy z końca XIX w. w Grochowalsku – fot. Damian Siedlecki

8) **Park dworski w Kamienicy**

Park dworski w Kamienicy pochodzi z drugiej połowy XVIII wieku.

9) Zespół dworsko – parkowy w Krojczynie

Zespół obejmujący: dwór z 1910r., park dworski z przełomu XVIII/XIX w. oraz bramę z ogrodzeniem.

Zespół dworsko – parkowy w Krojczynie – fot. Damian Siedlecki

10) Zespół dworsko - parkowy w Leniach Wielkich

Zabytek obejmujący: dwór z połowy XIX w., park z pierwszej połowy XIX w., (w skład zespołu wchodziła również drewniana stodoła z pierwszej połowy XIX, która obecnie już nie istnieje). Dwór jest nieużytkowany od ponad 20 lat i znajduje się w złym stanie technicznym, tym niemniej zachował w sposób czytelny historyczną formę, rozwiązania architektoniczne, gabaryty, kompozycje elewacji i częściowo wystrój architektoniczny oraz pierwotne rozplanowanie wnętrza. Park jest czytelny w terenie, posiada w dużym stopniu zatartą kompozycję na skutek braku prac pielęgnacyjnych.

11) Cmentarz parafialny rzymsko-katolicki w Mokowie

Zabytek pochodzi z drugiej połowy XIX w., wpisany jest do rejestru zabytków wraz z bramą z tego samego okresu.

Cmentarz parafialny rzymsko-katolicki w Mokowie – fot. Błażej Sętkowski

12) Zespół dworsko – parkowy w Płomianach

Zespół obejmuje: dwór, w którym we wcześniejszym okresie znajdowała się szkoła, oraz park

*Zespół dworsko – parkowy w Płomianach
– fot. Damian Siedlecki*

dworski, pochodzące z początku XIX w, jak również pochodzące z ok. 1900r. spichrz i czworak. Dwór jest murowany z cegły w stylu klasycystycznym z frontem zwróconym ku zachodowi. Wraz z dworem powstał też park o bogatym drzewostanie liściastym i iglastym. W otoczeniu dworu istniały zabudowania folwarczne: czworaki, obory, stajnie, chlewnie, kuźnia, suszarnie i spichlerz. W chwili obecnej oprócz głównego budynku

dworu przetrwały jedynie czworaki oraz spichlerz.

Ponadto w ewidencji zabytków znajduje się zasługujący na szczególną uwagę **Kościół parafialny p.w. św. Marii Magdaleny w Mokowie**, który wybudowany został w 1938 roku. W kościele znajduje się piękny obraz Matki Boskiej Nieustającej Pomocy, tu zwanej Matką Boską Mokowską Łaskami Słynącą. Koronowany przez papieża Leona XIII, posiada regencyjne sukienki z XVIII wieku oraz liczne wotywa. W tle znajduje się wypisany minuskułą renesansową tekst "Bogurodzicy". Świątynia posiada charakterystyczną ambonę w postaci łodzi, przepiękne witraże oraz drewniane zdobienia nawy głównej z herbem Ziemi Dobrzyńskiej - wizerunkiem króla Władysława Łokietka.

Kościół parafialny p.w. św. Marii Magdaleny w Mokowie – fot. Błażej Sętkowski

Na szczególną uwagę zasługują ponadto **Góra Zamkowa w Dobrzyniu nad Wisłą**. Góra Zamkowa to wczesnośredniowieczne grodzisko wpisane do rejestru zabytków wznoszące się na wysokości 96 m n.p.m. z jej szczytu rozciąga się przepiękny widok na Zalew Włocławski, który w tym miejscu osiąga swoją największą szerokość (3 km) oraz na całą okolicę. Znajdował się tu zamek kasztelana dobrzyńskiego, a wcześniej siedziba Braci Dobrzyńskich. O ile na Górze Zamkowej nigdy nie zbudowano w pełni murowanej warowni obronnej, o tyle o znaczeniu tej fortecy świadczyły liczne zapisy o toczących się o nią walkach. Ostatecznie zamek został zniszczony przez Krzyżaków w 1409 roku, a o jej bogatej historii świadczy postawiony tu metalowy krzyż.

Góra Zamkowa w Dobrzyniu nad Wisłą – fot. Damian Siedlecki

(źródło – GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY DOBRZYŃ NAD WISŁĄ NA LATA 2021-2024/Wykaz zabytków znajdujących się na terenie Gminy Dobrzyń nad Wisłą)

Miasto i Gmina Bobrowniki:

Do rejestru zabytków prowadzonego przez Kujawsko-Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w drodze decyzji zostały wpisane następujące zabytki nieruchome na terenie Gminy Bobrowniki (6 zabytków).

1) Zespół kościoła parafialnego w Bobrownikach

Zespół kościoła parafialnego w Bobrownikach p.w. św. Anny obejmuje: kościół z 1787r. - 1788 roku wybudowany na miejscu wcześniejszego drewnianego, ogrodzenie z bramą, starodrzew oraz działka Nr 177 (w skład zespołu wchodziła kostnica która już nie istnieje). Obiekt wymaga ciągłej dbałości o stan techniczny z uwagi na jego dużą wartość historyczną. Kościół parafialny p.w. św. Anny w Bobrownikach to murowana świątynia, którą ufundował Kajetan Sierakowski, herbu Ogończyk. Ufundował on, wspólnie z żoną Anną Teodora, kościół według projektu architekta Jana Kalinowskiego z Warszawy. Konsekrowany w 1788 roku. Bez wyraźnych cech stylowych. W latach 1994-1997 pod nadzorem inż. arch. Stanisława Dejrynga, przeprowadzono kapitalny remont kościoła i dokonano jego rozbudowy. Dobudowano prezbiterium, dwie boczne kaplice i dwie

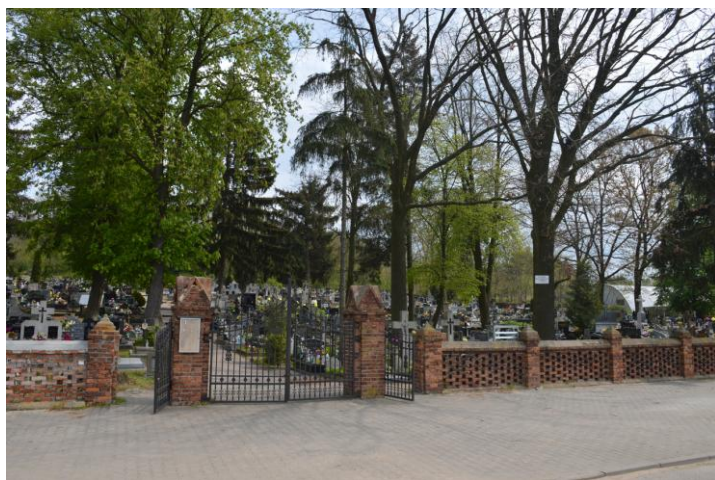
zakrystie. Kościół po przebudowie na planie krzyża z wyodrębnionym prezbiterium, kwadratową wieżą i zakrystią. Jednonawowy, nakryty stropem, otoczony murem kamiennym i wieńcem kasztanów. Stara część kościoła jest murowana z cegły i kamienia pochodzących z rozbiórki zamku. Jest otynkowany. W czasie II wojny światowej kościół nie uległ zniszczeniu. Ogrodzenie murowane z kamienia polnego. Brama stalowa, kuta 2 skrzydłowa, otwierana.

Przebudowany kościół zatracił cechy barokowe. Wartość zabytkową posiada ponadto wyposażenie i elementy wystroju kościoła: neogotycki ołtarz główny (XIX w.), barokowa chrzcielnica (XVIII w.), barokowa kropielnica (XVIII w.), dwie drewniane tablice inskrypcyjne informujące o fundacji kościoła oraz o budowniczym Janie Kalinowskim (zm. 1787 r.), kielichy z XVIII w., dwa dzwony z 1779 r. i 1782 r. wykonane w toruńskiej ludwisarni Krugera. Poza tym wśród elementów zabytkowego wystroju i wyposażenia wymieniane są dwa obrazy fundatorów kościoła z XVIII w., gotycko - renesansowa monstrancja z początków XVII w., dwa późnobarokowe ołtarze boczne.

Zespół kościoła parafialnego w Bobrownikach – fot. Damian Siedlecki

2) Cmentarz parafialny rzymskokatolicki wraz z nagrobkami

*Cmentarz parafialny rzymskokatolicki wraz z nagrobkami
– fot. Damian Siedlecki*

Pochodzi z przełomu XIX/XX w. obejmuje cmentarz rzymsko - katolicki wraz z niektórymi nagrobkami w Bobrownikach oraz ogrodzeniem cmentarza z 1 ćw. XX w., zajmuje obszar 2,5 ha. W okresie II wojny światowej okupant niemiecki rozebrał parkan z kamienia na cmentarzu i przeznaczył na budowę drogi. Obecnie cmentarz ogrodzony jest z 3 stron murem ażurowym z czerwonej cegły a z jednej strony z siatki.

3) Ruiny Zamku w Bobrownikach

Ruiny zamku w Bobrownikach pochodzą z przełomu XIV/XV w., czas powstania określa się na 1398r. Zamek został wybudowany na polecenie Konrada von Jungingena wielkiego mistrza krzyżackiego w Bobrownikach. Zamek bobrownicki zbudowany został na planie zbliżonym do kwadratu o boku około 46,5 m. W narożniku południowo-wschodnim obiektu usytuowano czworoboczną wieżę (10,7 x 11,2 m). Główny budynek mieszkalny, o wymiarach około 46 x 15 m, mieścił się w skrzydle zachodnim. Skrzydło wschodnie zajmowały pomieszczenia gospodarcze: prawdopodobnie drewniane. W południowej partii zamku, między wieżą a domem mieszkalnym, znajdował się bliżej nieokreślony budynek, o którego wzniesieniu przed 1401 r. informują protokoły krzyżackie. Na zewnątrz obiekt był dodatkowo chroniony pierścieniem zewnętrznych murów obwodowych i fosą. Wjazd do zamku prowadził przez most zwodzony. Do dzisiaj zachowały się tylko relikty wieży, pewne partie wewnętrznych oraz fragmenty północnej i południowej części skrzydła zachodniego.

Budowlę bobrownicką wzniesiono z kamienia eratycznego i cegły, łączonych zaprawą wapienną. Kamień zastosowano głównie do budowy zewnętrznych murów obwodowych i wysokich cokołów skrzydła zachodniego i południowego. Górne partie skrzydeł wraz z wewnętrznymi murami obwodowymi i wieżą wykonano z użyciem cegły. W znacznych partiach obiektu mamy do czynienia z dwustronnym oblicowaniem cegłą kamiennie-gruzowego jądra muru (praktycznie wszędzie poza wieżą). W widocznych na powierzchni reliktach zdecydowanie przeważa gotycki układ cegły. Wątek wendyjski występuje tylko w skrzydle zachodnim. Uderza znaczna ilość użytego materiału budowlanego (w niektórych miejscach grubość murów przekracza 3,5 m) oraz rzadko spotykane na zamkach krzyżackich oskarpowanie. O Zamku w Bobrownikach mówi się, że **stał się "jedną z pierwszych warowni polskich przystosowanych, w wyniku przebudowy, do obrony artyleryjskiej"** (Państwowa Służba Ochrony Zabytków we Włocławku, 1995 r.).

Ruiny Zamku w Bobrownikach – fot. Damian Siedlecki

4) Dom Bednarza, stróża i straży wojskowej magazynu solnego,

Zabytek wpisany do rejestru zabytków mieści się przy ul. Nieszawskiej 8 w Bobrownikach – w rejestrze czas powstania zabytku to I połowa XX wieku Budynek składu solnego wpisany jest do rejestru zabytków, nr rej.: A/1675 z 23.02.2015. Zabytek obejmuje dom Bednarza, stróża i straży wojskowej magazynu solnego.

Dom Bednarza, stróża i straży wojskowej magazynu solnego – fot. Damian Siedlecki

5) Cmentarz Ewangelicki w miejscowości Bógpomóż Stary

Nieczynny cmentarz ewangelicki z poł. XIX w. w miejscowości Stary Bógpomóż jest reliktem

*Cmentarz Ewangelicki w miejscowości Bógpomóż Stary
– fot. Damian Siedlecki*

późnego osadnictwa pruskiego na Ziemi Dobrzyńskiej. Zachowany w formie szczątkowej o zatartym układzie kompozycyjnym z licznymi nagrobkami, z których najstarsze związane są z grobami: Karoline Kroeger z 1868 roku, Martin Werner z 1874 roku, Anna Wilhelmina Rahn z 1878 roku. Wraz ze starodrzewem – stanowi dobro kultury i świadectwo miejscowej historii.

6) Zespół dworsko - parkowy w miejscowości Okrągła:

W skład zespołu wchodzi park dworski z początku XX w., dwór z ok. 1920r. przebudowany w latach 70-tych XX w., dawna rządówka (z początku XX w.), spichlerz (z 1924r.). Po wojnie dawny pałac został przeznaczony na cele mieszkaniowe. Majątek ziemski Okrągła został wydzielony z dóbr ziemskich Chełmca Wielka na początku XX wieku. Wtedy to został zbudowany dwór w stylu eklektycznym, zwanym również pałacem. Do budowy użyto miejscowej gliny, z której wypalano cegłę. Z tego samego materiału wybudowano zabudowania folwarczne. Obecny park otaczający pałac został założony w czasie zbliżonym z budową pałacu i nosił cechy parku krajobrazowego z dużym parterem kwiatowym w części centralnej – wzdłuż południowo – wschodniej granicy znajdowały się stawy rybne, natomiast w części północnej była bażaniarnia otoczona świerkami. Naprzeciwko zabudowy folwarcznej znajdował się budynek mieszkalny rządcy. Obecnie zespół dworsko – parkowy w Okrągłej położony jest około 1 km na wschód od szosy Włocławek – Bobrowniki i administracyjnie podporządkowany jest gminie Bobrowniki, natomiast użytkownikiem są Lasy Państwowe. Północno – zachodnią granicę zespołu stanowi droga gruntowa, wschodnia granica opiera się na dawnych stawach, natomiast południowo – wschodnią granicę zamyka zespół starodrzew porastający dawną kopalnię gliny. Droga przebiegająca przez obszar zespołu dzieli go na dwie części. Część północno –

*Zespół dworsko - parkowy w miejscowości Okrągła
– fot. Damian Siedlecki*

wschodnią, park wiejski z budynkiem (d. rządówka - obecnie własność prywatna), dawnym dworem adoptowanym na mieszkania głównie dla emerytów Lasów Państwowych i podwórzem z zabudowaniami gospodarczymi na obrzeżu. Po drugiej stronie położony jest budynek – dawny spichlerz (obecnie własność prywatna).

Analiza stopnia zachowania układu zabytkowego - dawny zespół dworsko –

parkowy w Okrągłej stanowi resztówkę o powierzchni 15,62 ha w tym park 2,9 ha. Pierwotne masywy drzewostanu zostały zachowane. Zniszczeniu, bądź zatarciu uległy niektóre elementy zagospodarowania. Są to głównie zabudowania folwarczne łącznie z ogrodzeniem. Z tej grupy budynków zachował się jedynie dawny spichlerz i rządówka. Pałac (dwór) został przebudowany w 1970 roku i adoptowany na mieszkania. Usunięto ważne elementy architektoniczne, takie jak filary czy przeszkloną werandę. Wokół pałacu wyгородzono podwórze i pobudowano budynki gospodarcze. Zatarciu uległy ścieżki parkowe, zniszczone zastawki spowodowały wyschnięcie stawów i ich zarosnięcie przez olchy.

(Źródło danych: Załącznik nr 2 do Strategii ORSG Powiatu Lipnowskiego - Obiekty zabytkowe oraz walory turystyczne Powiatu Lipnowskiego, wykaz zabytków znajdujących się na terenie Gminy Bobrowniki, strona internetowa Urzędu Gminy Bobrowniki)

Gmina Chrostkowo:

Do rejestru zabytków prowadzonego przez Kujawsko-Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w drodze decyzji zostały wpisane następujące zabytki nieruchome (2 zabytki):

1) Kościół parafialny rzymskokatolicki drewniany p.w. św. Barbary

Kościół parafialny rzymskokatolicki drewniany p.w. św. Barbary w Chrostkowie pochodzi z ok. 1709 r. (wg rejestru zabytków). Analizując bibliografię i źródła nie można jednoznacznie określić dokładnej daty budowy do dziś istniejącej świątyni. Pomocne są zapisy wizytacyjne biskupa płockiego z roku 1694, które mówią o tym, że ówczesny właściciel Chrostkowa rozebrał stary kościół i wykorzystując materiał wybudował nowy. Należy zatem stwierdzić, że w Chrostkowie przed tym czasem znajdowała się inna świątynia, która została zastąpiona nową budowlą. Być może było ich więcej ponieważ pierwsze wzmianki w źródłach o parafii i kościele pojawiały się już w 1409 roku.

W drugiej połowie XVIII wieku. Kościół został rozbudowany o kaplicę i kruchtę. W 1814 r. podczas remontu kościoła wykonano chór i sufit. Kolejny raz rozbudowano go w końcu XIX wieku - powiększono kruchtę od frontu i zakrystię. Ostatnią największą rozbudową było powiększenie kościoła o nawy boczne oraz kruchtę w roku 1989 przez proboszcza ks. Kan. Romualda Rudzińskiego – jednoczesnego współautora projektu rozbudowy. W roku 2011 wymieniono w całości pokrycie dachowe. Obecnie znajdują się w nim polichromie wykonane przez znanego artystę Mikołaja Konczalskiego, który pochodzi z ziemi Chrostowskiej.

Kościół parafialny rzymskokatolicki drewniany p.w. św. Barbary – fot. Damian Siedlecki

Jest to Kościół drewniany o konstrukcji zrębowej. Z uwagi na to, konieczne są liczne prace związane z zabezpieczeniem osłabienia drewna na skutek działalności owadów i czynników zewnętrznych. Prezbiterium świątyni jest mniejsze od nawy, zamknięte trójbocznie z bocznymi zakrystią i skarbczykiem. Kruchty od frontu i z boku nawy. Z boku nawy kaplica, w której znajduje się ołtarz Bożego Miłosierdzia z obrazami biskupów płockich – męczenników, zbudowana na planie kwadratu i kryta dachem namiotowym z wieżyczką. Dach dwukalenicowy, kryty blachą z sześcioboczną wieżyczką na sygnaturkę. Zwieńczoną cebulastym hełmem. Wewnątrz wspólny dla nawy i prezbiterium strop płaski. Chór muzyczny wsparty na dwóch słupach o ściętych odcinkach bocznych, na którym znajduje się instrument piszczałkowy o trakturze gry i rejestrów pneumatycznej pochodzący z drugiej połowy XIX wieku przebudowany w wieku XX. Polichromia na ścianach i suficie z 1993 r., autorstwa Mikołaja Konczalskiego (malarza i poety z Włocławka pochodzącego z Chrostkowa), będąca uzupełnieniem wcześniejszej wykonanej przez Władysława Drapiewskiego. Ołtarz główny z 2 poł. XVII w. przywieziony z Padwy z wizerunkiem NMP z Lourds oraz ruchomym obrazem Św. Barbary – patronki parafii. Ołtarze boczne z przeł. XVII i XVIII w z ruchomymi obrazami św. Walentego i Przemienienia Pańskiego. Ambona z XVIII w. dzwonnica drewniana konstrukcji słupowej z 1813 r. zbudowana na planie kwadratu i zwieńczona blaszanym dachem namiotowym. Kostnica z okresu budowy kościoła.

2) Młyn wodny drewniany, obecnie elektryczny

Młyn wodny z 1850 r. w Nietrzebie - drewniany młyn wodny w osadzie Nietrzeba, części wsi Lubianki w gminie Chrostkowo. Powstał ok. 1850 r. w miejscu wcześniejszego młyna z 1825 r. Jest to dwukondygnacyjny, podpiwniczony budynek o konstrukcji zrębowej. Dach dwuspadowy, do 1938 r. pokryty gontem, następnie papą, a obecnie blachą. Dawniej napędzany wodami rzeki Ruziec, aktualnie zasilany energią elektryczną. Wpisany do rejestru zabytków w 1985 r. pod numerem 180/A.

Młyn wodny drewniany, obecnie elektryczny – fot. Damian Siedlecki

(źródło: Załącznik nr 2 do Strategii ORSG Powiatu Lipnowskiego - *Obiekty zabytkowe oraz walory turystyczne Powiatu Lipnowskiego*, Wykaz zabytków znajdujących się na terenie Gminy Chrostkowo, strona internetowa Urzędu Gminy Chrostkowo)

Miasto i Gmina Kikół:

Do rejestru zabytków prowadzonego przez Kujawsko-Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w drodze decyzji zostały wpisane następujące zabytki nieruchome (12 zabytków):

1) Kościół filialny rzymskokatolicki pw. Św. Piotra i Pawła w Grodzeniu

Barokowa kaplica p.w. św. Piotra z 1778r. wybudowana z fundacji wojewody płockiego Ignacego Zboińskiego w Grodzeniu, wewnątrz znajdują się barokowe ławy z XVIII w. oraz obraz św. Piotra i Pawła datowany na koniec XVIII w. Obecnie jest to kościół filialny.

Kościół filialny rzymskokatolicki pw. Św. Piotra i Pawła w Grodzeniu - fot. Damian Siedlecki

2) Zespół dworsko- parkowy w Hornówku

Zespół dworsko – parkowy w Hornówku obejmuje: dwór, park dworski i bramę wjazdową murowano – żelazną. Wszystkie elementy Zespołu pochodzą z drugiej połowy XIX w. Zabytek został wpisany do rejestru zabytków nieruchomych 23.04.1986r. Obecnie budynek jest w złym stanie, zachowały się resztki bramy dworskiej z XX wieku

Zespół dworsko-parkowy w Hornówku – fot. Damian Siedlecki

3) Kościół parafialny rzymskokatolicki p.w. św. Wojciecha w Kikole

Do obiektów zabytkowych należy zaliczyć także Zespół Kościoła Parafialnego p.w. św. Wojciecha. Powstał on w latach 1904 - 1909 w Kikole. Kościół posiada bardzo bogato wyposażone wnętrze, możemy zobaczyć tu m. in. płyty nagrobne dawnych właścicieli zespołu - rodziny Zboińskich. Do rejestru zabytków wpisuje się następująca część tego zespołu: Kościół parafialny, ogrodzenie z bramami z początku XX wieku oraz starodrzew i część działki nr 190/2. Pozostałe elementy zespołu, jak Plebania przy ul. Sienkiewicza 2, która powstała po 1930 roku, organistówka przy ulicy Sienkiewicza 2a z 1 ćw. XX w, jak również Figura Chrystusa z 1933r. wpisane są do wojewódzkiej ewidencji zabytków. Na obiekcie wykonywane były prace wynikające z potrzeby zabezpieczenia stanu technicznego obiektu, renowacji oraz poprawy bezpieczeństwa zabytkowej świątyni, m.in. założenie neogotyckich witraży, naprawa schodów wejściowych.

Kościół parafialny rzymskokatolicki p.w. św. Wojciecha w Kikole – fot. Damian Siedlecki

4) Cmentarz parafialny rzymskokatolicki w Kikole

Cmentarz parafialny rzymskokatolicki w Kikole został wpisany do rejestru zabytków w 1996 roku. Zabytek obejmuje zespół cmentarza parafialnego, w którego skład wchodzi nagrobki historyczne, kaplica cmentarna (przy ogrodzeniu kościoła parafialnego), brama z ogrodzeniem – elementy te pochodzą z 2 połowy XIX wieku, ponadto obejmuje starodrzew i działkę nr 189 z przełomu XIX/XX w. wraz z otaczającym murem ogrodzeniowym i bramą, kaplicą, starodrzewem.

Cmentarz parafialny rzymskokatolicki w Kikole -fot. Damian Siedlecki

5) Zespół pałacowo – parkowy w Kikole

Zespół pałacowo-parkowy w Kikole pochodzi z 1790r. (w rejestrze rok powstania to 1792r.) w Kikole obejmuje: pałac oraz park Pałacowy z aleją dojazdową. Zespół obejmował również oficynę z XIX wieku, jednakże budynek już nie istnieje. Pałac jest budowlą klasycystyczną. Został wzniesiony dla Ignacego Zboińskiego, wojewody płockiego. Elewacja posiada kolumnadę flankową oraz dwa ryzality. W pałacu znajduje się tzw. Sala Rycerska z klasycystyczną polichromią z przełomu XVIII/XIX w., obejmującą supraporty oraz fryz z gryfami, liram i wazonami. Pałac jest obiektem piętrowym, zbudowanym na rzucie prostokąta. Zespół pałacowo – parkowy w Kikole jest jednym z największych w Gminie, zajmuje powierzchnię 13,5 ha. Cały zespół leży na niewielkim wzniesieniu w parku krajobrazowym, który pochodzi z 1821 roku. W pałacu w 1825r. koncertował Fryderyk Chopin.

Zespół pałacowo – parkowy w Kikole – fot. Damian Siedlecki

6) Zespół Pałacowo – parkowy w Lubinie

Interesującym zabytkiem jest pałac położony w Lubinie, który pochodzi z lat 1870-1880. Przykuwa on wzrok nie tylko swoją eklektyczną budową w kształcie krzyża, ale również 7 ha parkiem pałacowym, który go otula. Czas powstania parku to koniec XVIII wieku - XIX wiek. W parku tym można spotkać 35 gatunków drzew liściastych i krzewów oraz 2 gatunki drzew iglastych. Można zobaczyć tu także pozostałości zabudowań gospodarczych dawnego majątku z końca XIX wieku, wpisane do ewidencji zabytków: rządcówka, obora, pralnia pochodzą z końca XIX wieku.

Zespół Pałacowo – parkowy w Lubinie – fot. Damian Siedlecki

7) Zespół dworsko – parkowy w Trutowie

Zespół dworsko – parkowy w Trutowie obejmuje dwór, pochodzący z końca XIX wieku, w którym obecnie znajduje się szkoła oraz park dworski z przełomu XIX/XX wieku. Jest to jedno z założeń architektoniczno - przestrzennych charakterystycznych dla Gminy Kikół. Jest to najmniejszy tego typu Zespół o powierzchni 2,4 ha.

Zespół dworsko-parkowy w Trutowie – fot. Damian Siedlecki

8) Zespół dworsko parkowy w Niedźwiedziu

Zespół ten obejmuje dwór, pochodzący z połowy XIX wieku oraz park dworski z początków XIX wieku. Jest to jedno z kilku założeń architektoniczno - przestrzennych charakterystycznych dla Gminy Kikół. Położony jest w miejscowości Niedźwiedź.

Zespół dworsko-parkowy w Niedźwiedziu – fot. Damian Siedlecki

9) Kościół Kanoników regularnych stróżów Grobu Jerozolimskiego, obecnie parafia rzymskokatolicka pw. św. Krzyża w Suminie

Kościół parafialny murowany pw. Krzyża Św. w Suminie pochodzi z 1897 r. Został wpisany do rejestru zabytków 29.03.1988r. Kościół wchodzi w skład zespołu kościoła parafialnego poza cmentarzem przykościelnym z 1 ćw. XIX wieku oraz starodrzewem, które zostały wpisane do ewidencji zabytków.

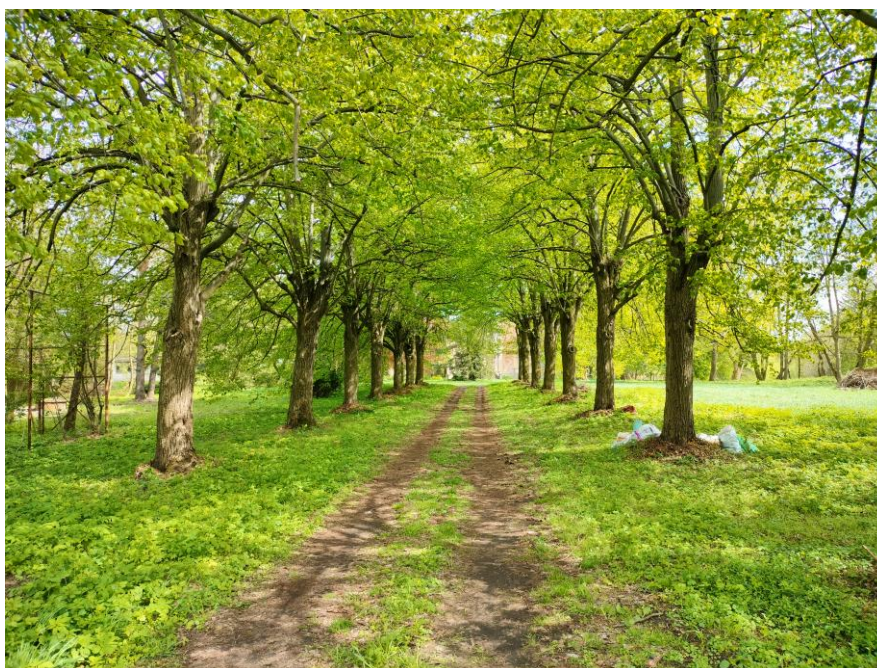
Kościół Kanoników regularnych stróżów Grobu Jerozolimskiego, obecnie parafia rzymskokatolicka pw. św. Krzyża w Suminie – fot. Damian Siedlecki

10) Zespół dworsko – parkowy w Suminie

Zespół stanowią dwór i park z I połowy XIX wieku, położony w Suminie. Ciekawy architektonicznie dwór został przebudowany w latach 1930-1935. Całość zajmuje obszar 10 ha. Oprócz dworu i parku zespół obejmuje również rządcówkę z pierwszej połowy XIX w./ 2 ćw. XX w., spichlerz z 1928 roku, oborę oraz gorzelnię z końca XIX wieku, również lat 1920 - 1930, magazyn spirytusu z końca XIX wieku i 2 ćw. XX wieku, czworak z lat 1920-1930 oraz hydrofornia z 2 ćw. XX wieku. W skład wchodziła również chlewnia, która obecnie nie istnieje. Znajdujące się na terenie zespołu obora i stodoła z 2 ćw. XX w. wpisane są do ewidencji zabytków.

Zespół dworsko – parkowy w Suminie – fot. Damian Siedlecki

11) Zespół Klasztorny OO. Karmelitów

Zespół jest jednym z najcenniejszych zabytków na terenie Gminy Kikół, jak i całego Powiatu Lipnowskiego, który przyciąga na nasze tereny turystów, będąc wizytówką gminy Kikół. W skład Zespołu wchodzi: Kościół Klasztorny karmelitów/ obecnie parafialny rzymskokatolicki pw. św. Anny w Trutowie z lat 1725-1738, Klasztor karmelitów zbudowany po 1740 roku, Ogrodzenie z bramą, jak również Starodrzew i działka nr 286 – obiekty te zostały wpisane do rejestru zabytków 17.02.1981 roku. Ponadto na terenie Zespołu mieści się krzyż stalowy upamiętniający, powstały po 1922 roku i wpisany do ewidencji zabytków.

Zespół Klasztorny OO. Karmelitów – fot. Damian Siedlecki

Kościół został zbudowany w latach 1725 - 1738, a w roku 1960 odrestaurowany. Pierwszy obiekt sakralny w tym miejscu był skromną kaplicą drewnianą, postawioną na przełomie 1717/18r. Murowany zaczęto budować w 1725 r., by zakończyć w r. 1738. Patronką została św. Anna. Obiekt znajdował się na terenie parafii Wola. Poświęcenia kościoła w Trutowie dokonał bp Jan Dąbrowski sufragán włocławski, z upoważnienia biskupa płockiego Hieronima Szeptyckiego dopiero 30 września 1770 r. Specyfiką tej budowli sakralnej jest brak fasady głównej, który w zupełności zastawiła bryła klasztoru. Tak więc obydwie części: kościół i klasztor, tworzą w przekroju poziomym jeden wydłużony prostokąt. Wejście środkowe wiedzie wprost z klasztoru do kościoła, a dwa boczne z placów przykościelnych. Kościół jest budowlą jednonawową, dwuprzęsłową, przykrytą dachem siodłowym. Posiada kwadratowe prezbiterium z trzema oknami. Po bokach części prezbiterialnej znajdują się dwie zakrystie (jedno z tych pomieszczeń spełniało dawniej funkcję przykościelnego skarbczyka). Nad całością góruje czworoboczna wieża wtopiona w budynek klasztorny, w narożnikach ujęta uproszczonymi pilastrami. Jej ściany urozmaicają jedynie prostokątne okienka i pyciny. Na szczycie znalazł się barokowy hełm z ośmioboczną latarnią. Chorałównka z iglicą oprócz

emblematu karmelitańskiego posiada datę 1753 r. W wnętrzu dostrzegamy nawę rozdzieloną filarami przyściennymi. Ściany przęsła ożywione są wnękami arkadowymi o Zaokrąglonych narożach. Nad nimi, na wysokości okien znajdują się balkonowe obejścia – empory. Boczne filary rozgraniczając kościół na dwa przęsła, dodatkowo wzmacnia para pilastrów, w partii sklepienia przechodzące w parę tzw. gurtów. W narożnikach występują pilastry pojedyncze. Wszystkie razem podtrzymują gzyms obiegający wnętrze świątyni. W sklepieniu prezbiterium ukształtowano trzy lunety zbiegające się w centralnym – kolistym plafonie. W nawie zaś znajduje się sklepienie kolebkowo – krzyżowe.

Zespół Klasztorny OO. Karmelitów – fot. Damian Siedlecki

Pierwsze zabudowania klasztorne wznoszono po 1717 r., musiały być skromne i zapewne powstawały z drewna. Zespół ten składał się z czterech pomieszczeń. O zbudowaniu dużego, murowanego klasztoru pomyślano po zakończeniu budowy kościoła. Prace budowlane rozpoczęto po 1740 r. Powstawała duża, prostokątna budowla klasztorna, przylegająca do fasady kościoła i minimalnie od niej szersza. Jest to budynek jednopiętrowy, przykryty stromym, trójspadowym dachem, przeciętym kilkoma kominami. Kościół ozdabiają późnobarokowe malowidła ścienne, nieznanego autorstwa, które powstały najprawdopodobniej w 1738 r. Poddane zostały konserwacji i częściowemu przemalowaniu w 1960 r. przez Stanisławę Klinkowską – Bieńkowską ze Szczecina. Na uwagę zasługuje również ambona. Kształt łodzi nadany ambonie decyduje, iż stała się ona oryginalnym dziełem sztuki i zarazem symbolicznym sprzętem kościelnym. Powstanie rokokowej ambony z Trutowa datowane jest na 3 ćw. XVIII w. W klasztorze znajduje się m.in. rzeźba Chrystusa Frasobliwego z XVIII w. Obiekt ma dużą wartość historyczną i architektoniczną wymaga licznych prac konserwatorskich.

Zespół Klasztorny OO. Karmelitów – fot. Damian Siedlecki

12) Zespół dworsko – parkowy w Woli

Zespół dworsko-parkowy w Woli – fot. Damian Siedlecki

Zespół folwarczny z parkiem dworskim w Woli z XIX w., obejmujący park dworski z I połowy XIX w., rządówka murowana, obecnie dom nauczyciela, nr 71 z końca XIX w., magazyn I murowany, nr 75, magazyn II murowany, nr 73 oraz czworak – ośmiorak, nr 69 c murowany, istniała także obora murowana, jednakże została już rozebrana. Na terenie

zespołu wpisanego do rejestru znajduje się również dawna kuźnia – obecnie dom, nr 73, magazyn III, nr 72 oraz spichlerz, w którym obecnie znajduje się szkoła - zabytki te pochodzą z koca XIX w. i są wpisane do ewidencji zabytków.

(Źródło: Załącznik nr 2 do Strategii ORSG Powiatu Lipnowskiego - Obiekty zabytkowe oraz walory turystyczne Powiatu Lipnowskiego, Wykaz zabytków znajdujących się na terenie Gminy Kikół, <http://trutowo.karmelici.pl/historia/>, strona internetowa Urzędu Gminy Kikół)

Gmina Lipno:

Do rejestru zabytków prowadzonego przez Kujawsko-Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w drodze decyzji zostały wpisane następujące zabytki nieruchome (9 zabytków)

1) Cmentarz ewangelicki. w Brzeźnie; nieczynny

Cmentarz pochodzi z początków XX w. i zbliżony jest formą do prostokąta, porośnięty jest drzewami i krzewami. Położony jest przy drodze, na skraju osiedla w lesie, obok cmentarza rzymsko-katolickiego. Najstarszy istniejący nagrobek pochodzi prawdopodobnie z 1929 r.

Cmentarz ewangelicki w Brzeźnie – fot. Damian Siedlecki

2) Cmentarz ewangelicki. w Elzanowie; - nieczynny

Cmentarz wyznaniowy ewangelicki w Elzanowie założono w II ćw. XIX w. Znajduje się na nim 9 nagrobków o znaczeniu historycznym, z których najstarszy pochodzi z 1895 roku. Cmentarz położony jest we wsi Kłokock, dawniej Elzanowo w Gminie Lipno. Usytuowany przy drodze na terenie lekko pofalowanym, otoczony polami uprawnymi, w formie zbliżonej do prostokąta. Najbliższe zabudowania znajdują się w odległości ok. 100m.

3) Zespół dworsko - parkowy w Głodowie

Zespół dworsko - parkowy w Głodowie z końca XIX w.: dwór powstał w latach 1881 – 1906, a park dworski z XVIII, XIX w. - obecnie własność prywatna. Dwór położony jest w parku krajobrazowym założonym w końcu XVIII w. przez Płaskowskich. Znajduje się on w południowej części wsi, na wschód od jeziora Głodowo, które ma obrys nieregularnego czworoboku. Do dworu od strony północnowschodniej dochodzi aleja dojazdowa wysadzana grabami, natomiast przed dworem po stronie południowej znajduje się obszerna polana obsadzona lipami i świerkami. Dodatkowo znajdują się tu liczne okazy starodrzewu. Dwór w Głodowie jest murowany z cegły i otynkowany. Został

założony na planie prostokąta z szerokimi ryzalitami środkowymi w elewacji północnej i południowej oraz nieznacznie wystającym ryzalitem środkowym w elewacji wschodniej. Jest to obiekt piętrowy, w części środkowej parterowy, nakryty dachami dwuspadowymi (w części środkowej niski dach czterospadowy). Układ wnętrz dwutraktowy, w środkowej części trzypółtraktowy. Główne wejście do budynku znajduje się na osi elewacji wschodniej i prowadzi do wąskiego korytarzyka mieszczącego po stronie południowej klatkę schodową. Wszystkie pomieszczenia na parterze rozmieszczone są wokół obszernego salonu znajdującego się w środku budynku. Jest to pomieszczenie znacznie wyższe od pozostałych z dużym świetlikiem. Pełniło funkcję ogrodu zimowego. Dodatkowo we wnętrzu znajdują się dekoracje sztukatorskie np. balustrada żeliwna przy oknach do piwnicy.

Zespół dworsko -parkowy w Głodowie – fot. Damian Siedlecki

4) Zespół dworsko - parkowy w Jastrzębiu:

Zespół dworsko - parkowy w Jastrzębiu obejmuje dwór drewniano- murowany z połowy XIX w. i park z początku XX w. Obiekt w 2014 r. przeszedł kapitalny remont. W całości zachowano i odnowiono elewację dworu, wykonano nowy dach, a także stylowe okna i drzwi. Wewnątrz budynku zachowano także ozdobne gzymsy przy suficie, jak również przeprowadzono renowację drewnianych schodów. Pierwotnie w kształcie wydłużonego prostokąta, obecnie o nieregularnej granicy od strony wschodniej. Park w stylu krajobrazowym, założony z wykorzystaniem naturalnych walorów terenu i użyciem drzew rodzimych gatunków, o zatartej w dużym stopniu kompozycji. W południowej części parku znajduje się staw z wyspą. Dwór założony na rzucie litery "T", ustawionej osią podłużną w kierunku północ-południe. Starsza część budynku w kształcie wydłużonego prostokąta, nowsza również prostokątna, bardziej zwarta i krótka. Główne skrzydło dworu piętrowe, murowane w stylu klasycyzującym przylega do parterowego korpusu od strony wschodniej. Skrzydło nakrywa niski dwuspadowy dach, którego szczyty nad elewacją pn. i pld. tworzą trójkątne frontony z okulusami na osi. Dach pokryty jest blachą, elewacja skrzydła jest otynkowana, posadowiona na niskim cokole z odsadzką. Kondygnacje dzielone masywnym profilowanym gzymsem. W parterze podział ściany

Zespół dworsko - parkowy w Jastrzębiu – fot. Damian Siedlecki

ramowy, a w kondygnacji piętra - pseudotoskańskimi pilastrami z głowicami (wspierają one pozorne belkowanie złożone z szerokiego fryzu i profilowanego gzymsu). Otwory okienne prostokątne w zarysowanych przez lizeny i pilastry płycinach. Układ wnętrz dwutraktowy skomunikowany, od zachodu zatarty przebudowami, od wschodu czytelny, prawdopodobnie pierwotnie amfiladowy. Starsza część dworu, o podziale wnętrza w znacznym stopniu zmienionym, pełniła głównie funkcję mieszkalną, natomiast późniejsze skrzydło wzniesione zostało z myślą o pełnieniu funkcji reprezentacyjno - gościnnej. Bryła jest skonstrastowana poprzez połączenie stosunkowo niskiej, drewnianej, parterowej części dworu, usytuowanej równolegle do wiejskiej drogi z piętrowym, murowanym skrzydłem. Dachy – nad częścią parterową - wysoki, trójspadowy, nad skrzydłem - niski, dwuspadowy, nad gankami - dwuspadowe, pulpitowe. Równocześnie z budową klasycznego drewnianego dworku założono park krajobrazowy ze stawem o nieregularnie wydłużonym kształcie. W części parkowej, ze szpalerowego układu drzew i luk między nimi, można odczytać ślad dawnych dróg.

Zespół dworsko - parkowy w Jastrzębiu – fot. Damian Siedlecki

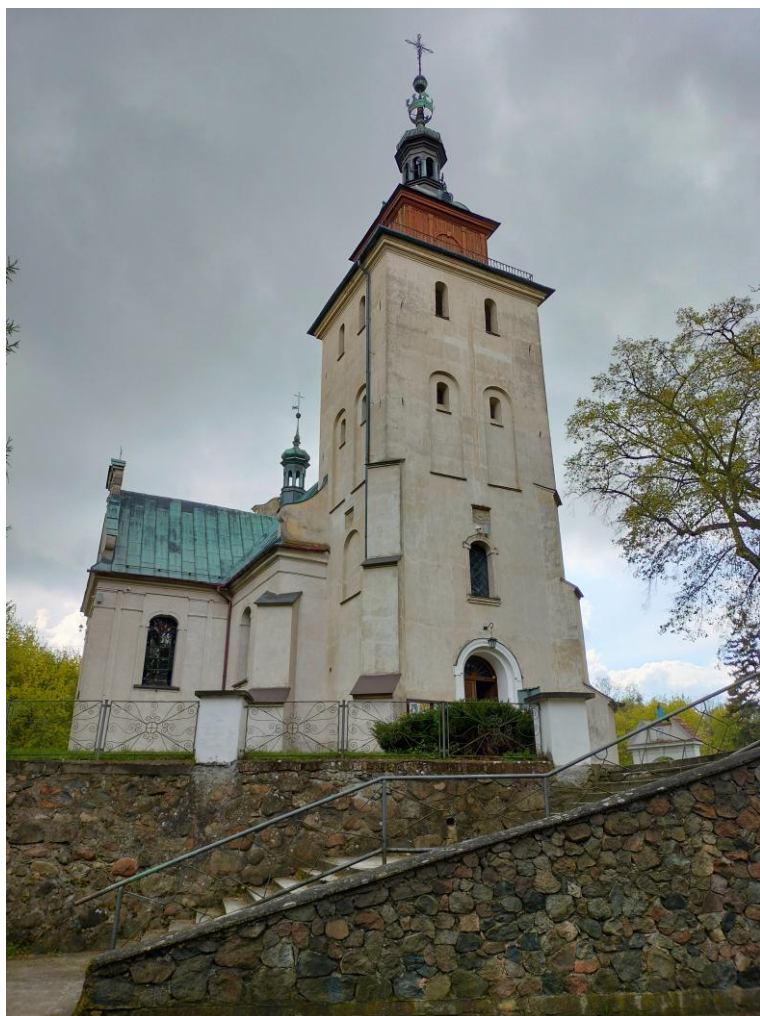
5) Kościół parafialny pw. św. Jadwigi w Karnkowie.

Barokowy kościół parafialny pw. św. Jadwigi w Karnkowie powstał w 4 ćw. XVI wieku. Obecny kształt uzyskał po przebudowie w drugiej połowie XVIII w. Kaplica południowa jest jednocześnie kryptą, miejscem pochówku rodziny Karnkowskich herbu Junosza, którzy byli właścicielami Karnkowa od XV w. do 1939 r. Najstynniejszym przedstawicielem rodu był Stanisław Karnkowski prymas Polski, doradca króla Stefana Batorego i Zygmunta III Wazy. Obiekt stanowi przykład skromnej architektury barokowej. Przez dziesięciolecia podlegał wielokrotnym przebudowom i remontom. Obecnie wnętrza kościoła zdobione są polichromiami wtórnymi, powstałymi w XX w., niejednorodnymi chronologicznie i stylistycznie. Konieczne byłoby przeprowadzenie badań i prac konserwatorskich mających na celu rozpoznanie pierwotnych i wtórnych warstw malarskich oraz przeprowadzenie prac konserwatorsko- restauracyjnych polichromii ukierunkowanych na przywrócenie i odtworzenie dawnych walorów estetycznych wnętrza kościoła.

Kościół parafialny pw. św. Jadwigi w Karnkowie -fot. Damian Siedlecki

Kościół Parafialny Rzymskokatolicki p. w. św. Jadwigi w Karnkowie usytuowany jest w południowej części wsi przy trasie z Torunia do Warszawy. Parafialna świątynia w Karnkowie położona jest na niewielkim wzniesieniu, w otoczeniu drzew. Budynek jest orientowany (położony na osi wschód-

*Kościół parafialny pw. św. Jadwigi w Karnkowie
-fot. Damian Siedlecki*

zachód) oraz rozplanowany na rzucie nierównego krzyża łacińskiego, który tworzą: prezbiterium, nawa trzyprzęsłowa, dwie kaplice boczne, wieża oraz zakrystia z bocznym aneksem. Nierówność planu wynika z przesunięcia kaplicy północnej ku wschodowi o około metr. Kościół wykonany został z cegły i pokryty tynkiem, zdobią go cztery barokowe szczyty. Najwyższą jego częścią jest czterokondygnacyjna, prostokątna wieża łącząca się od zachodu z korpusem. Drewniana nadbudówka pokryta jest hełmem włoskim, baniastą kopułą oraz ośmiokątną latarnią z krzyżem i koroną. Kościół Karnkowski jest typem świątyni jednonawowej z kaplicami bocznymi, bez podpór wewnętrznych. Drewniana więźba

dachowa nad sklepieniem ma konstrukcję wieszarową. Trójprzęsłowa nawa w kształcie prostokąta posiada sklepienie krzyżowe na gurtach, które wykonano w 1859 roku, dzięki czemu cały kościół od tamtej pory ma sklepienie. Dzięki dużej ilości okien, które są wysoko umieszczone, kościół jest jasny i dobrze oświetlony. W prezbiterium i nawie okna zdobią witraże. We wnętrzu kościoła znajduje się wiele istotnych zabytków ruchomych np. ołtarz główny pochodzący z drugiej połowy XVIII w. w stylu rokoka, barokowy obraz koronacji Najświętszej Maryi Panny, obraz św. Jadwigi malowany przez Jana Gładysza w 1824 roku. Ściany nawy podzielone są spływami sklepienia z profilowanymi wspornikami. Ponadto znajduje się tam łuk tęczy o wykroju półkolistym. Chór muzyczny wsparty na trzech arkadach filarów, parapet chóru trójdzielny - po środku wypukły, a po bokach wklęsły, gzyms profilowany.

6) Zespół dworsko - parkowy w Karnkowie.

Dwór został wzniesiony w latach 1808-1824 przez Franciszka Karnkowskiego w stylu klasycystycznym. Własność prywatna częściowo wyremontowany w latach 2000-2004 - wymieniono instalację wodną i elektryczną oraz kanalizację, zamontowano piec centralnego ogrzewania, naprawiono stolarkę podłogową, odnowiono tynki i mury.

Zespół dworsko – parkowy w Karnkowie – fot. Damian Siedlecki

Ekлекtyczny dworek o elementach neogotyckich, murowany z cegły wapiennej, na fundamencie z kamienia łamanego. Jest to obiekt parterowy, z poddaszem użytkowym, założony na rzucie zbliżonym do litery "T". Budynek składa się z dwóch przylegających do siebie brył, poprzecznie ustawionych prostokątów, krytych niskimi dachami dwuspadowymi. Elewacja południowa i północna mają wysoką ściankę kolankową wydzieloną gzymssem kostkowym, w której umieszczone są małe prostokątne otwory wietrznikowe. Niskie trójkątne szczyty budynku obrzeżone są wydatnym gzymssem, który składa się z cegieł, w układzie kostkowym, kroksztynowym i uskokowo. W zwieńczeniu szczytów umieszczono potrójne wieżyczkowe sterczyny o dwuspadowych daszkach (w środkowej wyższej, umieszczone są jedna nad drugą dwie półkoliście zamknięte blendy). Główny otwór wejściowy, osadzony w trzeciej od zach. osi elewacji frontowej, jest prostokątny i flankowany wąskimi okienkami. Nad nim, powyżej gzymsu, umieszczono ceglany naczółek. Układ wnętrz dwutraktowy, z korytarzem na osi otwór wejściowy. Większość stolarek okiennych współczesna.

7) Kościół Parafialny Rzymskokatolicki drewniany p.w. św. Mateusza Apostoła w Ostrowitem

Drewniany kościół parafialny p.w. św. Mateusza w Ostrowitem, został wybudowany w drugiej połowie. XVIII w., w środku wsi, na terenie płaskim, przy drodze z Lipna do Zadusznik. Od strony zachodniej znajduje się teren przykościelny (dawny cmentarz) przylegający do drogi, od wschodu - polna droga, a od południa i północy - gospodarstwa. Obiekt znajduje się na terenie ogrodzonym płotem na podmurówce, zadrzewionym. W jego skład wchodzi parterowy budynek i grota kamienna z figurą Matki Boskiej. Charakterystycznym elementem jest czworoboczna wieżyczka zwieńczona hełmem cebulastym, nadbudowana prawdopodobnie w 1813 roku. Kościół drewniany, w konstrukcji

zrębowej, wzmocniony na podmurowaniu. Ściany zewnętrzne oszalowane deskami sosnowymi z nabitymi pionowo sfazowanymi listwami, malowane olejno. Sufity drewniane, nad nawą i prezbiterium z fasetą, a w zakrystii strop belkowy. Jest to kościół jednonawowy z węższym, trójbocznie zamkniętym prezbiterium. Kwadratowa, dwuprzęsłowa, wyższa nawa przedłużona jest po stronie zachodniej o kruchtę z dwoma pomieszczeniami po bokach. Przykryty oddzielnymi dachami, zakrystia znacznie niższa. We wnętrzu styl jednolity i klasycystyczny. Znajdujący się tutaj ołtarz główny ze współczesnym obrazem Matki Bożej Nieustającej Pomocy, po konserwacji w Toruniu zyskał nową, złożoną ramę.

*Kościół Parafialny Rzymskokatolicki drewniany p.w. św. Mateusza Apostoła w Ostrowitem
– fot. Damian Siedlecki*

8) Zespół pałacowo – parkowy w Wierzbicku

Zespół pałacowo – parkowy został wzniesiony w 2 połowie XIX w (pałac wybudowany w latach 1880-90), a następnie został rozbudowany o dwukondygnacyjną fasadę w ok. 1920 roku. Usytuowany jest na południowy wschód od Lipna, w luźnej zabudowie wiejskiej, na skraju wsi w części wschodniej. Znajduje się on na wzniesieniu w otoczeniu starodrzewu, na osi dojazdowa aleja wysadzana bukami, a przed fasadą znajduje się owalny podjazd. Dwór ma kształt wydłużonego prostokąta z nieznacznie wystającymi trójosiowymi ryzalitami środkowymi (w elewacji południowej i północnej) i ryzalitami narożnymi – jednoosiowymi flankującymi fasadę. Prowadzi do niego podwójna aleja obsadzona jesionami i lipami, a po jej zachodniej stronie znajduje się niewielki staw, wzdłuż którego rośnie żywopłot grabowy. W najbliższym otoczeniu pałacu i za nim w kierunku północnym występuje stary drzewostan parkowy, głównie liściasty. Jest to budynek podpiwniczony,

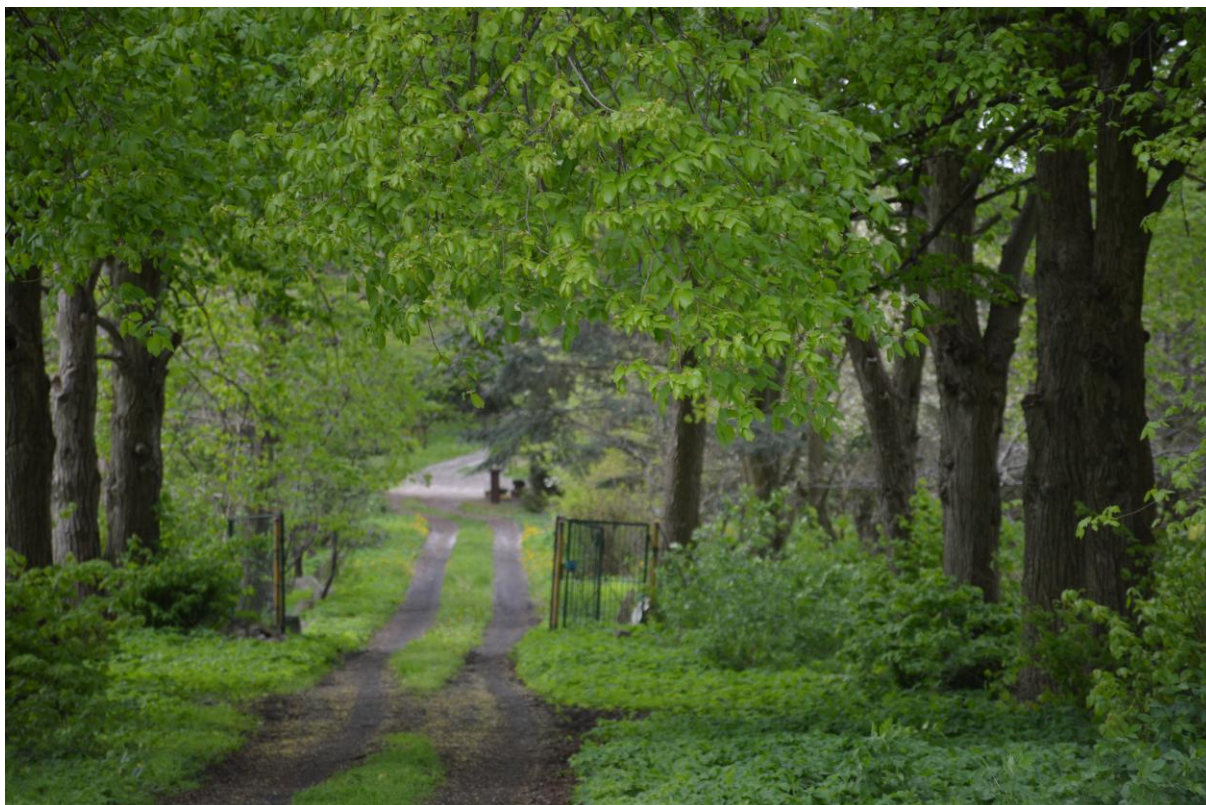
w części południowej dwukondygnacyjny z wyniesionymi dachami (w osiach skrajnych i w części środkowej). Od strony północnej jest półtora kondygnacyjny z piętrowym ryzalitem środkowym. Wnętrze dwutraktowe, w skrajnych częściach trójtaktowe. Od strony północnej znajduje się duża sala w ryzalicie i pomieszczenie strychowe. Dodatkowo, w budynku zachowano piec narożne ze szczytami wypełnionymi układem ornamentalno – roślinnym.

Zespół pałacowo – parkowy w Wierzbicku – fot. Damian Siedlecki

9) Park dworski. w Złotopolu

Park z drugiej połowy XIX w. w Złotopolu położony jest ok. 4 km od miasta Lipno. W jego północno – zachodnim narożniku wydzielono dwie działki mieszkalno – gospodarcze, tzw. „drogomistrzówki”, natomiast centralną część obszaru zajmuje sad owocowy, który został założony w ostatnich latach w miejscu sadu wymarzniętego. W pobliżu zlokalizowano budynek mieszkalny i obiekty pomocnicze gospodarskie, z których jeden posadowiony jest na fundamentach piwnicy danego dworu. Na obszarze dawnego zespołu dworsko – parkowego zinwentaryzowano 30 gatunków drzew i krzewów, natomiast przeciętny wiek drzewostanu ocenia się na 80 – 100 lat. Z pierwotnych elementów założenia dworsko – parkowego zachował się fragment drzewostanu z dojazdowymi alejami: lipową i klonową, szpaler grabowy oraz ciek wodny ze stawem.

Park dworski. w Złotopolu – fot. Damian Siedlecki

(źródło danych: "Gminny Program Opieki Nad Zabytkami Gminy Lipno na lata 2014-2017, „Załącznik nr 2 do Strategii ORSG Powiatu Lipnowskiego - Obiekty zabytkowe oraz walory turystyczne Powiatu Lipnowskiego, Wykaz zabytków znajdujących się na terenie Gminy Lipno)

Miasto Lipno:

Do rejestru zabytków prowadzonego przez Kujawsko-Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w drodze decyzji zostały wpisane następujące zabytki nieruchome (5 zabytków):

1) Kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia NMP

Kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia NMP z 2 połowy XIV wieku mieści się przy ul Piłsudskiego. Kościół zbudowany został w 1388r. w stylu gotyckim. Zamknięty w XVIII w., otwarty ponownie w 1819r. W XIX w. przebudowany, wskutek czego utracił cechy gotyckie, dobudowano też dwie kaplice: św. Barbary i św. Teresy. W kościele znajduje się ołtarz manierystyczny wykonany w pierwszej połowie XVIII w., a przeniesiony do kościoła ok. 1762r. z klasztoru oo. Bernardynów ze Skępego. Ołtarz posiada bogatą rzeźbę a w centralnym polu obraz Wniebowzięcia NMP, pędzla Wojciecha Gersona. Na północnej ścianie kościoła wisi tablica pamiątkowa ufundowana przez Zbigniewa Rykaczewskiego, syna Heleny i Leona właścicieli majątku Suszewo, ku czci arestowanych w dniu 24 października 1939 roku 32 ziemian z powiatu lipnowskiego, których zamordowano w Rudau koło Królewca. Najstarszy obiekt zabytkowy w mieście o potwierdzonej wartości historyczno- naukowej oraz artystycznej. W celu zachowania jego wartości podejmowane

są niezbędne prace konserwatorskie i renowacyjne . Kościół wchodzi w skład zespołu parafialnego wraz z pozostałymi obiektami wpisanymi do ewidencji zabytków tj. bramą pochodzącą z lat 1880-1884, ogrodzeniem z 1859 roku, oraz tablicą pamiątkową na budynku kościoła z 1945 roku.

Kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia NMP – fot. Damian Siedlecki

2) Zespół cmentarza parafialnego

Zespół cmentarza parafialnego wpisany w całości do rejestru zabytków, w którego skład wchodzi: cmentarz parafialny rzymsko-katolicki wraz z murem ogrodzeniowym i bramą z 3 ćw. XIX wieku, kaplica i starodrzew z działką nr 1938 z końca XIX wieku. Na cmentarzu o powierzchni 2,5 ha znajduje się neogotycka kaplica cmentarna Św. Barbary z 1837r. wzniesiona na miejscu rozebranego w 1819 r. kościoła pod tym samym wezwaniem, murowana z cegły.

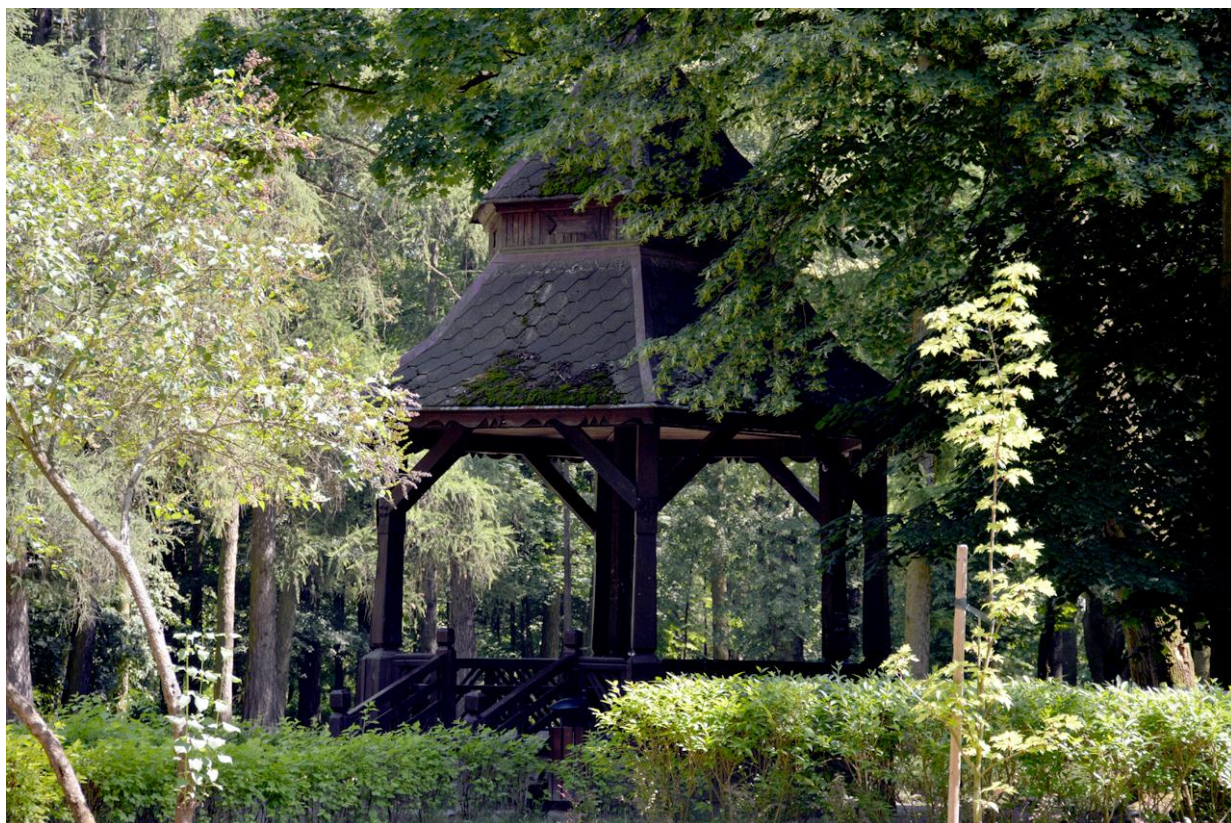
Na cmentarzu ciekawe architektonicznie liczne grobowce właścicieli okolicznych majątków, m.in. Antoniego Grabowskiego - „towarzysza broni Napoleona I „Dowódcy Baterii Artylerii byłych Wojsk Polskich, Kawalera Krzyżów i Medali z wyspy św. Heleny” ;

Zespół cmentarza parafialnego – fot. Damian Siedlecki

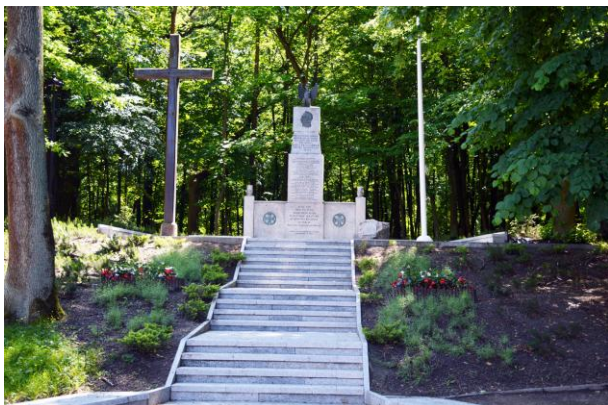
3) Park miejski im. G. Narutowicza w Lipnie

Park Miejski im. G. Narutowicza pochodzi z przełomu XIX/XX wieku. Park założono w 1914r., w parku znajduje się zabytkowa altanka drewniana z 1924r. Park Miejski im. Gabriela Narutowicza o powierzchni prawie 12,5 ha obejmuje wzgórze moreny czołowej, w którym szczególną uwagę zwraca drewniana altana z 1924 roku oraz umieszczony na skraju parku Pomnik Niepodległości odsłonięty w 1992 roku poświęcony bohaterom walk o Polskę w latach 1918 – 1920. Pierwszy pomnik z 1930 roku został zniszczony w 1939 roku. W parku wyróżniono 16 gatunków drzew oraz 7 gatunków krzewów.

Drewniana altana w parku miejskim im. Gabriela Narutowicza – fot. Damian Siedlecki

Warto wspomnieć, że przy parku przy ul. Piłsudskiego wznosi się niewielkie wzgórze z pomnikiem św. Antoniego z 1910 roku, ufundowanym z okazji 500 – letniej rocznicy bitwy pod Grunwaldem. Jest to tzw. **Wzgórze św. Antoniego** – domniemane grodzisko średniowieczne, funkcjonujące w XIII – XIV wieku, tzw. „castum Lypa”. U podstawy grodzisko posiada wymiary 40 x 80 metrów. Święty Antonii jest patronem miasta Lipna, a góra świętego Antoniego od wieków wznosi się nad Lipnem wraz z usytuowaną tam figurą świętego z Dzieciątkiem Jezus na ręku. Została ona zniszczona przez hitlerowców już w 1939 roku, a po wojnie zaraz odbudowana i poświęcona

Park miejski im. Gabriela Narutowicza w Lipnie – fot. Damian Siedlecki

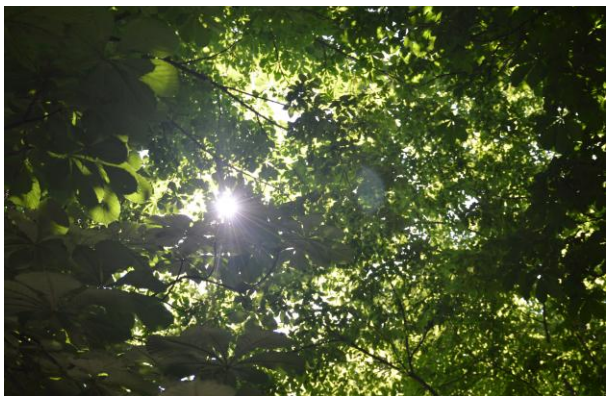

Figura św. Antoniego na Wzgórzu św. Antoniego w Lipnie -fot. Damian Siedlecki

4) Cmentarz ewangelicki w Lipnie

Cmentarz ewangelicki w Lipnie został założony w 1804r. i znajduje się z tyłu za cmentarzem parafialnym. Znajdują się tu interesujące grobowce rodzinne: Mosalffów, Blumów, Blechertów i Stayów. Na skraju cmentarza ewangelickiego znajduje się pamiątkowa płyta ku czci poległych za ojczyznę w latach 1914 – 1916 żołnierzy niemieckich (wśród nich: Grudzewski i Walciński).

Cmentarz ewangelicki w Lipnie – fot. Damian Siedlecki

5) Budynek poczty z oficyną przy ul. Kościuszki;

Budynek poczty z oficyną jest wpisany do rejestru zabytków, mieści się w Lipnie przy ul. Kościuszki 3 pochodzi z 3 ćw. XIX wieku

Budynek poczty z oficyną przy ul. Kościuszki – fot. Damian Siedlecki

Gmina Miasta Lipna posiada znaczną ilość zabytków nieruchomości wpisanych i niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w ewidencji zabytków.

W rynku miasta (pl. Dekerta) w południowej pierzei wznosi się piętrowy Ratusz murowany według większości źródeł historycznych został zbudowany w 1836 roku. Niektóre jednak z regionalistów podają, że powstał on po 1831 roku

Ratusz Miejski pl. Dekerta w Lipnie – fot. Damian Siedlecki

W części centralnej placu stoi Pomnik Wdzięczności, wystawiony bohaterom miasta i powiatu, zamordowanym przez hitlerowców w latach 1939 – 1945.

W części zachodniej placu – symboliczna „Ściana Śmierci” – w miejscu kaźni z 3 listopada 1940 roku 10 Polaków rozstrzelanych przez pluton egzekucyjny SS.

Cennym przykładem architektury sakralnej jest też kościół ewangelicko – augsburski św. Trójcy, zbudowany w latach 1865 – 1868 według projektu Wojciecha Wawrzyńca Bobińskiego, w miejscu poprzedniego.

Dawna cerkiew prawosławna z I połowy XIX wieku, przy ul. Mickiewicza 33, została przebudowana, obecnie funkcjonuje w niej kino „Nawojka”. Zabytek został wpisany do ewidencji zabytków.

Pomnik Wdzięczności (z lewej) i symboliczna „Ściana Śmierci” na placu Dekerta – fot. Damian Siedlecki

(Źródło: Załącznik nr 2 do Strategii ORSG Powiatu Lipnowskiego - Obiekty zabytkowe oraz walory turystyczne Powiatu Lipnowskiego, Gminny Programu Opieki nad Zabytkami na lata 2019 – 2022 dla Miasta Lipna, Wykaz zabytków znajdujących się na terenie Gminy Lipno)

Miasto i Gmina Skepe:

Do rejestru zabytków prowadzonego przez Kujawsko-Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w drodze decyzji zostały wpisane następujące zabytki nieruchome (6 zabytków):

1) Cmentarz ewangelicki (historyczne nagrobki, starodrzew) w Boguchwale

Zabytek pochodzący z początków XX wieku. Cmentarz o powierzchni ok. 0,18 ha, założony na planie prostokąta, od południa przylega do asfaltowej drogi, od północy sąsiaduje z obszarem zalesionym, a od wschodu i zachodu z gospodarstwami. Układ cmentarza czytelny, brak zachowanego układu alei i podziału na kwatery. Na terenie pozostałości obelisku, obramień mogiły oraz postumentów, od frontu drewniany krzyż z krucyfiksem z I poł. XX w. Obszar cmentarza porośnięty starodrzewem w postaci dębu, klonu, akacji i lipy.

Cmentarz ewangelicki (historyczne nagrobki, starodrzew) w Boguchwale – fot. Damian Siedlecki

2) Kapliczka przydrożna Najświętszej Marii Panny w Skępem

Kapliczka znajduje się w Skępem (ul. Dobrzyńska, działka nr 651). Zabytek murowany z cegły, otynkowany, czworoboczny, kapliczka nakryta czterospadowym daszkiem zwieńczonym metalowym krzyżem. W przeszklonej, ostrołukowo zamkniętej wnęce figurka Najświętszej Marii Panny ze złożonymi rękoma. Na kapliczce widnieje napis: „KRÓLOWO RÓŻAŃCA ŚWIĘTEGO MÓDL SIĘ ZA NAMI 1945 R.”.

*Kapliczka przydrożna Najświętszej
Marii Panny w Skępem
– fot. Damian Siedlecki*

3) Zespół dworsko – parkowy - folwarczny w Wiosce

Zabytek pochodzi z końca XIX w. (większość elementów) W skład zespołu wchodzi: dwór - istniejący fragment - część kuchenna, nr 3 (z końca XIX w.), fragment ogrodzenia z bramami folwarku, rządówka, obecnie dom nr 9, dawna stajnia, obora, chlewnia i wozownia, dom ogrodnika, obecnie dom nr 1, magazyn ogrodnika (z końca XIX wieku), gorzelnia i magazyn spirytusu z 1887 roku, a także dom nr 15 i dom nr 13 (dawne czworaki z końca XIX wieku). W skład Zespołu wchodzi również park dworski z 2 połowy XIX wieku.

Zespół dworsko – parkowy - folwarczny w Wiosce – fot. Damian Siedlecki

4) Zespół klasztorny OO. Bernardynów w Skępem

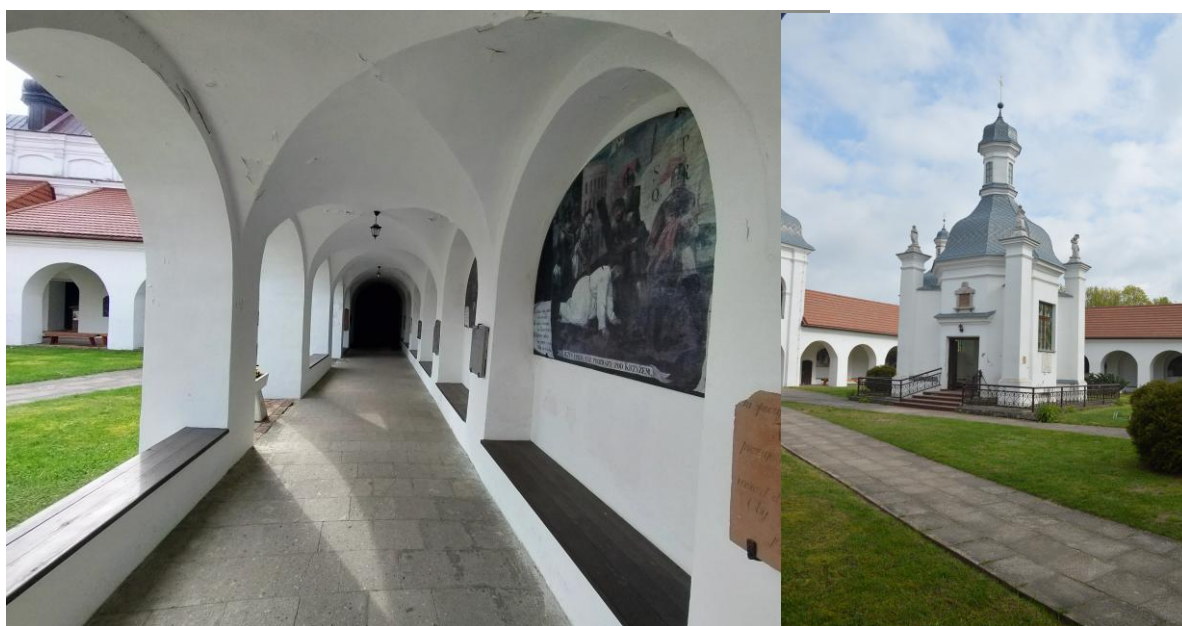
Zgodnie z zapisami w rejestrze zabytków w skład zespołu klasztornego wchodzi: Kościół klasztorny wraz z wnętrzem, obecnie także parafialny pw. Zwiastowania NMP pochodzący z lat 1508 – 1510, tak samo jak Klasztor Bernardynów (z dziedzińcem odpustowym z lat 1726-1732 i kaplicą grobową rodziny Zielińskich, ob. pw. św. Barbary. Otoczenie założenia: zieleń otaczająca zespół klasztorny określono jako pochodzącą z XVIII w. Budynek orientowany, wzniesiony w stylu późnogotyckim, z elementami baroku, murowany z cegły, otynkowany, założony na rzucie wydłużonego prostokąta zwężającego się ku wschodowi, z dwukrotnie przedłużonym prezbiterium, nakryty dachem dwuspadowym krytym ceramiczną dachówką. Od strony pd.- zach. wieża przykryta miedzianym, cebulastym hełmem z ośmioboczną latarnią. Latarnia zadaszona z powtarzającym się motywem cebulastego hełmu, z iglicą w postaci krzyża na kuli. W dolnej części krzyża przymocowany trybowany relief z wizerunkiem Matki Boskiej Skępskiej. Od południa przylega klasztor, od północy dziedziniec odpustowy. Od strony dziedzińca Kaplica św. Anny zwieńczona attyką dzieloną rytmem pilastrów z impostami w partii belkowania.

Zespół klasztorny OO. Bernardynów w Skępem – fot. Damian Siedlecki

Klasztor Bernardynów (z dziedzińcem odpustowym z lat 1726-1732 i kaplicą grobową rodziny Zielińskich, ob. p.w. św. Barbary) w Skępem Budynek klasztoru od północy przylega do kościoła, złożony z trzech dwupiętrowych skrzydeł krytych dachami siodłowymi, dwu i trójspadowymi. Elewacje wschodnia i zachodnia skrzydeł oszkarpowane. Na osiach prostokątne otwory okienne. Dziedziniec odpustowy z trójwieżową fasadą, założony na planie zbliżonym do kwadratu, otoczony krążgankami. Krążganki sklepione kolebkowo i krzyżowo, otwarte na dziedziniec arkadami

filarowymi o półkolistych łukach, nakryte siodłowymi dachami. W krużgankach 32 obrazy ze scenami z życia i męki Chrystusa. W południowym skrzydle krużganków ulokowana brama wejściowa. Na piętrze wieży bramnej kaplica otwarta od dziedzińca półkoliście zamkniętą arkadą. W pomieszczeniu kaplicy barokowy ołtarz z krucyfiksem i ludową rzeźbą Matki Boskiej Skępskiej. Na krużgankach płyty inskrypcyjne. Pośrodku dziedzińca wolnostojąca kaplica na rzucie ośmiokąta z poprzedzonym schodami otworem drzwiowym od zachodu, nakryta krzywolinijnym dachem z latarnią. Elewacje kaplicy zaakcentowane profilowanym gzymsem koronującym. Otoczenie założenia: zielen otaczająca zespół klasztorny w Skępem, teren ogrodzony, w części porośnięty świerkami, od zachodu ze stawem i pojedynczym starodrzewem.

Zespół klasztorny OO. Bernardynów w Skępem – fot. Damian Siedlecki

5) Zespół zajazdu przy ul. Klasztornej w Skępem

Zabytek wpisany do rejestru jako zespół zajazdu pochodzący z początków XIX w. W skład zespołu wchodzi: Zajazd murowany, we wcześniejszym okresie mieściła się tu restauracja „Pod Kasztanami” przy ul. Klasztornej w Skępem - budynek wzniesiony w stylu klasycystycznym, murowany z cegły, otynkowany, usytuowany kalenicowo do drogi, parterowy z użytkowym poddaszem, wzniesiony na rzucie prostokąta, nakryty dachem czterosпадowym z dachówki ceramicznej. Elewacja frontowa pięćosiowa, ozdobiona wysuniętym portykiem wspartym dwoma parami kolumn. Portyk zamknięty trójkątnie, z półkulusem i powyżej datownikiem. Zespół obejmuje także oficynę południową (obecnie kawiarnia i sklep przy ul. Klasztornej) - budynek murowany z cegły, otynkowany, parterowy, z poddaszem, założony na planie wydłużonego prostokąta, nakryty dachem dwusпадowym, pokrytym dachówką ceramiczną. Elewacja od strony drogi piętnaosiowa, z rzędem prostokątnych okien ujętych opaskami. Elewacje krótsze w szczytach wykończone szachulcowo. W skład zespołu wchodziła również oficyna północna oraz budynek stajni, jednakże zostały one rozebrane w latach 80-tych XX w.

Zespół zajazdu przy ul. Klasztornej w Skępem – fot. Damian Siedlecki

6) Młyn wodny szachulcowy, ob. elektryczny w Żuchowie

Zabytek wpisany do rejestru zabytków pochodzi z 4 ćwierćwiecza XIX w.

Młyn wodny szachulcowy, ob. elektryczny w Żuchowie – fot. Damian Siedlecki

(źródło danych: Program opieki nad zabytkami dla Gminy Skępe na lata 2020-2023, Wykaz zabytków znajdujących się na terenie Gminy Skępe, Załącznik nr 2 do Strategii ORSG Powiatu Lipnowskiego - Obiekty zabytkowe oraz walory turystyczne Powiatu Lipnowskiego)

Gmina Tłuchowo:

Na terenie gminy Tłuchowo są liczne zabytki wpisane do wojewódzkiej ewidencji zabytków, są to m.in.

Zespół dworsko-parkowy w Jasieniu

Dwór murowany eklektyczny z 1905 r. Park krajobrazowy z k. XIX w. z zachowanym starodrzewem.

Zespół dworsko-parkowy w Jasieniu – fot. Damian Siedlecki

Zespół dworsko-parkowy w Kamieniu Kmiecy

Dwór murowany eklektyczny z 4 ćw. XIX w.. Park krajobrazowy z XIX w.,

Zespół dworsko-parkowy w Kamieniu Kmiecy – fot. Damian Siedlecki

Zespół dworsko-parkowy w Koziorogu Rzecznym

Dwór murowany z ok. poł. XIX w. na wzniesieniu. Dwór murowany z 1937 r. w dolinie. Park krajobrazowy z k. XIX w. Dwór wybudowano prawdopodobnie w drugiej połowie XIX wieku, później był przebudowywany.

Zespół dworsko-parkowy w Koziorogu Rzecznym – fot Damian Siedlecki

Zespół dworsko-parkowy w Kłobukowie

Dwór z przełomu XIX i XX w. Park dworski z przełomu XIX i XX w. Dwór wzniesiono pod koniec XIX wieku dla Ludwika i Marii Rokickich. Jako rok zakończenia budowy można uznać datę wzniesienia przydworskiej figury Matki Boskiej, czyli 1898 rok.

Zespół kościoła parafialnego rzymsko – katolickiego w Tłuchowie

Kościół p.w. Wniebowzięcia NMP murowany neogotycki wzniesiono w latach 1886 - 1888 według projektu architekta Ludwika Gosławskiego z Płocka. Piękną polichromię świątyni zaprojektował i wykonał w 1925 roku malarz prof. Władysław Drapniewski. Odnowiono ją w 1984 roku. W skład zespołu wchodzi również: dzwonnica murowana współczesna kościołowi, cmentarz przykościelny z poł. XIX w., plebania murowana z k. XIX w., ogrodzenie murowane z k. XIX w., starodrzew.

Zespół kościoła parafialnego rzymsko-katolickiego w Tłuchowie – fot. Damian Siedlecki

Cmentarz parafialny rzymsko-katolicki w Tłuchowie

Nekropolia pochodzi z 2 poł. XIX w., dawny parkan okalający tłuchowski cmentarz został rozebrany przez Niemców, a kamienie posłużyły budowie drogi Tłuchowo-Ligowo. Obecne oparkowanie pochodzi z 1952 roku. Z inicjatywy ks. Mieczysława Smolińskiego wypalono 60 tys. sztuk cegły, co posłużyło do budowy prawie półkilometrowego parkanu. Cmentarz obejmuje: mur ogrodzeniowy z 2 poł. XIX i 1 poł. XX w., nagrobki od 2 poł. XIX w., starodrzew.

Cmentarz parafialny rzymsko-katolicki w Tłuchowie fot. Damian Siedlecki

Młyn wodny w Tłuchówku

Zabytek dobrze zachowany, pochodzący z 1922 roku, ob. elektryczny

(źródło danych: Gminny Program Opieki nad Zabytkami gminy Tłuchowo na lata 2019-2022, Wykaz zabytków znajdujących się na terenie Gminy Tłuchowo, Załącznik nr 2 do Strategii ORSG Powiatu Lipnowskiego - Obiekty zabytkowe oraz walory turystyczne Powiatu Lipnowskiego)

Gmina Wielgie:

Do rejestru zabytków prowadzonego przez Kujawsko-Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w drodze decyzji zostały wpisane następujące zabytki nieruchome (9 zabytków):

1) Zespół dworsko – parkowy w Czarnem

Dwór powstał w XIX wieku i posiada cechy późnoklasycystyczne. Budynek wzniesiony jest na rzucie nieregularnym i wymurowany z cegły otynkowanej. Budynek jest dwukondygnacyjny, podpiwniczony z parterowym skrzydłem od strony wschodniej i cylindryczną wieżą od strony zachodniej oraz wielobocznym tarasem znajdującym się w narożniku przy głównej części. Blaszany dach budynku nad korpusem głównym jest siodłowy, natomiast nad skrzydłem wschodnim jest pulpitowy, a na wieży niski, namiotowy ze sterczyną. Elewacje budynku zdobione są profilowanymi gzymsami oraz ślepym arkadowaniem i attykowym zwieńczeniem z kolistymi płycinami. Otwory okienne elewacji frontowych zakończone zostały dekoracyjnymi gzymsami. Nad głównym wejściem do budynku poprzedzonym schodami mieści się balkon wsparty na wąskich kolumnach. Budynek dworu pełni obecnie funkcję szkoły podstawowej

Zespół dworsko – parkowy w Czarnem – fot. Damian Siedlecki

2) Kościół parafialny rzymskokatolicki drewniany p.w. św. Michała Archaniola w Czarnem, nr 8

Kościół wzniesiono w 1793 r. z fundacji właścicieli wsi Michała i Kajetana Płaskowskich. Kościół zaprojektowany został w stylu klasycystycznym i charakteryzuje się wysokim portykiem na głównej fasadzie wspartym na czterech kolumnach i zwieńczonym wydatnym profilowanym gzymsem koronującym. Całość zamknięta jest trójkątnym szczytem z reliefem zawierającym Oko Opatrzności otoczone promieniami. Kościół zbudowany jest na kamiennym podmurowaniu i posiada konstrukcję zrębową. Korpus kościoła założony jest na rzucie prostokąta i wyposażony jest w trzy nawy. Kwadratowa wieża kościoła ma konstrukcję słupowo-ramową.

*Kościół parafialny rzymskokatolicki drewniany p.w. św. Michała Archaniola w Czarnem
– fot. Damian Siedlecki*

3) Zespół dworsko – parkowy w Nowej Wsi

Drewniany dworek modrzewiowy zbudowano w 1848 r., zaś odrestaurowano pod koniec XX w. Budynek założony został na planie prostokąta. Budynek jest jednokondygnacyjny z użytkowym poddaszem i posiada dwuspadowy dach kryty blachą. Elewacja frontowa budynku jest siedmioosiowa z centralnie umieszczonym murowanym gankiem mieszczącym głównie wejście, poprzedzone półkolistymi schodami. Ponad gankiem w połaci dachu znajduje się duża trzyosiowa facjata z dwuspadowym dachem. Otwory okienne i drzwiowy ganek charakteryzują się trójkątnym zakończeniem. Elewacje boczne przyziemia i szczytu są czteroosiowe i zawierają otwory okienne. Park dworski założony został pod koniec XIX w. i składa się z różnorodnego, częściowo ponad

stuletniego drzewostanu z dobrze zachowanymi alejkami. W parku wyróżnia się klon zwyczajny uznany za pomnik przyrody oraz liczne stare kasztanowce.

Zespół dworsko – parkowy w Nowej Wsi – fot. Damian Siedlecki

4) Zespół dworsko – parkowy w Wielgiem

Dwór powstał w 4 ćw. XIX w. z inicjatywy hrabiego Miączyńskiego. Następnie właścicielem dworu i dóbr Wielgiego był hrabia Jan Wilski. W czasie okupacji dwór był we władaniu niemieckim. Po 1945 r. w dworze zamieszkał Lucjan Klimaszewski nadzorując pozostałych w gminie Niemców oraz zamieszkujących dwór i pracujących w majątku. Po reformie rolnej dwór z parkiem i częścią ziemi przydzielono Spółdzielni produkcyjnej. W dworze utworzono 2 izby lekcyjne. Zamieszkiwały tam też trzy rodziny nauczycielskie, kierownik GS, komendant posterunku i kierownik gorzelni. Dwór wzniesiony był w stylu eklektycznym jako budynek murowany z cegły otynkowanej. Budynek posiadał wydłużony nieregularny korpus oraz dwa ryzality od frontu. Z lewej strony osi ulokowana była centralnie wysunięta ryzalitowo, trójkondygnacyjna, ośmioboczna wieża. Z prawej strony pięcioosiowej, mieściła się trójosiowa część środkowa w ryzalicie zwieńczonym frontonem oraz skrzydłami zwieńczonymi attyką. Obecnie zabytek znajduje się w bardzo złym stanie, znaczna część dworu uległa zniszczeniu.

Park założony został w XIX w. i pierwotnie miał charakter parku angielskiego. Ówczesny park rozciągał się pomiędzy stawami z mostkami. Park budowały alejki i altanki. Założenie posiada zachowane w znacznej części starodrzewia z drzewostanem pomnikowym, takim jak: jesion wyniosły, klon jawor, buk czerwonolistny, modrzew europejski, kasztanowiec oraz świerk pospolity. Park w małym stopniu został wzbogacony o gatunki ozdobne rosnące luźno lub tworzące aleje.

Zespół dworsko – parkowy w Wielgiem – fot. Damian Siedlecki

5) Kościół parafialny rzymskokatolicki drewniany p.w. św. Wawrzyńca w Wielgiem, ul. Włocławska 3

W 2024r. Kościół został przeniesiony do Skansenu Bicz k. Konina. Miejsce upamiętnia tablica okolicznościowa na skale.

Kościół datowany jest na ok. poł. XVIII w. Kościół wzniesiony jest z drewna w konstrukcji zrębowej i posadowiony został na kamiennej podmurówce. Kościół charakteryzuje późnobarokowa wieża konstrukcji słupowo-ramowej, zwieńczona hełmem z latarenką. Dach kościoła jest dwuspadowy z blachy z umieszczoną na kalenicy niewielką latarenką. Drobnokwadratowe otwory okienne kościoła zakończone są półkoliście.

6) Zespół dworsko – parkowy w Witkowie

Dwór wzniesiono w II poł. XIX w. w stylu eklektycznym. Budynek założony jest na planie prostokąta i wybudowany został z cegły otynkowanej. Budynek jest podpiwniczony, jednokondygnacyjny z korpusem głównym dwukondygnacyjnym. Budynek posiada dach dwuspadowy kryty blachą. Elewacja frontowa w środkowej części mieści trzyosiowy ryzalit zwieńczony naczółkiem, w szczycie którego znajduje się okulus. Główne wejście osłonięte jest wspartym na czterech kolumnach dużym balkonem z ażurową balustradą. Otwory okienne przyziemia zaakcentowane są gzymsami odcinkowymi, natomiast piętra dekorowane są gzymsami arkadowymi. Park oraz teren dawnych sadów i części podwórza gospodarczego pochodzi z końca XIX w. Całe założenie przypomina swym kształtem prostokąt i zawiera pozostałości parku krajobrazowego w postaci starodrzewu. W południowo-wschodniej części założenia znajdowało się podwórze gospodarcze.

7) Zespół dworsko – parkowy w Wylazłowie

Dwór wzniesiono w 1942 r. Budynek założony jest na planie prostokąta i wybudowany został z cegły otynkowanej. Budynek jest jednokondygnacyjny z poddaszem nakrytym dachem naczółkowym. Elewacja frontowa w środkowej części mieści trzyosiowy ryzalit wypiętrzony ponad połacie dachu. Główne wejście osłonięte jest murowanym gankiem z dachem płaskim. Do elewacji szczytowych przylegają dobudówki noszące balkony. Elewacje budynku zwieńczone są gzymsami schodkowymi. Park powstał w XIX w. i ulokowany jest we frontowej części założenia. Park porastają różnorodne gatunki drzew liściastych i iglastych. W parku zachował się zarys układu alejek oraz pozostały nieliczne egzemplarze najstarszych drzew. Budynek mieszkalny powstał pod koniec XIX w.

i założony jest na rzucie wydłużonego prostokąta. Budynek wzniesiony jest z cegły otynkowanej, parterowy z poddaszem i nakryty dwuspadowym dachem. Dłuższa elewacja od strony drogi mieści proste otwory okienne. Do elewacji szczytowej przylega parterowa przybudówka, nad którą znajduje się niewielkie okno.

Zespół dworsko – parkowy w Wylazłowie – fot. Błażej Sętkowski

8) Zespół dworsko – parkowy w Zadusznikach

Dwór powstał w 3 ćw. XIX w. i wzniesiony został najprawdopodobniej dla Hipolita Dunin-Wąsowicz. W 1876 r. po śmierci właściciela majątek przeszedł w ręce jego syna Tomasza żonatego z Zofią Karnkowską. Mieli oni pięć córek, które następnie w 1919 r. odziedziczyły dwór. Ostatnim właścicielem dworu od 1921 r. do wybuchu II wojny światowej był Gustaw Woyniłłowicz. Obecnie w budynku mieści się szkoła podstawowa. Dwór założony jest na planie prostokąta i wymurowany został z cegły otynkowanej. Budynek jest podpiwniczony, jednokondygnacyjny z piętrowymi ryzalitami po bokach. Budynek posiada dach dwuspadowy kryty blachą. Elewacja frontowa budynku mieści głównie wejście umieszczone centralnie, przed którym znajdują się schody oraz dwie kolumny noszące facjatę. Facjata dekorowana jest sterczynami z gazonami i zakończona jest półkolistym naczółkiem. Boczne ryzality budynku są trzyosiowe i zwieńczone zostały trójkątnymi naczółkami z półokulusami. Elewacja ogrodowa jest antologiczna i zawiera duży taras poprzedzony schodami. Elewacje budynku ożywione są gzymsami oraz boniowaniem. Otwory okienne ujęte są profilowanymi ozdobnie opaskami. Park o charakterze krajobrazowym założony został w XIX w. i otacza swymi pozostałościami dwór. Park posiada czytelny układ przestrzenny i porasta go urozmaicony drzewostan z przewagą gatunków drzew liściastych.

Zespół dworsko-parkowy w Zadusznikach – fot. Damian Siedlecki

9) Kościół parafialny rzymskokatolicki p.w. św. Nawiedzenia NMP w Zadusznikach

Kościół zbudowano w stylu neogotyckim w latach 1873-1875. Jest on przebudową pierwotnego kościoła wzniesionego w latach 1327-1358. Kościół wzniesiony został według projektu Henryka Marconiego. Budowla założona jest na rzucie prostokąta i wymurowana z cegły otynkowanej. Kościół jest jednonawowy z dachem dwuspadowym i trzykondygnacyjną wieżą zamkniętą czterospadowym daszkiem zwieńczonym krzyżem. W wieży znajduje się głównie wejście ujęte po bokach skarpami. Portal wejściowy zwieńczony jest łukowatym naczółkiem. Wieża kościoła zdobiona jest profilowanymi gzymsami i okrągłymi płycinami oraz okulusami. Elewacje dłuższe kościoła są czteroosiowe i podzielone lizenami na płyciny zawierające okna zamknięte półkoliście.

Kościół parafialny rzymskokatolicki p.w. św. Nawiedzenia NMP w Zadusznikach – fot. Damian Siedlecki

(źródło danych: Załącznik nr 2 do Strategii ORSG Powiatu Lipnowskiego - Obiekty zabytkowe oraz walory turystyczne Powiatu Lipnowskiego, Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Wielgie na lata 2019-2022, Wykaz zabytków znajdujących się na terenie Gminy Wielgie)

X. ANALIZA SWOT I ZAŁOŻENIA PROGRAMU

1. Analiza SWOT dziedzictwa kulturowego na terenie Powiatu Lipnowskiego

Stan obecny i perspektywy ochrony dziedzictwa kulturowego na terenie Powiatu Lipnowskiego podsumowane zostały w układzie słabych i mocnych stron czyli pozytywnych i negatywnych warunków wewnętrznych oraz szans i zagrożeń czyli pozytywnych i negatywnych warunków zewnętrznych dla tej dziedziny - ANALIZA SWOT. Jest ona jednym z elementarnych narzędzi diagnostycznych, opisującym stan obecny analizowanego obszaru. Dokonana analiza stanowi podstawę do opracowania kierunków działania oraz ma pomóc w określeniu podstawowych priorytetów w zakresie ochrony zabytków na terenie powiatu. Układ ten jest ponadto zgodny z analizą przedstawioną w Strategii ORSG Powiatu Lipnowskiego, jest jej wynikiem i uszczegółowieniem.

MOCNE STRONY:

- liczne zabytki architektury związane często z wielkimi postaciami historii Polski;
- obecność na terenie powiatu wielu wartościowych obiektów i zespołów wpisanych do rejestru zabytków,
- obiekty sakralne oraz świeckie o wysokiej wartości kulturowej,
- interesująca forma ukształtowania terenu,
- atrakcyjne walory krajoznawczo-przyrodnicze,
- ciekawa i bogata fauna i flora powiatu,
- aktywna społeczność lokalna i bogata oferta wydarzeń artystyczno-kulturalnych;
- sieć komunikacyjna zapewniająca połączenie z siecią dróg wojewódzkich i krajowych oraz z linią kolejową
- nieźle rozwinięta infrastruktura na terenie powiatu w związku z istnieniem powiatowego transportu publicznego
- niewielka odległość od Bydgoszczy i Torunia
- oferta szkolnictwa ponadpodstawowego
- duża lesistość

SŁABE STRONY:

- brak opracowanej oferty turystycznej gmin i powiatu,
- zły stan techniczny obiektów zabytkowych oraz pogarszający się stan techniczny części obiektów zabytkowych mogących być ośrodkami aktywności społeczno-kulturalnej, spowodowany brakiem środków finansowych,
- brak wyznaczonych szlaków turystycznych, ścieżek edukacyjnych,
- brak zagospodarowania linii brzegowej jezior powiatu,

- brak turystycznej bazy noclegowej,
- zagrożenie zanieczyszczeniem środowiska
- niewystarczająca świadomość społeczna o konieczności należytego dbania o zabytki,
- mała promocja zasobów dziedzictwa kulturowego powiatu jako towaru turystycznego,
- niewystarczający stopień zabezpieczenia i ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego,
- niewystarczające środki finansowe na opiekę nad zabytkami,
- brak inwestorów zewnętrznych zainteresowanych rewitalizacją obiektów zabytkowych,

SZANSE:

- opracowanie wspólnej oferty turystycznej gmin i powiatu skierowanej do potencjalnych turystów,
- dążenie do poprawy technicznej obiektów zabytkowych atrakcyjnych turystycznie i zabezpieczenie tego dziedzictwa nie tylko dla przyszłych turystów, ale i kolejnych pokoleń;
- rozbudowa turystycznej bazy noclegowej przy uwzględnieniu obecnych tendencji i zapotrzebowań, np. dotyczącej udogodnień dla osób niepełnosprawnych czy też firm szkoleniowych,
- rozbudowa baz turystycznych z wykorzystaniem obiektów i obszarów o wartościach historycznych i kulturowych,
- rozwój turystyki i agroturystyki,
- zagospodarowanie potencjału przyrodniczego powiatu, poprzez opracowanie szlaków, ścieżek edukacyjnych,
- ochrona środowiska naturalnego powiatu będącego jego atutem
- uwzględnienie potrzeb ochrony w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin,
- koordynacja działań konserwatorskich z Kujawsko - Pomorskim Konserwatorem Zabytków,
- poprawa jakości dróg
- współpraca z innymi powiatami
- budowa porozumień i współpracy, w tym z lokalnymi samorządami, celem wspólnej realizacji przedsięwzięć służących ochronie dziedzictwa kulturowego,
- uwzględnienie potrzeb ochrony i promocji dorobku dziedzictwa kulturowego w dokumentach strategicznych powiatu,
- adaptacje, modernizacje i remonty przy wykorzystaniu możliwości finansowania zewnętrznego (m.in. fundusze europejskie, środki ministerstwa kultury i dziedzictwa narodowego),
- możliwość wykorzystania technologii cyfrowych w celu popularyzacji i udostępnienia zasobów dziedzictwa kulturowego,
- wdrażanie projektów edukacyjnych i promocyjnych zwiększających świadomość społeczną w zakresie ochrony dóbr dziedzictwa kulturowego.

ZAGROŻENIA:

- rosnące koszty renowacji i konserwacji obiektów zabytkowych,
- niewystarczające środki na rozwój infrastruktury turystycznej,
- pogarszanie się stanu technicznego zabytków,
- samowolne działania na zabytkach bez uzgodnień konserwatorskich,
- niewłaściwe dostosowanie sposobu użytkowania obiektów zabytkowych do ich charakteru i cech funkcjonalnych.
- utrudnienia w pozyskiwaniu środków na ochronę i zachowanie zabytków,
- brak miejscowych planów skutkujący brakiem ustalenia ochrony prawnej dla stref historycznych,
- niewystarczające środki finansowe w stosunku do potrzeb na ochronę i rewaloryzację obiektów i obszarów zabytkowych,
- niewystarczające środki na odnowę obszarów i obiektów zabytkowych oraz niskie nakłady właścicieli prywatnych,
- niedostateczna edukacja społeczna zakresu wartości i ochrony dziedzictwa kulturowego,
- brak systemu fachowej wiedzy o zabytkach i dziedzictwie niematerialnym i niedostateczne wykorzystanie technik cyfrowych.

13) Cele i zadania Programu Opieki nad Zabytkami Powiatu Lipnowskiego na lata 2025-2029.

Katalog otwarty celów, które uwzględniono w Programie Opieki nad Zabytkami Powiatu Lipnowskiego na lata 2025-2029 skupia się na dwóch zasadniczych kwestiach:

- 1) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 2) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.

Główne cele realizowane w ramach Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami:

I. Edukacja w zakresie dziedzictwa kulturowego powiatu oraz jego ochrony;

II. Zarządzanie dziedzictwem kulturowym powiatu

III. Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego powiatu oraz ich promocja.

Cele ogólne będą osiągnięte przez realizację konkretnych zadań i działań:

CEL1: EDUKACJA W ZAKRESIE DZIEDZICTWA KULTUROWEGO POWIATU ORAZ JEGO OCHRONA

L.p.	Kierunki Działań	Zadania
	1. Ochrona krajobrazu kulturowego powiatu	Ochrona ustawowa - wspieranie inicjatyw i działań, zmierzających do poszerzania listy obiektów, objętych różnymi formami ochrony prawnej zabytków (w tym: wpisania obiektów do rejestru zabytków; do nadania kolejnym obiektom statusu pomnika historii; do wprowadzania zabytków ruchomych na Listę Skarbów Dziedzictwa, do powoływania nowych parków kulturowych, do wpisów na Krajową Listę Dziedzictwa Niematerialnego itp.) - propagowanie i wspieranie prac przy aktualizacji i uzupełnianiu wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków - wspieranie, inicjowanie współpracy różnych podmiotów dla tworzenia kompleksowych opracowań ochrony i wykorzystania zasobów dziedzictwa kulturowego, możliwych do adaptacji w działaniach turystycznych
	2. Działania edukacyjne wśród dzieci i młodzieży na temat kulturowej wartości zabytków i potrzeby opieki nad zabytkami	- propagowanie możliwości realizacji w szkołach ponadpodstawowych z terenu powiatu ścieżki edukacyjnej zawierającej elementy wiedzy o lokalnym dziedzictwie kulturowym w szkołach i placówkach opiekuńczo- wychowawczych, prowadzenia w szkołach i placówkach opiekuńczo- wychowawczych kół zainteresowań związanych tematycznie z dziedzictwem kulturowym - zachęcanie do zamieszczenia na stronach internetowych szkół i placówek opiekuńczo-wychowawczych informacji o lokalnych zabytkach, organizowania imprez turystycznych, rajdów, zlotów, obozów dla dzieci i młodzieży, nawiązujących tematycznie do miejscowych zabytków - rozważenie możliwości organizacji/ wsparcia organizacji konkursów dla dzieci i młodzieży z zakresu ochrony dóbr kultury; - np. konkursu fotograficznego
	3. Działania edukacyjne wśród mieszkańców powiatu	- ułatwianie mieszkańcom powiatu dostępu do dóbr kultury, jak również promocja i upowszechnianie kultury, sztuki, dóbr kultury i dziedzictwa narodowego poprzez możliwość ogłaszania otwartych konkursów ofert skierowanych m.in. do organizacji pozarządowych na realizację zadań publicznych Powiatu Lipnowskiego w zakresie kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego - informowanie mieszkańców powiatu o atrakcjach kulturowo - turystycznych powiatu lipnowskiego poprzez ukazanie i prezentację

		szlaków turystycznych, miejsc wypoczynku, bazy noclegowej, obiektów zabytkowych i miejsc historycznych mających duże znaczenie dla dziedzictwa kulturowego np. na spotkaniach okolicznościowych i jubileuszowych oraz przy okazji wydawanych przez powiat map, albumów, pocztówek, kalendarzy itp.
	4. Budzenie zainteresowań dotyczących dziedzictwa kulturowego oraz pozytywnego ruchu społecznego na rzecz jego ochrony;	• zachęcanie do aktywizacji środowisk lokalnych i wspieranie inicjatyw związanych z zachowaniem dziedzictwa niematerialnego - przywracaniem dawnych tradycyjnych zwyczajów ludowych, praktyk tanecznych i muzycznych oraz języka, tradycji, rękodziela i zwyczajów kulinarnych. • kreowanie, kształtowanie poczucia tożsamości lokalnej, połączone z kultywowaniem walorów niematerialnych powiatu lipnowskiego i wartości materialnych opartych na bogatej historii i tradycji, które przyczynia się do zacieśniania więzi społeczności lokalnej i wzrost poczucia własnej wartości
II. ZARZĄDZANIE DZIEDZICTWEM KULTUROWYM POWIATU		
	1. Działania na rzecz odnowy i zachowania dobrego stanu technicznego zabytków	• kontynuacja udzielania dofinansowania z budżetu Powiatu Lipnowskiego prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków znajdujących się na obszarze Powiatu Lipnowskiego w zależności od środków w budżecie na ten cel - aby chronić dziedzictwo kulturowe powiatu lipnowskiego oraz wspierać działania właścicieli i zarządców zabytków dla zapewnienia ochrony i konserwacji wartościowych elementów substancji zabytkowej. • rozważanie możliwości wsparcia nowych inicjatyw, zmierzających do ochrony i popularyzacji dziedzictwa kulturowego oraz rozwoju infrastruktury obiektów istniejących • wykonywanie zadań związanych z zarządzaniem zabytkami stanowiącymi własność Skarbu Państwa z terenu powiatu lipnowskiego • rozważanie możliwości wspomagania przedsięwzięć, zmierzających do identyfikacji zachowanych najcenniejszych krajobrazów kulturowych, do zachowania i kształtowania ładu przestrzennego z utrzymaniem właściwej ekspozycji obiektów zabytkowych i dostosowywaniem nowej zabudowy do wartości historycznych miejsc • wspieranie rozwoju turystyki, opartej na dziedzictwie kulturowym powiatu; • w przypadku posiadania tytułu prawnego do zabytku – sprawowanie opieki nad zabytkiem, w tym podjęcie działań zmierzających do jego

		odnowy, zachowania walorów zabytkowych.
	2. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz mających na celu budzenie pozytywnego ruchu społecznego na rzecz ochrony zabytków	- rozważenie możliwości współpracy przy tworzeniu tras turystycznych i produktów turystycznych w oparciu o zasoby dziedzictwa materialnego i niematerialnego, wspomagania działań w zakresie kompleksowego zagospodarowania istniejących szlaków kulturowych - rozważenie możliwości oznakowania wybranych obiektów zabytkowych - umieszczanie tablic informacyjnych „ZABYTEK CHRONIONY PRAWEM” na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków, - propagowanie wśród właścicieli potrzeby podjęcia działań związanych z zabezpieczeniem obiektów zabytkowych przed pożarem, zniszczeniem i kradzieżą, - podejmowanie działań zmierzających do adaptacji obiektów zabytkowej architektury do spełniania nowych funkcji, np. prezentacje twórczości artystycznej, ekspozycja obiektów, tworzenia centrów rekreacji
	10) Społeczny Opiekun Zabytków	powoływanie i odwoływanie społecznych opiekunów zabytków na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków

III. WYKSPONOWANIE POSZCZEGÓLNYCH ZABYTEKÓW ORAZ WALORÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO POWIATU ORAZ ICH PROMOCJA.

1. Popularyzacja wiedzy o znaczeniu i konieczności ochrony i opieki nad zabytkami. Upowszechnianie świadomości wartości i jakości krajobrazu kulturowego;	- działania informacyjne i promujące opiekę nad zabytkami - wspomaganie organizacji szkoleń i wykładów, związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego, działań edukacyjnych w zakresie znaczenia, wartości i potrzeby jego ochrony - wspieranie konkursów i działań o charakterze edukacyjnym z zakresu ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego, jak również podtrzymujących i propagujących wiedzę i tradycję w zakresie lokalnego dziedzictwa niematerialnego - starania w kierunku nagradzania i wspierania działań, przyczyniających się do zachowania bądź przywracania historycznych wartości zasobów dziedzictwa kulturowego, działań w obszarze digitalizacji najcenniejszych zasobów folkloru słownego i ich udostępniania; - wnioskowanie o uhonorowanie osób zasłużonych w sprawowaniu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. - rozważenie możliwości organizacji oraz współorganizacji powiatowych imprez i innych wydarzeń o charakterze kulturowym prezentujących
--	--

		artystyczne dokonania twórców, w trakcie których prezentowane są regionalne potrawy, prowadzące do propagowania historii powiatu, zwiększenia identyfikacji mieszkańców z jego kulturą, udział twórców i artystów z terenu powiatu lipnowskiego powodujący rozwój rzemiosła ludowego uwzględniających w programie tematyki krajoznawczo-przyrodniczej, ochrony zabytków, dziedzictwa kulturowego • popularyzacja dobrych praktyk projektowych oraz realizacji prac konserwatorskich i budowlanych przy zabytkach, • popularyzacja dobrych praktyk w zakresie zagospodarowania obszarów oraz terenów cennych kulturowo, przyrodniczo i krajobrazowo, • wspieranie działań podnoszących świadomość społeczną w zakresie ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym, służących propagowaniu dziedzictwa kulturowego poprzez środki przekazu elektronicznego i massmedia • kształtowanie i promocja nowych wydarzeń kulturalnych w powiecie
--	--	---

	2. Promocja obiektów zabytkowych i dziedzictwa kulturowego	• poszukiwanie inspiracji i pomysłów w podejmowaniu i wspomaganiu przedsięwzięć promujących najcenniejsze obiekty o wartościach kulturowych, istniejące szlaki kulturowe czy markowe produkty turystyczne związane z dziedzictwem kulturowym • współpraca przy tworzeniu publikacji, promujących dziedzictwo kulturowe powiatu, województwa, kraju • rozważenie możliwości opracowania i wydawania kalendarza plakatowego z wykorzystaniem zdjęć ciekawych obiektów zabytkowych oraz przyrodniczych powiatu • rozważenie możliwości opracowania i wydania multimedialnej prezentacji powiatu lipnowskiego z uwzględnieniem m.in. istniejących historycznych obiektów, zabytków, pomników, miejsc pamięci narodowej, walorów przyrodniczo krajobrazowych • umieszczanie informacji o zabytkach powiatu lipnowskiego i związanych z nimi inicjatywach na stronie internetowej powiatu • umieszczanie informacji o zabytkach powiatu lipnowskiego i związanych z nimi inicjatywach w wydawnictwach powiatowych • przeanalizowanie możliwości opracowania mapy zabytków powiatu, jako atrakcyjnej graficznie formy promocji, ułatwiającej dotarcie do wszystkich elementów dziedzictwa kulturowego, • możliwość organizowania/współdziału/ wsparcia powiatu imprez uwzględniających w programie tematykę ochrony zabytków, dziedzictwa kulturowego oraz walorów przyrodniczo krajobrazowych i folklorystycznych, • możliwość organizacji oraz wspieranie ogłaszanych konkursów, wystaw i innych działań edukacyjnych na rzecz dziedzictwa kulturowego, • analizowanie możliwości wydawania i wspierania publikacji (w tym folderów promocyjnych, przewodników) poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego powiatu • rozważanie uczestnictwa powiatu w wystawach zewnętrznych, giełdach, targach i konkursach o tematyce związanej z prezentacją zabytków powiatu, w targach turystycznych • podejmowanie działań zmierzających do atrakcyjnej prezentacji przejawów kultury duchowej, tradycji
--	--	--

XI. ZASADY I ŹRÓDŁA FINANSOWANIA

1. Źródła finansowania

Dla zapewnienia realizacji kierunków działań określonych w Rozdziale X Powiat Lipnowski podejmuje finansowe formy współpracy z różnymi podmiotami działającymi w sferze ochrony zabytków. Podstawowymi źródłami finansowania zadań z zakresu ochrony zabytków z budżetu powiatu są:

1) dotacje z budżetu Powiatu Lipnowskiego udzielane zgodnie z Uchwałą nr XXIX/194/2009 Rady Powiatu w Lipnie z dnia 27 lutego 2009 roku w sprawie: zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków zmieniona Uchwałą Nr IX/50/2011 Rady Powiatu w Lipnie z dnia 12 maja 2011r. w sprawie przyjęcia Zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków.

Jak określono w Uchwale z budżetu Powiatu Lipnowskiego mogą być udzielane dotacje celowe na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków znajdujących się na obszarze Powiatu Lipnowskiego, jeżeli obiekt posiada istotne znaczenie historyczne, artystyczne lub naukowe dla Powiatu Lipnowskiego. Udzielane dotacje przyczyniają się do ochrony dziedzictwa kulturowego powiatu lipnowskiego oraz wspierają działania właścicieli i zarządców zabytków dla zapewnienia ochrony i konserwacji wartościowych elementów substancji zabytkowej.

2) dotacje z budżetu Powiatu Lipnowskiego dla organizacji pozarządowych udzielane na mocy uchwał podejmowanych przez Zarząd Powiatu w Lipnie w sprawie ogłoszenia otwartego konkursu ofert na realizację zadań publicznych z zakresu kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego. Celem zadań, które będą mogły zostać dofinansowane jest:

- wzbogacenie życia kulturalnego powiatu o wartościowe wydarzenia artystyczne i kulturalne,
- ułatwienie mieszkańcom dostępu do dóbr kultury,
- promocja i upowszechnianie kultury, sztuki dóbr kultury i dziedzictwa narodowego

2. Zasady finansowania

Rozdział 7. ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wskazuje zasady finansowania opieki nad zabytkami. Głównym źródłem finansowania opieki nad zabytkami są środki publiczne pochodzące z budżetu państwa i budżetów jednostek samorządowych. Finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach z tych źródeł odbywa się w oparciu o zapisy ustawy i na zasadzie współfinansowania takich prac. Finansowanie Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami będzie realizowane z wykorzystaniem środków z wielu źródeł. Będą to zarówno środki budżetowe, a także środki prywatne. Środki

finansowe związane z zadaniami ochrony i opieki nad zabytkami dla powiatu lipnowskiego mogą być pozyskane z:

1. środków publicznych:

- krajowych pochodzące z budżetu państwa, budżetu jednostek samorządu terytorialnego, dotacji celowych,
- zagranicznych pochodzących w szczególności ze środków Unii Europejskiej.

2. środków niepublicznych (środki osób fizycznych, prawnych, spółek nieposiadających osobowości prawnej, organizacji pozarządowych i stowarzyszeń, instytucji kościelnych itp.)

Dysponentami powyższych środków publicznych są: Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Wojewódzcy Konserwatorzy Zabytków, organ stanowiący - gminy, powiatu, samorządu województwa.

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (rozdział 7) finansowanie prac prowadzonych przy zabytku należy do posiadacza prawa własności do zabytku (dotyczy to również użytkowania wieczystego, trwałego zarządu oraz ograniczonego prawa rzeczowego). Jednakże w myśl art. 73 Ustawy osoba fizyczna, jednostka samorządu terytorialnego lub inna jednostka organizacyjna będąca właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadająca taki zabytek w trwałym zarządzie, właściciel lub posiadacz zabytku wpisanego na Listę Skarbów Dziedzictwa, może ubiegać się o udzielenie dotacji celowej z budżetu państwa na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy tym zabytku.

Dotacja na prace lub roboty, określona w art. 77 może być udzielona w wysokości 100% nakładów koniecznych na wykonanie przez wnioskodawcę prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków.

Dotacja w zakresie określonym w art. 77 może obejmować nakłady konieczne na:

1. Sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich.
2. Przeprowadzenie badań konserwatorskich i architektonicznych
3. Wykonanie dokumentacji konserwatorskiej.
4. Opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich.
5. Wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego.
6. Sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz.
7. Zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
8. Stabilizacją konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
9. Odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki.
10. Odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności.

11. Odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych.
12. Modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności.
13. Wykonanie izolacji przeciwwilgociowej.
14. Uzupełnienie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomości o własnych formach krajobrazowych.
15. Działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu.
16. Zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru, o którym mowa w pkt. 7-15.
17. Zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Ustawodawca w art. 81 w trybie określonym odrębnymi przepisami dopuszcza możliwość udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków. Dotacja może być udzielona przez organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa na zasadach określonych w podjętej przez ten organ w uchwale – do wysokości 100% nakładów. Zgodnie z art. 82. łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru, udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wojewódzkiego konserwatora zabytków, bądź organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa nie może przekroczyć wysokości 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

Zadaniem z zakresu administracji publicznej jest dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru. Organy uprawnione do udzielania dotacji prowadzą wykazy udzielanych dotacji oraz informują się wzajemnie o udzielanych dotacjach.

Zgodnie z zasadami współpracy i finansowania, o których mowa w Programie o wsparcie finansowe w formie dotacji celowych, podmioty posiadające tytuł prawny do zabytku mogą ubiegać się z budżetu państwa na poziomie krajowym i wojewódzkim, z budżetów samorządów, a także ze środków europejskich. Program wskazuje, że opieka nad zabytkami polega także na podejmowaniu wszelkich działań związanych ze zmianą ich funkcji w przestrzeni publicznej oraz ich popularyzacją i udostępnianiem społecznym, a te formy opieki mogą być również finansowane ze źródeł zewnętrznych, w zależności od typu działań.

3.Dotacje udzielone z budżetu Powiatu Lipnowskiego

Zgodnie z Uchwałą nr XXIX/194/2009 Rady Powiatu w Lipnie z dnia 27 lutego 2009 roku w sprawie: zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane

przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, zmieniona Uchwałą Nr IX/50/2011 Rady Powiatu w Lipnie z dnia 12 maja 2011r. w sprawie przyjęcia Zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków. Z budżetu Powiatu Lipnowskiego mogą być udzielane dotacje celowe każdemu kto jest właścicielem zabytku na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków znajdujących się na obszarze Powiatu Lipnowskiego, jeżeli obiekt posiada istotne znaczenie historyczne, artystyczne lub naukowe dla Powiatu Lipnowskiego. Jak wskazano w uchwale zachowanie najcenniejszych zabytków architektury w powiecie jest jednym z elementów ochrony dziedzictwa kulturowego naszego regionu. Dotacje dla właścicieli budynków wpisanych do rejestru korzystnie wpływają na intensyfikację prac w tych budynkach, polepszenie ich stanu technicznego oraz jakość wystroju wnętrz, a także wpłynę na zwiększenie atrakcyjności turystycznej regionu.

Rok	Beneficjent	Cel	Kwota
2009r.	Parafia pw. Św. Michała Archanioła w Czarnym	na renowację i konserwację snycerskiej dekoracji tympanonu Kościoła	10 000,00 zł
	Parafia pw. Św. Wojciecha w Kikole	na roboty zabezpieczające, usunięcie starej powłoki malarskiej, położenie nowego tynku, odnowienie rozet sklepienia, obrazów ściennych	10 000,00 zł
	Parafia pw. Św. Anny w Bobrownikach	na roboty zabezpieczające likwidację zacieków przemrozów, wykonanie powłok malarskich	10 000,00 zł
	Klasztor oo. Bernardynów w Skępem	na wymianę pokrycia dachu i remont drewnianej konstrukcji dachów nad krużgankami klasztornymi	25 000,00 zł
	Parafia pw. Wniebowzięcia NMP Lipnie.	na prace konserwatorskie północnej i południowej wieży kościoła	25 000,00 zł
Łącznie: 80 000,00 zł			
2010r.	Parafia pw. św. Michała Archanioła w Czarnem	na prace konserwatorskie 5 drzwi kościoła	12 000,00 zł
	Parafia pw. św. Wojciecha w Kikole	na prace polegające na założeniu 6 neogotyckich witraży	48 000,00 zł
	Parafia pw. św. Anny w Bobrownikach	na prace polegające na ociepleniu prezbiterium styropianem	15 000,00 zł
	Parafia pw. św. Barbary w Chrostkowie	na prace polegające na wymianie okien w kościele	23 000,00 zł
	Klasztor Ojców Bernardynów w Skępem	na prace polegające na wymianie pokrycia dachu oraz remont 3 wież na	75 000,00 zł

		krużgankach Zespołu Klasztornego	
	Klasztor oo. Karmelitów w Trutowie	na prace polegające na remoncie elewacji południowej budynku Klasztoru.	16 000,00 zł
Łącznie: 189 000,00 zł			
2011r.	Parafia Rzymsko- Katolicka pw. św. Barbary w Chrostkowie	na wymianę pokrycia dachowego i konserwację konstrukcji drewnianej kościoła	30 000,00 zł
	Parafia Rzymsko- Katolicka p.w. Wniebowzięcia NMP w Lipnie	na odrestaurowanie ołtarza głównego	58 000,00 zł
	Parafia Rzymsko- Katolicka pw. św. Krzyża w Suminie	na wymianę pokrycia dachowego na kościele	27 000,00 zł
	Parafia Rzymsko-Katolicka pw. św. Wojciecha w Kikole	na pełną renowację i naprawę trzech żyrandoli	18 000,00 zł
	Klasztor oo. Karmelitów w Trutowie	na remont elewacji południowej budynku	12 000,00 zł
	Parafia Rzymsko-Katolicka pw. św. Michała Archanioła w Czarnem	dla na renowację i konserwację sześciu świeczników z ołtarza głównego	15 000,00 zł
	Klasztor oo. Bernardynów w Skępem	na rekonstrukcję przewróconego muru klasztornego	55 000,00 zł
Łącznie 215 000,00 zł			
2012 r.	Klasztor Ojców Karmelitów w Trutowie	na remont elewacji południowej budynku Klasztoru	21 500,00 zł,
	Parafia pw. Św. Barbary w Chrostkowie	na wymianę instalacji elektrycznej w kościele	22 000,00 zł,
	Parafia pw. Św. Mateusza Apostoła w Ostrowitem	na remont zabezpieczająco-wzmacniającym wraz z rewaloryzacją	60 000,00 zł,
	Parafia pw. Św. Anny w Bobrownikach	na wykonanie opaski z gysu kamiennego oraz izolacji ścian fundamentowych frontu kościoła	10 000,00 zł
	Klasztor Ojców Bernardynów w Skępem	na remont wieży na dziedzińcu	15 000,00 zł
	Parafia pw. Św. Wojciecha w Kikole	na wymianę i naprawę dachu na kościele w Grodzieńcu	41 500,00 zł
Łącznie: 170 000,00 zł			
2013r.	Klasztor Ojców Karmelitów w Trutowie	na remont więźby wraz z wymianą pokrycia dachowego Klasztoru	70 000,00 zł,
	Parafia pw. Św. Barbary w	konserwację i renowację ołtarza	20 000,00 zł

	Chrostkowie	głównego kościoła	
	Parafia pw. Św. Michała Archanioła w Czarnem	na renowację i konserwację instrumentu organowego	20 000,00 zł
	Parafia pw. Św. Anny w Bobrownikach	na wymianę skrzydeł okiennych w 10 oknach	10 000,00 zł,
	Klasztor Ojców Bernardynów w Skępem	na naprawę i odnowienie elewacji Klasztoru	20 000,00 zł
Łącznie: 142 000,00 zł			
2014r.	Parafia pw. Św. Anny w Bobrownikach	renowacja tynków zewnętrznych na prezbiterium, zakrystiach i kaplicach bocznych oraz wew. w zakrystiach	30 000,00 zł
	Klasztor Ojców Karmelitów w Trutowie	I remont konstrukcji wieży kościoła wraz z wykonaniem nowego pokrycia z blachy miedzianej; II wykonanie drenażu liniowego wraz z izolacją fundamentów oraz odprowadzeniem wód opadowych budynku klasztoru i kościoła	130 000,00 zł
	Parafia pw. Św. Barbary w Chrostkowie	na prace konserwatorskie, restauratorskie przy rokokowym ołtarzu bocznym p.w. Przemienienia Pańskiego z barokowymi rzeźbami śś Piotra i Pawła	30 000,00 zł
	Parafia Rzymsko-Katolicka p.w. Nawiedzenia NMP w Zadusznikach	remont drogi posesyjnej wokół kościoła parafialnego	30 000,00 zł
	Parafia Rzymsko-Katolicka Św. Mateusza Apostoła w Ostrowitem	remont konserwatorski wnętrza kościoła i wymiana stolarki drzwiowej kościoła	40 000,00 zł
	Klasztor Ojców Bernardynów w Skępem	kontynuacja naprawy i odnowienia elewacji oraz malowanie ściany za ołtarzem polowym	70 000,00 zł
	Parafia pw. Św. Wojciecha w Kikole	naprawa schodów wejściowych przed trzema wejściami do kościoła i zakrystii	30 000,00 zł
	Parafii Rzymsko-Katolickiej p.w. Wniebowzięcia NMP w Lipnie	na prace konserwatorskie przy ambonie w kościele p.w. Wniebowzięcia NMP w Lipnie	80 000,00 zł
	Publiczna Biblioteka Gminy Lipno Jastrzębie k/Lipna	remont elewacji części parterowej zabytkowego dworu w Jastrzębiu k/Lipna	70 000,00 zł

Łącznie: 510 000,00 zł			
2015r.	Parafia Rzymsko-Katolicka p. w. św. Anny w Bobrownikach	remont kamiennego ogrodzenia kościoła	10 000,00 zł
	Klasztor Ojców Karmelitów w Trutowie	remont konstrukcji więźby wraz z wymianą pokrycia dachowego budynku kościoła O.O. Karmelitów – etap IV	80 000,00 zł
	Parafia Rzymsko-Katolicka p. w. św. Barbary w Chrostkowie	na prace konserwatorskie przy rokokowym ołtarzu bocznym p.w. św. Walentego oraz przy ambonie z kościoła św. Barbary w Chrostkowie	30 000,00 zł
	Klasztor oo. Bernardynów w Skępem	wymiana stolarki okiennej i drzwiowej w elewacji południowo - wschodniej klasztoru	34 000,00 zł
	Parafia Rzymsko-Katolicka p. w. św. Wojciecha BM. w Kikole	remont schodów wewnętrznych wejściowych na chór i wieżę kościoła	21 000,00 zł
	Parafia Rzymsko-Katolicka p. w. św. Jadwigi w Karnkowie	przeprowadzenie badań przy polichromii prezbiterium i prac malarskich w prezbiterium. Remont konserwatorski wnętrza kościoła i wymiana stolarki drzwiowej kościoła	15 000,00 zł
	Parafia Rzymsko-Katolicka pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Grochowsku	wymiana fundamentów i ław pod ścianami zrębowymi , konserwacja i naprawa ściany – strona południowa, północna, wschodnia , zachodnia i wymiana stolarki okienno - drzwiowej	80 000,00 zł
Łącznie: 270 000,00 zł			
2016	Parafia p.w. Św. Barbary w Chrostkowie	na prace konserwatorskie i restauratorskie empory z kościoła	15 000,00 zł
	Parafia Rzymsko – Katolickiej p. w. św. Jadwigi w Karnkowie	na prace konserwatorskie przy polichromii nazwy głównej kaplic bocznych i kruchty kościoła - kolejny etap prac	18 000,00 zł
	Klasztor oo. Bernardynów w Skępem	na konserwację i restaurację polichromii ściennej autorstwa o. Walentego Żebrowskiego w kaplicy św. Anny oraz na remont i konserwację chrzcielnicy w kościele Klasztoru	42 000,00 zł
	Parafia Rzymsko-Katolicka pw.	na prace konserwatorskie i badania	20 000,00 zł

	WNMP w Lipnie	przy dekoracji sgraffito w prezbiterium kościoła	
	Klasztor oo. Karmelitów w Trutowie	na remont posadzki wejściowej do zabytkowego kościoła	35 000,00 zł
Łącznie: 130 000,00 zł			
2017r.	Parafia Rzymsko-Katolickiej p.w. św. Jadwigi w Karnkowie	na prace konserwatorskie i restauratorskie polichromii ścian i sklepień kościoła	15 000,00 zł
	Parafia Rzymsko-Katolicka Nawiedzenia NMP w Zadusznikach	na prace konserwatorskie i restauratorskie przy ołtarzu bocznym w kościele	10 000,00 zł
	Klasztor oo. Karmelitów w Trutowie	na remont elewacji budynku kościoła	28 000,00 zł
	Parafia Rzymsko-Katolickiej pw. WNMP w Lipnie	na prace konserwatorskie i restauratorskie przy dekoracji sgraffitowej ścian i sklepienia korpusu nawy głównej oraz fresku w kościele	20 000,00 zł
	Parafia św. Mateusza Apostoła w Ostrowitem	na prace konserwatorskie i restauratorskie przy obrazach w kościele w Ostrowitem	10 000,00 zł
	Klasztor OO. Bernardynów w Skępem	na remont i konserwację polichromii w kaplicy św. Anny – II etap	27 000,00 zł
	Parafia św. Barbary w Chrostkowie	na odrestaurowanie drewnianych posadzek kościoła	10 000,00 zł
Łącznie: 120 000,00 zł			
2018r.	Parafia Św. Jadwigi w Karnkowie	na prace konserwatorskie i restauratorskie przy ołtarzu głównym kościoła	20 000,00 zł
	Parafia Rzymsko- Katolicka Nawiedzenia NMP w Zadusznikach	na prace konserwatorskie i restauratorskie ołtarza św. Józefa	10 000,00 zł
	Rzymskokatolicka Parafia pw. św. Wojciecha w Kikole	na prace konserwatorskie i restauratorskie przy barokowej chrzcielnicy	11 000,00 zł
	Parafia Rzymsko-Katolicka pw. św. Anny w Bobrownikach	na naprawę ogrodzenia kościelnego z kamienia i likwidację drzew	10 000,00 zł
	Klasztor Ojców Bernardynów w Skępem	na prace konserwatorskie i restauratorskie kościoła	30 000,00 zł
	Rzymsko-Katolicka Parafia św. Barbary w Chrostkowie	na prace konserwatorskie i restauratorskie przy barokowym krucyfiksie i polichromii ściennej i stropowej,	18 000,00 zł

	Parafia Rzymsko-Katolicka pw. św. Michała Archaniola w Czarnem	na impregnację ścian zewnętrznych kościoła drewnochronem z dodatkiem wosku	11 000,00 zł
	Gmina Bobrowniki	na opracowanie projektu konserwatorskiego ruin zamku w Bobrownikach	5 000 zł.
Łącznie: 115 000,00 zł			
2019	Klasztor oo. Karmelitów w Trutowie	remont elewacji południowo – zachodniej i północno – zachodniej w budynku klasztoru	45 000,00 zł
	Parafia pw. św. Jadwigi w Karnkowie	prace konserwatorskie i restauratorskie przy ołtarzu głównym w kościele	25 000,00 zł
	Parafia pw. św. Anny w Bobrownikach	na remont ogrodzenia cmentarza	10 000,00 zł
	Klasztor Ojców Bernardynów w Skępem	prace konserwatorskie i restauratorskie przy polichromii w Kaplicy św. Anny – III etap – (przywrócenie malowideł z poł. XVIII wieku autorstwa o. Walentego Żebrowskiego)	50 000,00 zł
Łącznie: 130 000,00 zł			
2020 r. – 2022 r.	wsparcie nie było realizowane w związku z sytuacją epidemiologiczną		
2023r.	Klasztor oo. Karmelitów w Trutowie	remont ogrodzenia Zespołu Klasztornego o.o. Karmelitów	50 000,00 zł
	Parafia Rzymsko-Katolicka pw. WNMP w Lipnie	konserwacja wnętrza kaplicy Św. Barbary kościoła Parafialnego pw. WNMP w Lipnie – wymiana posadzki	100 000,00 zł
Łącznie: 150 000,00 zł			
2024r.	Parafia Rzymsko-Katolickiej pw. WNMP w Lipnie	prace związane z odtworzeniem skrzydeł drzwiowych wraz z ościeżnicami do kruchty pod wierzą oraz zakrystii w zabytkowym kościele pw. Wniebowzięcia NMP w Lipnie	50 000,00 zł
Łącznie: 50 000,00 zł			
Łącznie w latach 2009-2024: 2 271 000,00 zł			

XII. ZASADY OCENY REALIZACJI PROGRAMU

1. Wdrażanie Programu Opieki nad Zabytkami Powiatu Lipnowskiego na lata 2025 – 2029.

Instrumenty prawne, instytucjonalne i finansowe.

W realizacji Programu Opieki nad Zabytkami Powiatu Lipnowskiego na lata 2025-2029 wykorzystane zostaną instrumenty ogólne określone w programach rządowych i wojewódzkich, w tym w Krajowym Programie Opieki nad Zabytkami oraz w innych dokumentach o charakterze planistycznym i strategicznym, a także narzędzia i środki własne Starostwa Powiatowego oraz partnerów uczestniczących w realizacji programu – Kujawsko-Pomorskiego Konserwatora Zabytków, państwowych i samorządowych instytucji kultury, jednostek samorządu terytorialnego, kościołów, fundacji oraz organizacji pozarządowych.

Realizacja programu wymaga stałej współpracy Powiatu z jednostkami samorządu gmin położonych na terenie powiatu spełniających istotną rolę w ochronie i popularyzacji dziedzictwa kulturowego. Zakłada się, że cele nakreślone w Programie Opieki nad Zabytkami Powiatu Lipnowskiego na lata 2025-2029 będą osiągnięte w wyniku szerokiej współpracy władz powiatu z Kujawsko – Pomorskim Konserwatorem Zabytków, jednostkami samorządu terytorialnego oraz organizacjami i związkami, których działania obejmują ochronę walorów krajobrazowych i kulturowych.

Zadania określone w niniejszym programie będą wykonywane przy pomocy następujących instrumentów:

- a) **prawnych:** wynikających z przepisów ustawowych, w tym postanowień Kujawsko-Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków; uwzględnianie przy sporządzaniu i aktualizacji m.in. analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju ponadlokalnego kwestii związanych z ochroną zabytków i opieki nad zabytkami
- b) **finansowych:** współfinansowanie prac konserwatorskich i remontowych, z funduszy europejskich i krajowych, a także środków osób fizycznych;
- c) **koordynacji:** realizacja programów i założeń wynikających z krajowych, wojewódzkich strategii rozwoju, planów opieki nad zabytkami, współpraca z ośrodkami naukowymi, organizacjami wyznaniowymi;
- d) **społecznych:** działania edukacyjne, promocyjne, współdziałanie z organizacjami społecznymi;
- e) **kontrolnych:** aktualizacji powiatowego programu, monitoring realizacji zapisów.

2. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, co dwa lata opracowane będą sprawozdania z realizacji powiatowego programu. Zastosowane zostaną następujące kryteria:

- wysokość przeznaczonych środków w budżecie powiatu na działania związane z zabytkami oraz zakres prac związanych z modernizacją obiektów.
- zakres współpracy z innymi podmiotami w sferze zasobów dziedzictwa kulturowego;
- liczba opracowań wydawniczych (foldery, przewodniki itp.);
- liczba zorganizowanych wystaw, konkursów i innych wydarzeń o tematyce kulturalno-zabytkowej;
- inne działania związane z ochroną zabytków.

Program został opracowany przez Zespół ds. opracowania „Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami” powołany Zarządzeniem Nr 40/2019 Starosty Lipnowskiego z dnia 12.06.2019r., zmienionym Zarządzeniem Nr 8/2020 Starosty Lipnowskiego z dnia 20.01.2020 roku